

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 87.

Fredagen den 21 maj, f. m.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Föredrogs vart för sig statsutskottets memorial:

nr 117, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om särskild ersättning till vissa för undergående av reservbefälsutbildning inkallade värnpliktiga; och

nr 118, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt Sveriges frivilliga landstomsorganisationer.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 2.

Vidare föredrogs vart efter annat:

statsutskottets memorial, nr 119, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om arvoden till de vid innevarande riksdag hos kamrarna, de ständiga och tillfälliga utskotten samt riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktmästare, vilka inkallats till militärtjänstgöring; och

sammansatta stats- och lagutskottets nr 1 memorial, nr 2, angående ersättning dels åt den, som inom utskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 139, med förslag till lag om ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring m. m., ävensom i ämnet väckta motioner, dels ock åt utskottets sekreterare och vaktbetjäning.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa memorial hemställt.

§ 3.

Efter föredragning härpå av bevillningsutskottets memorial, nr 38, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt, dels ock

i ämnet väckta motioner, blevo de i nämnda memorial föreslagna voteringspropositionerna godkända.

§ 4.

Bevillningsutskottets nu föredragna betänkande nr 39 bordlades åter.

§ 5.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial, nr 40, angående ersättning åt av utskottet vid handläggning av vissa ärenden anlitade biträden; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 6.

Lagutskottets utlåtande nr 55, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 7.

Vidare föredrogs vart för sig jordbruksutskottets memorial:

nr 70, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder för skyddande av de på rekognitionshemman och under bruk skatteköpta hemman befintliga och förutvarande åbors och lägenhetsinnehavares rättigheter m. m.; och

nr 71, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 6 angående driftkostnader under år 1916 för statens domäner och nr 71 angående avlöningsstat för skogsstatens ordinarie personal m. m.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 8.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets memorial, nr 72, angående ersättning åt revisionssekreteraren B. Eric V. Lilienberg, vilken såsom särskild sekreterare biträtt utskottet vid behandling av Kungl. Maj:ts propositioner nr 69, med förslag till förordning angående utsyning av viss skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, nr 70, med förslag till förordning om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej tillhöra lappmarken; samt nr 71, angående avlöningsstat för skogsstatens ordinarie personal m. m. ävensom de i anledning av nämnda propositioner väckta motioner; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 9.

Vid härpå skedd föredragning av första kammarens protokollsutdrag, nr 419, innefattande delgivning av nämnda kammarens beslut rö-

rände dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 13 i anledning av andra kammarens beslut angående väckt motion om anordnande av andra kammarens justeringsrum till rum för förtroenderåden inom två av andra kammarens partier, begärdes ordet av

Herr Liljedahl, som yttrade: Då första kammaren har biträtt andra kammarens beslut i denna fråga endast med den lilla ändringen, att postrummet skulle upplåtas åt ett av förtroenderåden för något av *kamrarnas partier* i stället för som andra kammaren beslöt åt ett av förtroenderåden för något av *andra kammarens partier* samt att vissa anordningar skulle vidtagas för postförsändelsernas mottagande och avsändande, så ber jag att få framställa det yrkandet, att andra kammaren måtte omedelbart biträda detta första kammarens beslut.

Vidare anfördes ej. Med bifall till det av herr Liljedahl gjorda yrkandet beslöt andra kammaren att biträda det av första kammaren i ärendet fattade beslut.

§ 10.

Till avgörande förelåg nu särskilda utskottets nr 1 utlåtande nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyddskoppypmpning, dels ock med föranledande därav väckta motioner.

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.*

Genom en den 12 mars 1915 dagtecknad proposition, nr 78, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om skyddskoppypmpning.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft följande med anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren
nr 80, av herr Almer,
nr 81, av herr Rosén,
nr 87, av herr Wavrinsky, och
nr 88, av herrar Stjärner och K. A. Nilson; samt

inom andra kammaren
nr 213, av herr Bogren,
nr 214, av herr Eriksson i Grängesberg,
nr 215, av herr Bengtsson i Göteborg,
nr 216, av herr Thore,
nr 223, av herr Olausson m. fl.,
nr 225, av herrar Janson i Bråten och Igel.

Utskottet hemställde

1:o att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifal-

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

las, måtte, med avslag å herrar *Stärners* och *K. A. Nilsons*, *Jansons* och *Igels* samt *Roséns* och *Wavrinskys* motioner, i vad de avsåge vaccinationens ordnande på frivillighetens grund, i anledning av nämnda proposition och de i övrigt i ämnet väckta motioner för sin del antaga vid punkten fogat förslag till lag om skyddskoppympning;

2:o) att riksdagen måtte, under förutsättning att riksdagen antog förslag till lag om skyddskoppympning, för sin del antaga vid punkten fogat förslag till lag om ändring av 127 och 128 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914;

3:o) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, därest de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i punkterna 1:o) och 2:o) hemställt, ej måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet voro fogade åtskilliga reservationer angående särskilda paragrafer i förslaget till lag om skyddskoppympning ävensom en reservation i fråga om utskottets hemställan i punkten 2:o).

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Schotte, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningsättet tillåter jag mig hemställa,
att lagförslagen föredragas paragrafvis med ingresser, rubriker och utskottets hemställanden sist;

att vid behandlingen av första paragrafen i det första lagförslaget överläggningen må omfatta förslagen i deras helhet;
att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådan av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse lagförslagen komma att i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som bliva med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas; samt

att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kammarens beslut.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Punkten 1:o).

Förslaget till lag om skyddskoppympning.

Efter föredragning av 1 § anförde

Herr Bogren: Herr talman, mina herrar! Föreliggande förslag till lag om skyddskoppympning är ju föranlett av riksdagens år 1908 till Kungl. Maj:t avlätna skrivelse i ämnet. Anledningen till denna skrivelse torde vara denna kammare

väl bekant, enär det här då fördes en rätt så ingående diskussion angående skyddskoppymningen. Härunder liksom under föregående riksdagar under en lång följd av år voro meningarna delade, men det övervägande antalet syntes gå i den riktning, att vaccinationstvånget var något större, än behovet krävde. Därför yrkades dels upphävande av detta tvång, dels lindring av detsamma och i övrigt en reformerad förordning angående skyddskoppymningen.

Ang. lag om skyddskoppymning.

(Forts.)

Då jag läste Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, nr 78, till denna riksdag, så kunde jag icke värja mig för den känslan, att enligt det däri framlagda lagförslaget vaccinationstvånget, i stället för att lättas, tvärtom i högst väsentlig mån åtstramades och gjordes än hårdare, än tyngre. Jag skall nu icke giva mig in i debatt om, huruvida detta åtstramade tvång kan vara föranlett av en förhärjande folksjukdom, som för närvarande rasar i vårt land. Det torde vara en var av kammarens ledamöter väl bekant, att så icke är förhållandet. Sedan jag läst igenom denna proposition, tog jag mig friheten att i en motion, som jag framlagt i denna kammare, framhålla min syn på saken. Jag har i denna motion icke yttrat ett ord om skyddskoppymningens vara eller icke vara, om dess verkan etc., utaf vad jag vänt mig emot i denna motion, är först och främst, att jag anser, att förslaget icke förberetts så, som man hade en känsla av år 1908, att det skulle förberedas, d. v. s. att det skulle utarbetas av sakkunniga — såväl av anhängare av vaccinations-tvånget som av motståndare till detsamma. Ser man på de sakkunnigas utlåtande, finner man, att dessa sakkunniga äro så att säga kemiskt renodlade från all frihet i detta fall och äro alla svurna anhängare av vaccinationstvånget. Detta karakteriserar också hela författningsförslaget.

Det heter redan i vår strafflag rörande nödvärnsrätten, att man icke får använda större våld än nöden kräver. Jag tror, mina herrar, att man bör gå varligt fram, när det gäller att använda våld på vår personliga, medborgerliga självbestämmanderätt och på den personliga friheten här i landet. Man får icke använda större våld än vad samhällets gemensamma väl och trygghet kräver. Jag kan icke värja mig från den tanken, att detta förslag går utom gränserna för denna gamla rättsregel: icke större våld än nöden kräver. Så finna vi icke blott, huru i 2§ skyddskoppymningen göres obligatorisk för varje svenskt barn under 6 års ålder, men det är icke nog därmed. I 3§ kunna vi lägga märke till någonting, som jag anser vara rätt så betänkligt, nämligen att alla, icke allenast stamanställda vid armén och flottan utan alla inkallade värnpliktiga skola undergå tvångsrevaccination, tvångsypmning, för så vitt de icke haft smittkopporna eller blivit vaccinerade inom de senaste fem åren. Om herrarna hava studerat militärläkarnas rapporter för de senare åren rörande revaccinationen vid våra regementen, få vi däri göra två rätt så beaktansvärda iakttagelser: den första, huru-

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

som de värnpliktiga i allmänhet ha en mycket stor motvilja mot denna revaccination — en motvilja så stor, att från flera regementen det bittert klagas över, huru de värnpliktiga avhålla sig från denna procedur, varför man också från ett regemente hört, att vederbörande sagt, att »nästa år ämna vi icke vådja till frivilligheten utan vi skola helt enkelt kommandera dem till det och om de icke gå med, så få de arrest». Märkligt är det just, att från samma regemente förmåles i rapporten, att den där verkställda revaccinationen misslyckats över hela linjen. Den andra iakttagelsen man gör vid studiet av dessa ämbetsberättelser är, att ympningen vid regementena i allmänhet lämnar mycket klen resultat. Men ändå är den så viktig. Jag tror, att man bör se noga på denna 3 §.

En var känner till att, när vaccinen slår an, detta medför ett febertillstånd, rätt så allvarligt tre à fyra dagar, med ansvalld och ömmande arm. Äro truppförbandens chefer beredda på att ge truppen ledighet under denna tid eller skall den i detta febertillstånd och med ansvallda armar gå med i den vanliga exercisen? — Genom denna 3 § tror jag, att vi i avsevärd mån avskräcka våra värnpliktiga från fullgörandet av sin värnplikt. De finna, att man här ålägger dem ett våld, som nöden icke kräver. En helt annan sak är det ju vid utbrytande epidemier, ty då torde väl all tvekan mot ympningen kunna hävas.

Vidare se vi i 6 §, att till en hel massa anställningar och tjänster i detta land fordras återigen revaccination eller också är man ur räkningen. Men ännu tråkigare blir det, när vi betrakta 15 §. Här har man gått till den enligt mitt förmenande högsta graden av stränghet. Enligt denna paragraf skall, sedan denna lag trätt i kraft — om så kommer att hända — icke en skola i detta land stå öppen för den, som icke är vaccinerad. Innan han eller hon inskrives i statens allmänna läroverk m. fl. skolor eller enskilda skolor, måste han eller hon bevisligen vara vaccinerad. I folkskolan kunna barnen få inskrivas, men de skola sedan inom en månad därefter vaccineras — och detta obönhörligen. Huru svag än barnets kropps-konstitution må vara, synes icke lagen ge något rådrom. Visserligen kan man få uppskov därmed på ett år, men icke mera. Tänka vi på de myndigheter, som ha härmed att skaffa — jag tänker närmast på våra kommunalnämnder i landsorten, som på samma gång fungera såsom hälsovårdsnämnder — äga dessa icke tillfälle att förmildra lagens bestämmelser i detta fall eller i fal, som avses i 2 §. De få icke, såsom man säger, se genom fingrarna för gråt och böner från upprörda och ängsliga föräldrar. De måste sörja för att den tredskande föres till laga näpst, ifall han undandrager sig att frivilligt låta vaccinera sina barn. I annat fall ådrager sig hälsovårdsnämnden själv, som vi se av 18 §, viten och återigen upprepade viten. I 20 § ha vi bestämmelser om storleken av dessa viten för försummad vaccinering. Om vi jämföra dessa bestämmelser med de nuvarande bestämmelserna

i detta avseende, se vi, att de äro rätt så effektiva. Det är fråga om 20 kronor allenast, men det kan upprepas, upprepas och återigen upprepas. Den fattige, som icke äger medel att betala dessa viten, eller den, som i sitt innersta är övertygad om, att han underkastar sig allt annat än att låta vaccinera sitt barn under normala förhållanden, måste stå risken av dessa ökade böter, förvandlade till fängelse, då medel saknas till deras fulla gäldande.

Och så en sak till, nämligen att målsägare eller rättare sagt den som för talan i dessa mål, är allmän åklagare.

Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att påpeka den 22 §. Det är ju så, att vi i allmänhet, och i synnerhet under denna riksdag, vant oss att snöra åt allt hårdare och hårdare, när det gäller den enskilde individens handlingsfrihet. Här i denna lag ha vi också lyckats få in en paragraf om s. k. bönhaseri — denna ifrån skråtidens dagar så sorgliga företeelse. Om en person, som gått igenom en samaritkurs, eller en barnmorska eller någon annan person, som är kunnig att vaccinera, tager sig friheten att vaccinera ett barn långt bort i obygdén i en torparstuga, är den personen hemfallen under 22 §:ens straffbestämmelser och kan för denna barmhärtighetshandling få böta 200 kronor. Jag tror icke, mina herrar, — man må sedan ha vilken uppfattning man vill om vaccinationens nödvändighet eller icke — att man behöver stipulera så rigorösa bestämmelser härvidlag. Det är dessa straffbestämmelser och dessa stränga paragrafer, som göra, att jag icke kan finna, att denna lag är anpassad efter nutidens behov, vare sig vi se på faran eller på de medel, vi ha att använda mot denna fara, — medel, som vi redan länge tillämpat, vilka nedbringat denna fara till ett minimum — jag menar den allmänna folkhygien i detta land. Ty det är ändå, mina herrar, denna folkhygien, vi i främsta rummet tacksamt böra se upp till, då vi med glädje konstatera, att smittkopporna icke längre äro en svensk folksjukdom. Här har utdelats på herrarnas pulpeter en statistisk redogörelse för dödsfall under de senaste åren. Av denna statistik framgår, att t. ex. år 1911 icke förekommit i detta land ett enda dödsfall i smittkopporna, men tre à fyra hungerdödsfall.

Nu har detta föreliggande förslag två förtjänster, som skulle kunna lugna de oroliga och ömsinta. Det skall endast få användas animal lymfa vid ympning utom i trängande fall, då humaniserad sådan kan få användas. Vidare skall vaccinations- eller ympningshandlingen så långt möjligt utföras av läkare. Jag tror icke, att det är på dessa två punkter, som vi egentligen ha att söka motståndet mot denna lag, utan det är tvärlöm, tror jag, uteslutande på de av mig här påpekade stränga paragraferna om obligatorisk ympning och om obligatorisk revaccination samt de därpå följande straffbestämmelserna. Vad nu den animala lymfan beträffar, tror jag icke — jag har också funnit det genom studium av medicinalstyrelsens utlåtanden — att

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.,*

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

man vågar säga, att den är så alldeles ofarlig. Den, som vågar säga det, är oförsiktig. Jag vågar bakom detta mitt påstående säta en 33-årig erfarenhet såsom skyddskoppypare. Jag använde i många år animal lymfa och vet åtminstone ett mycket sorgligt fall såsom följsjukdom av denna lymfa. Dessutom få vi komma ihåg vad en regementsläkare skriver i en av de av mig förut återopade berättelserna. Han skriver, att av den animala lymfan blir det stora brandiga sår med stark ansvällning. Tänker man sig då barnet med dess svaga kropps-konstitution, kunna följderna bli nog så allvarliga även med den animala lymfan. Vad sedan beträffar bestämmelsen, att så gott som uteslutande läkare skola tjänstgöra såsom vaccinationsförrättare, är därom ingenting annat än gott att säga. Medicinalstyrelsen har ju dock upprepade gånger år efter år vitsordat, att vaccineringen i detta land sker på ett förtjänstfullt sätt. Nu är det emellertid en omständighet härvidlag, som vi landsortsbor nog så allvarligt fästa oss vid. Det står, att hållandet av vaccinationsmöten i ort, där läkare icke är bosatt, av hälsovårdsmyndighet i samråd med ymparen föreslås och sedan bestämmes av förste provinsialläkaren. Vad menas då med »ort»? Är det hela socknen, hela pastoratet, häradet eller annan del av länet? Man tänke sig en socken med en 6,000 invånare. För närvarande torde inom en sådan socken hållas ett tiotal olika ympningsmöten, och folk klagar ändå ofta över att de ha så långa vägar att bära sina barn. Tror man nu, att en läkare kan ha tid att i samma socken hålla möten än i den ena byn och än i den andra? Blir det icke nödvändigt, att han efter förste provinsialläkarens fastställda plan håller möten, som gälla betydligt större omkrets? Och sker det så, blir det synnerligen besvärligt för mödrarna att få sina barn till dessa möten.

Det är nog flera paragrafer här, som man borde närmare se på, men det är särskilt ett uttryck beträffande själva formuleringen i första paragrafen, som jag icke riktigt kan förlika mig med. Där står »till förekommande av smittkoppsjukdom och sådan sjukdoms spridning är envar pliktig att, i enlighet med vad i denna lag stadgas, undergå ympning med skyddskoppor». Det kan ju vara möjligt att allmänheten genom studiet av denna paragraf och genom den upplysning, som Kungl. Maj:t förbereder riksdagen på att Kungl. Maj:t ämnar sprida över landet rörande skyddskoppympningens nödvändighet och betydelse, får den uppfattningen, att det är skyddskoppympningen endast och allenast, som skyddar oss mot smittkoppor, att vi med andra ord icke behöva så mycket bekymra oss om de sanitära förhållandena och de rent hygieniska åtgärderna. Jag tror, att till förekommande av smittkoppsjukdom och till förhindrande av dess spridning äro de hygieniska åtgärderna minst lika behöfliga som några andra.

Ja, herr talman, jag skall nu icke i dessa brådska minuter längre upptaga kammarens tid, jag vill endast sluta med

att säga, att jag anser, att vår skyddskoppsförordning av 1853 ännu kunde fungera någon tid, ett år till exempel, så att vi hunne få en ny och verkligt allsidig utredning av denna fråga och därefter ett förslag till vaccinationslag, som mer än detta föreliggande lämpade sig efter våra nutida hygieniska förhållanden och de medel, varmed vi nu bekämpa smittosamma sjukdomar, samt anpassades efter den fara det här gäller att möta. Det är icke av ovilja mot eller underkännande av själva betydelsen utav vaccinationen vid en utbruten epidemi, som jag här yrkar avslag på det föreliggande förslaget, utan det är därför, att jag anser, att lagförslaget är alldeles över hövan strängt tilltaget, att det icke är anpassat efter vad behovet kräver, och då ingen fara här föreligger i ett dröjsmål, och då vi nu stå så att säga på språng för att så snart som möjligt kunna lämna detta rum och sålunda någon tid icke finnes tillgänglig att mera omsorgsfullt pröva föreliggande lagförslag, ber jag, herr talman, att få yrka avslag å dess första paragraf.

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Olofsson* i Ävik, *Andersson* i Milsmaden och *Johanson* i Gäre.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet *von Sydow*: Herr talman, mina herrar! Först och främst ber jag få framföra ett uppriktigt tack till utskottet för det sätt, varpå utskottet behandlat den kungl. propositionen. Det är alldeles tydligt att utskottet med både kritik, allvar och intresse studerat hela vaccinationsspörsmålet, och jag vill uttala den förhoppningen, att detta av riksdagens egna förtroendemän avgivna betänkande skall kunna verka övertygande på dem, som i denna fråga varit tveksamma. Jag begagnar också tillfället att omedelbart få meddela, att jag för min del icke har någonting att erinra emot de ändringar och jämkningar som utskottet föreslagit i Kungl. Maj:ts proposition.

Det torde väl vara endast ett fåtal av denna kammares ledamöter, som någon gång sett ett smittkoppsfall eller haft mera personlig erfarenhet därom. Smittkopporna äro emellertid en rent fruktansvärd sjukdom, fruktansvärd genom sjukdomens smärtsamma, rent vidriga förlopp, fruktansvärd också genom den stora dödlighetsprocenten och fruktansvärd genom de följder, sjukdomen ofta drar med sig. Denna sjukdom hade under århundraden varit ett gissel för jordklotet, intill dess slutligen den geniale engelsmannen Jenner gjorde sin upptäckt om kokoppornas skyddande verkan.

När man nu går till en lagstiftning på detta område, måste man givetvis, såsom utskottet framhåller, först och främst söka bilda sig ett omdöme om huruvida och i vad mån vaccinationen, skyddskoppymningen, verkligen har en skyddande förmåga mot smittkoppor och deras spridning. Jag skall be att i korthet få utveckla de skäl, som bilda en enligt min mening bindande

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

bevisning för att vaccinationen verkligen har en sådan skyddande förmåga.

Till en början kan anföras, att, praktiskt taget, hela den medicinska vetenskapliga världen enhälligt hyser denna uppfattning. Jag skall för övrigt be att få upplysa, att Hahnemann, homöopatens fader, enligt mig lämnad uppgift ingalunda var någon motståndare till vaccinationen, tvärtom sökte han att inregistrera den såsom en homöopatisk metod. Nu är det ju givet, att undantag finnas från denna regel om vetenskapsmännens enighet i detta fall, men det, kan man säga, så gott som bestyrker regeln. På medicinens område finns det knappast en lärosats, mot vilken icke finnas opponenter. Exempelvis finns det läkare, som bestrida den av all erfarenhet bekräftade solklara sanningen, att det finnas sjukdomar, som spridas genom smitta. Emellertid, praktiskt taget, har den medicinska vetenskapen fastslagit vaccinationens nytta och nödvändighet.

Nu kan man ju säga, att denna omständighet icke innebär någon garanti. Vetenskapliga sanningar, till och med naturvetenskapliga, ha ju ofta nog icke mer än en viss livslängd. Ja, det är sant, men det finnes dock vetenskapliga sanningar, som ha trotsat tiderna. Vi tro sålunda fortfarande, eller, rättare sagt, vi veta, att jordklotet är runt, och tyngdlagen har icke trots alla lärostrider ännu kunnat rubbas. Jag tror, att man som en allmän sats kan säga, att om en vetenskaplig lära, om vilken det stått strid, har uppnått en viss livslängd, en viss hög ålder utan att kullkastas, så innebär den också en sanning. Nu förhåller det sig så, att trots alla strider om vaccinationen har tilltron till dess betydelse inom den vetenskapliga världen under mer än hundra år bibehållit sin livskraft, och under detta sekel har dock den ena revolutionen efter den andra svept fram över läkarvetenskapen, men tilltron till vaccinationen, den lever kvar. Härvid har givetvis spelat in det förhållandet, att man efter hand kommit underfund med att kokoppympningens skyddande kraft gentemot smittkopporna icke är någon enstaka företeelse, det är endast en specialyttring av en allmänare regel. Man har nämligen funnit — och det är till stor del den store fransmannen Pasteurs förtjänst — att olika vacciner ha förmågan att skänka oemottaglighet gentemot motsvarande sjukdomar. Vi ha just från dessa tider en mycket belysande erfarenhet härvidlag, nämligen att vaccinering mot tyfoidfieber i hög grad skyddat mot denna sjukdoms härjningar på krigsskådeplatserna och i sin mån bidragit till att lindra krigets namnlösa elände. I de flesta av de krigförande arméerna har man också infört obligatorisk vaccinering gentemot tyfoidfieber. Så är icke förhållandet i den engelska armén, men sedan det visat sig, att tyfoidfiebern på krigsskådeplatserna skördat sina offer just bland de ovaccinerade, skickas icke vidare några ovaccinerade till fronten.

Jag erinrar också därom, att de kommissioner i olika länder, som haft att sysselsätta sig med vaccinationsspörsmålet, alla

kommit till samma resultat. Så har varit förhållandet med den tyska, den engelska och nu senast den amerikanska kommissionen. Den engelska kommissionen bestod av femton ledamöter, däribland endast sju läkare. Dessa ledamöter blevo, mot blott två reservanter och nyttä. Den sista kommissionen, den amerikanska, den s. k. Pennsylvania State Medical Commission, arbetade 1911—1913 och bestod av sju ledamöter, två representanter för läkarvetenskapen, två motståndare mot vaccinationen och tre andra lekmän. Det, som man mest kan fästa avseende vid, torde vara dessa tre lekmäns omdömen. Av dessa ställde sig en i det slutliga betänkandet tämligen neutral i frågan. De två andra förklarade, att de gått till fullgörande av sitt uppdrag med öppet sinne och utan någon som helst förutfattad mening och att de så övertygats om vaccinationens effektivitet och relativa oskadlighet, att de ej kunde inse ens möjligheten av en annan uppfattning samt att de ej trodde att något faktum inom medicinen eller någon annan vetenskap kunde på mera bindande sätt bevisas.

Den svenska utredning, som med anledning av riksdagens skrivelse år 1908 utförts av medicinalstyrelsen med biträde av tillkallade sakkunniga, har kommit till samma resultat. Nu har anmärkt och senast av den förste ärade talaren, att denna utredningskommission varit sammansatt endast av personer, som på förhand varit varma anhängare av vaccinationen. Så är emellertid icke förhållandet. En framstående forskare, som *icke* är läkare, professor Arrhenius, deltog i arbetet. Nu vill man göra gällande, att man borde satt in i kommittén en bestämd, principiell motståndare till vaccinationstvånget. För min del tror jag, att man haft större utsikt att komma till ett objektivt resultat, när i utredningen deltagit en opartisk vetenskapsman, som är van att gå till ett undersökningsarbete med kritisk blick och fullfölja det efter fullt exakta metoder. Jag tror, att herrarna dela min mening därutinnan, att professor Arrhenius icke gärna har velat vedervåga sitt världsrykte som vetenskapsman genom att på detta område framlägga en ovederhäftig eller mindre vederhäftig utredning. Han har, såsom herrarna kanske känna till, under utredningsarbetets gång utvecklat sig till en bestämd anhängare av vaccinationstvånget på grund av sina studier i ämnet, och han har framlagt resultatet av sitt arbete dels i en bilaga till medicinalstyrelsens betänkande och dels i en bok, som jag rekommenderar till studium, med titel: »Smittkoppor och deras bekämpande».

Så har det för övrigt alltid gått; så snart hela det samlade materialet i vaccinationsfrågan varit föremål för studium och överväganden av sakkunniga och lekmän, som haft att under ansvar bilda sig ett omdöme i frågan, har man alltid kommit till samma resultat: vaccinationen är nyttig, den är nödvändig. Så har det också gått nu i det särskilda utskottet, och

Ang. lag om
skyddskopp-
ympling.
(Forts.)

Ang. lag om
skyddskopp-
yppning.
(Forts.)

jag vill hoppas, att herrarna skola sätta tro till sina egna män i denna fråga.

Bevisen för vaccinationens nytta hämtas väsentligen ur statistikens siffror, och jag skall be att här få meddela några sådana siffror, som enligt min mening äro mycket övertygande.

Jag förutskickar den anmärkningen, att obligatorisk allmän vaccinering påbjudits efterhand i de allra flesta av Europas stater och nu senast även i Japan. De enda europeiska länder, där man icke har ett fullständigt genomfört vaccinationstvång äro Ryssland, Österrike, Holland och Belgien. Det kan förtjäna att erinras och med en viss stolthet erinras därom, att det enda land, som alltsedan mitten av 1700-talet haft en genomförd folkräkning och en bearbetning av vaccinationsstatistiken, är Sverige. Därifrån äro erfarenheterna också synnerligen upplysande. Vaccinationen började här införas år 1801 och var allmänt genomförd år 1810. En jämförelse av siffrorna för tiden intill 1801 och för tiden därefter är mycket bevisande. Intill 1801 beräknades dödsfallen i kopporna utgöra på 100,000 invånare 205 om året. Efter vaccinationens införande sjönk koppdödligheten högst anmärkningsvärt, så att den under åren 1816—1885 utgjorde endast 16,9. Sedan år 1891 kan man säga, att kopporna såsom epidemi praktiskt taget äro försvunna ur Sveriges genomvaccinerade land.

Såsom herrarna ha sig bekant härjade, i sammanhang med och kort efter det fransk-tyska kriget, i Europa en mycket omfattande koppepidemi, en fullständig pandemi. Det visade sig då, att stater med en väl vaccinerad befolkning hade en relativt betydligt större motståndskraft gentemot smittkoppsfaran än de stater, där vaccinationsförhållandena voro väsentligt sämre. I England, Skottland, Bayern och Sverige uppgick sålunda dödligheten i årligt medeltal på 100,000 invånare till högst 34,6, medan statistiken i Preussen, Österrike, Belgien och Holland visar siffror av lägst 95,3 och högst 136. Det är ju siffror, som tala. En följd av erfarenheterna från denna epidemi blev också den tyska vaccinationslagstiftningen av år 1874, som gjort, att Tyskland nu är ett av de allra bäst skyddade länderna. Effekten särskilt inom armén har, kan man säga, varit rent av storartad i Tyskland. Där dog sålunda under åren 1875—1887 endast en man i kopporna, medan under samma tidrymd i österrikiska armén, där man då icke hade någon vaccinering, dogo 595 man om året.

Jag vill även anföra några andra upplysande siffror. Under åren 1875—1883 dogo i medeltal årligen på 100,000 invånare i Berlin 1,6, medan motsvarande siffra från ungefär samma tid stiger i Brüssel till 61,4, i Wien till 89,2 och i Petersburg till 117.

Nu anmärka antivaccinationisterna, att dessa siffror kanske äro mindre tillförlitliga, man har icke tagit hänsyn till ålder, hälsovårdsförhållanden o. s. v. Till en början kan ju sägas,

att de nu anförda siffrorna äro officiella och tillkommit under officiellt ansvar. Jag skall dock gärna medgiva, att det kan ha insmugit sig fel i denna statistik, men vad jag alldeles säkert vill påstå är, att man i dessa siffror bestämt kan avläsa, huru det förhåller sig i väl vaccinerade länder, jämfört med sådana länder, där det är sämre ställt i detta avseende. För övrigt har ju, såsom utskottet påpekat, en logiskt bearbetad statistik på detta område utförts av en ungrare vid namn Körosi. Jag har också studerat hans siffror, men jag skall nu endast anföras vad utskottet här säger. Denna statistik är fullt tillförlitlig och visar, att koppsjukdomen härjat nästan fem gånger så starkt bland ovaccinerade än bland vaccinerade och att dödligheten bland insjuknade, ovaccinerade är ungefär sex gånger så stor som bland insjuknade vaccinerade. Jag har för övrigt tre rapporter, utgivna av vederbörande statsdepartement i Amerikas förenta stater öfver smittkopporna och deras utbredning därstädes. Dessa rapporter innehålla ytterst belysande siffror, med vilka jag dock icke nu skall trötta kammaren. De innehålla även en del småberättelser för att belysa vaccinationsfrågan, och jag skall här be att få anföras en av dessa. I januari 1910 tillkallades en hälsovårdstjänsteman till en stad för att tillse en patient, som fått smittkoppor. I samma hus bodde nio andra personer; alla dessa vägrade att låta vaccinera sig, förklarande, att de föredroga smittkoppor framför att låta vaccinera sig. Tre personer, en man och två kvinnor, som bodde i ett närgränsande hus, hade avlagt besök hos patienten, innan sjukdomens natur var konstaterad. Dessa underkastades emellertid vaccinering; vaccinationen slog icke an på två av dessa, men däremot på den tredje. Utav dessa tolv, som hade varit i beröring med smittkoppspatienten, insjuknade alla nio, som icke hade vaccinerat sig, och även de två, på vilka vaccinationen icke hade slagit an, men den tredje däremot, som blivit vaccinerad med framgång, insjuknade icke. Detta är, vill det synas mig, ett mycket belysande exempel, av vilket man dock naturligtvis icke får draga alltför stora slutsatser, vilket jag för min del icke heller gör. Nu återöpa vaccinationens motståndare å sin sida en hel del statistik, vilken utskottet har betecknat såsom i allmänhet mindre vederhäftig och ibland rent felaktig. Jag skall icke gå in på den delen av frågan, då jag har anledning tro, att en av utskottets ledamöter sedermera kommer att belysa den delen av saken.

Om man nu erkänner vaccinationens nytta, så återstår givetvis att svara på frågan, om den är förenad med så stora fara, att man i allt fall bör avstå från densamma. Denna sak hänför sig, såsom utskottet här framhåller, väsentligen till ympämnets beskaffenhet och sättet för vaccinationens verkställande. Tidigare har i rätt stor utsträckning förekommit vaccination med humaniserad lymfa, vaccination från arm till arm, och det är ju alldeles givet, att det med denna metod finns möjlighet till

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)*

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

ett smittofrös överförande från den ena människan till den andra. Den nu föreliggande lagen bestämmer emellertid såsom regel, att endast animal lymfa får begagnas. Endast under den förut-sättning, att vid ett särskilt kritiskt tillfälle förrådet av ani-malt ämne icke är tillräckligt, får humaniserad lymfa använ-das och då endast med iakttagande av den särskilda kontroll, som medicinalstyrelsen föreskriver. Praktiskt taget torde hädanefter all fara, som härleder sig från ympämnets beskaffenhet, vara utesluten. Jag tror, att de, som varit i tillfälle att övertyga sig om det sätt, varpå vaccin beredes å statsmedicinska anstalten, förstå, att det sker med iakttagande av alla erforderliga försiktig-hetsåtgärder.

Beträffande vaccineringsens verkställande har man tyvärr från vårt land en och annan erfarenhet, som visar att den varit mindre tillfredsställande, beroende på bristande kompetens hos de personer, som haft att verkställa ympningen. Föreliggande förslag föreskriver emellertid, att vaccination i regel skall verk-ställas av läkare eller, där detta icke är möjligt, av särskilt ut-bildade vaccinatorer.

Man har nu åberopat, att det i allt fall konstaterats en del olycksfall. Under åren 1908—1912 har man till och med kon-staterat tre dödsfall; dessa tre fall äro refererade i proposition-en, och därav framgår tydligt, att två av fallen varit beroende på bristande renlighet vid utförandet, varigenom infektion upp-stått; det tredje fallet återstår något oförklarad. Jag ber dock att få påpeka, att under denna tid av fem år, då man antecknat tjugu infektionsfall, därav tre med dödlig utgång, vaccinerats omkring en halv miljon barn; procenten av olycksfall är sålunda synnerli-gen ringa. Man kan knappast säga, att det är större fara med att låta vaccinera sig — jag antager, att herrarna själva ha erfarenhet på detta område — än att ta litet gymnastik. Jag har för övrigt några siffror här rörande olycksfall vid gymnastik för samma år, 1908—1912. Även där ha konstaterats tre dödsfall, men jag antar, att de flesta av herrarna icke vilja, att våra barn där-för skola avstå från att gymnastisera. Det är för övrigt alldeles uppenbart, att vaccinationens motståndare i hög grad överdriva faran och redan genom sina överdrifter bevisa sin ovederhäftig-het. Jag skall be att något senare få återkomma till detta.

Jag kan icke underlåta att påpeka, att i det av svenska förbundet mot tvångsvaccination avgivna betänkandet möter man det orimliga påståendet, att det är konstaterat, att numera flera människor dödas genom vaccination än genom smittkoppor här i vårt land. Man har tagit de tre dödsfall, som jag nyss omnämnde, och så har man pekat på statistiken och sagt, att under motsvarande tid ingen dött i smittkoppor. Skulle man tillämpa samma resonemang inom andra delar av den medicinska vetenskapen, skulle man komma till högst besynnerliga resultat. Medicinen har ju så småningom kommit därhän, att man i fråga om vissa sjukdomar lyckats att genom vissa ingrepp, operativa

eller andra, nedbringa dödlighetsprocenten högst anmärkningsvärt. Skulle man nu, därför att man i visst fall kan befara en dödlig utgång eller en komplikation, i allmänhet avstå från att använda detta medel, som dock i stort sett visat sig så lyckobringande?

Nu säger man också: även om det är klart, att vaccinationen skyddar och att den kanske i själva verket icke är så farlig, är det i alla fall någon nödvändighet, att vi bibehålla den här i Sverige, där smittkopporna praktiskt taget äro slut? Ja, detta hänger samman med det spørsmålet, huruvida vi fortfarande ha någon större smittofara här i vårt land. Att en sådan fara föreligger, torde dock få anses fullkomligt uppenbart; det beror huvudsakligen på vår närhet till Ryssland, där enligt uppgift, fortfarande omkring 100,000 människor årligen dö i smittkoppor. I Galizien är det också alltjämt en mycket stor smittkoppsdödlighet. Och i den mån våra förbindelser med Ryssland och grannländer ökas, dess mera ökas också smittofaran. Men den kommer även från andra håll, och jag kan i det avseendet erinra, att enligt en statistisk uppgift, jag sett, i Amerika fortfarande förekomma 30,000 smittkoppsfall om året.

Det har nu ifrågasatts att slopa den allmänna tvångsvaccineringen och ersätta den med tvångsvaccinering vid inträffande epidemi. En framstående vetenskapsman, professor Israel Holmgren i Stockholm, har också gjort sig till tolk för denna uppfattning. Det är emellertid att märka, att han fastslår både, att vaccination skyddar mot smittkoppor och att den praktiskt taget är ofarlig; han endast ifrågasätter, huruvida den är nödvändig. Ja, detta förslags svagaste sida är givetvis den, att man utsätter sig för, att vid en inträffande epidemi sjukdomen blir mycket mera förhärjande och mycket mera dödande, än om folket på förhand varit vaccinerat. Och den satsen torde väl vara klar, att det är bättre att förekomma en epidemi än att hejda den, sedan den väl en gång brutit ut. Dessutom skulle det medföra åtskilliga rent praktiska svårigheter att åstadkomma en dylik vaccination vid inträffande epidemier, om man icke har ett stöd i en allmän barnvaccinering. I sådant fall skulle man ständigt få tillverka stora förråd av vaccin, som skulle förvaras en tid och kontrolleras för att sedan bortkastas. Redan detta, att hopa så stora förråd av vaccin, som skulle behövas, när man räknar med en praktiskt taget ovaccinerad befolkning, är givetvis svårt. Och dessutom föreligger därvid även den faran, att efter hand noggrannheten och kontrollen vid beredningen kan slappas, när vaccinen aldrig kommer till användning; hela organisationen får ej heller tillfälle att ständigt verka och därigenom hållas uppe.

I fråga om isoleringens användbarhet och effektivitet kan jag fatta mig helt kort och väsentligen hänvisa till vad utskottet därutinnan anfört i fråga om de stora ekonomiska offer, som ett genomförande av ett isoleringssystem skulle medföra för Sverige.

Ang. lag om
skyddskopp-
sympning.
(Forts.)

Man invänder, att vid de små epidemier, vi hittills haft, det dock visat sig, att vi kunnat besegra dem huvudsakligen genom isoleringsåtgärder. Men då glömmar man, att hela befolkningen i stort sett varit vaccinerad och att vi bekämpat smittkopporna icke allenast genom isoleringsåtgärder, utan även genom vaccin. Man har även åberopat förhållandena i England, och särskilt de berömda kopp sjukhusen på Themsen. Härtill vill jag anmärka, att trots dessa stora sjukhus på Themsen, skördade t. ex. den epidemi, som utbröt år 1902 i England, icke mindre än 2,400 döda. Nu säger man visserligen, att smittkoppsödligheten sedermera sjunkit, blivit mindre än under åren förut. Men när epidemien började, tog den dock en stor omfattning, trots all isolering.

Jag skall nu be att få yttra mig något om den i en reservation och i vissa motioner framförda tanken på en samvetsklausul. Man torde böra se detta förslag något mot bakgrunden av den agitation, som drivits mot vaccinationen av de principiella ymningsfienderna. Jag skall gärna erkänna, att jag tror, att i regel — jag säger i regel — dessa ymningsfiender äro besjälade av en ärlig övertygelse om sin uppfattnings riktighet. Men bakom det hela ligger dock en viss misstro till allt vad vetenskap heter. Det kan på sätt och vis vara bra såsom en motsats till en alltför blind auktoritetstro, men misstron till det vetenskapliga tänkandet och de vetenskapliga undersökningarna får dock icke gå till överdrift, och det kan icke förnekas, att i motståndarnas skrifter kritiken mot vetenskapen ofta nog tar sig uttryck i förnekande av rent solklara fakta. Om man läser en del av de småskrifter i denna fråga, som spridas ute i landet, får man den bestämda övertygelsen, att motståndarna kämpa rent av med något av religiös fanatism. Det saknas för övrigt icke heller uttryck i en och annan skrift, att denna vaccinering egentligen är ett gudlöst korsande av den högstes vägar. När man ser sådant, kan man rent av icke värja sig för att göra vissa jämförelser mellan vaccinationsmotståndarnas strid mot vaccinationen och den förföljelse, som en gång i tiden den romersk-katolska kyrkan satte i gång mot de nya vetenskapliga upptäckterna — herrarna minnas kanske historien om Galilei. Det är också givet, att en strid, förd med en sådan fanatism, som det här är fråga om, skall göra ett särskilt starkt intryck på den stora allmänheten, vilken ju i regel saknar både tillfälle och möjlighet att kritiskt granska bevisen för och emot. En del motståndare använda sig också av ett språk, som är direkt anlagt på att verka hetsande och skrämmande. Jag kan icke underlåta att här läsa upp några rader ur en skrift, som pastor Liljekvist utgivit i denna fråga. Det heter där — jag ber om ursäkt, språket är hans eget — »Då vaccinationen är den förnämsta källan till onani, hysteri, könspervertitet, hämorrhoider, som ofta nödvändiggöra operation, vilket ofta har med sig kräfta och blindtarmsinflammation, som ofta måste opereras, vidare den förnämsta källan till skrofler, som ofta

övergå till tuberkler, vidare den förnämsta källan till kronisk magkatarr, kuttrygghet, benröta, är det naturligt, att läkarna hålla styvt på vaccinationen, ty utan den skulle halva antalet av våra läkare icke kunna existera.» Tidningen »Säningsmannen» skriver i sitt majnummer för i år, där den föreliggande propositionen behandlas, om »läkarnas förhoppningar att genom starkare blodförgiftning av svenska folket se sina inkomster direkt och indirekt ökade», och på ett annat ställe i samma nummer läses i en artikel, att »difteri är en följd av vaccination». Det vill förefalla mig, som om den stora massans sjäsliv måste ta ett djupt intryck av en sådan hetsande och skrämmande agitation. Det är klart, att detta i sin ordning fostrar en skrämnd och rent av oresonlig folkmening, och jag får säga, att de, som sprida sådana skrifter, ta ett synnerligt stort ansvar på sig. Utskottet har, och såsom jag tror med rätta, betecknat en stor del av dessa populära småskrifter i vaccinationsfrågan såsom fullständigst ovederhäftiga och rörande sig med felaktiga uppgifter. Nu vill jag hemställa till kammaren: kan det verkligen vara berättigat att taga hänsyn till en folkmening, som har uppagerats med sådana medel? Är det icke riktigare att Kungl. Maj:t och svenska riksdagen söka uppfostra folket och stifta lag icke efter en vilseledd folkmening, utan efter de grunder, som vetenskapen och erfarenheten visat vara nödvändiga.

Jag skall nu be att något få återgå till frågan om samvetsklausulen. Denna är, såsom herrarna ha sig bekant, hämtad efter mönster från England. Där infördes en sådan samvetsklausul första gången genom en parlamentsakt av 1898. Enligt densamma skulle straff för försummad vaccinering icke inträda, om något av barnens föräldrar inom fyra månader efter barnets födelse vid session inför två fredsdomare eller inför magistratsperson eller polisdomare avgåve en övertygande förklaring på heder och samvete, att han eller hon trodde, att vaccinationen skulle vara skadlig för barnets hälsa. Inom sju dagar där-efter skulle en deklARATION av denne tjänsteman överlämnas till vaccinationsföreståndaren. Redan år 1907 ersattes emellertid denna parlamentsakt av en annan. Nu behöves icke personlig inställelse för avgivande av dylik förklaring, man behöver endast fylla i ett formulär och skicka in detsamma med posten. Erfarenheten av denna engelska samvetsklausul är, det måste jag medgiva, ganska nedslående. Under åren före dess ikraftträdande var antalet ovaccinerade barn jämförelsevis litet, men efter år 1907 års lagändring har detta antal stigit år efter år, så att det för år 1913, det sista år, för vilket jag har några siffror, uppgick till 35 procent.

Jag skall nu gärna medgiva, att man rör sig på ett ömtåligt område, när det är fråga om samvets- och övertygelsetro. Men det är klart, att friheten och självbestämningrätten har sina gränser i en rättsstat. Rättsstaten har en rent mänsklig plikt mot individen att hjälpa och inskrida, när den själv icke är upplyst

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

nog, och detta ibland även mot individens protester. Jag kan förstå, att man kan hysa samvetsbetänkligheter mot att exempelvis bära uniform, men jag har svårt att fatta, att man kan ha samvetsbetänkligheter i en sådan fråga som vaccinationen. Samvetsbetänkligheter i vaccinationsfrågan! Det erinrar i någon mån om de tider, då det var en samvetsfråga, huruvida jorden rörde sig eller icke. Rent praktiskt taget, torde det för övrigt vara synnerligen svårt att konstruera en samvetsklausul på sådant sätt, att den endast träffar den verkliga samvetsömme och icke samtidigt öppnar väg för godtycket, liknöjdheten och bekvämligheten. Det är också anmärkningsvärt att om en epidemi inträffar — vi behöva bara erinra oss epidemien i Stockholm år 1913 — då upphör misstron mot vaccinationen och skrämself jagar folket till vaccinationsdepåerna. Men när epidemien väl är över, då glömmer man skräcken, då tager bekvämligheten hand över det sunda förnuftet.

Beträffande reservationen, har man däri försökt att lösa denna fråga på det sätt, att vederbörande skulle inställa sig personligen inför pastor inom den tid, då barnet skulle vaccineras och där avgiva en förklaring på heder och samvete, att de ansågo vaccinationen kunna medföra fara för barnet. Nu är det uppenbart till en början, att denna formulering är så pass vag, att det är skäligen lätt för den s. k. samvetsömme att underskriva en förklaring i sådant syfte. Ty det kan vara svårt att förneka själva möjligheten till fara i ett visst fall. Så är dessutom att nämna att vederbörande fått mycket lång tid på sig, sex år, för att avge denna förklaring. Bestämmelsen kommer också att verka mycket olika. I vissa trakter av vårt land ligga församlingarna tätt, i andra fall kan vederbörande bo ganska långt från pastorn. Givetvis komma från motståndarnas sida att spridas formulär till dylika förklaringar. Allt som allt, det blir den bekväme. som blir gynnad.

För min del anser jag, att en samvetsklausul, i alla händelser en sådan som den föreslagna knappast är möjlig att acceptera.

Jag tillåter mig slutligen erinra om de stora fördelar detta lagförslag verkligen innebär. Först och främst föreskrives det ju, såsom regel att animal vaccin skall användas. Dessutom medför lagen större säkerhet för ett ordentligt handhavande av vaccinationen. Vaccinationsåldern framskjutes till sex år. Revaccinering blir obligatorisk vid epidemier. Kommunerna befrias från att bekosta vaccinationen, den lägges så gott som uteslutande på staten.

Slutligen måste uppmärksammas, att det är hög tid att vi få en förbättrad lagstiftning härvidlag. Det kan inte förnekas, att för var dag som går kommer smittofaran närmare våra landamären. Vi hava redan underrättelser att den närmar sig. Skall andra kammaren taga på sitt ansvar att fälla lagen? Skall man så helt underkänna den uppfattning, som omfattas av vetenskapens yppersta märkesmän och som delas av deras flertal

och av alla de lekmän i skilda länder, som haft tillfälle att bilda sig en uppfattning, en uppfattning under ansvar i denna fråga? Det vore bittert att konstatera; det skulle vara att bevitna kulturens besegrande av andra makter.

Ang. lag om skyddskoppympling.
(Forts.)

Herr Hellberg i Lycksele: Herr talman, mina herrar! Jag hade tänkt yttra några ord här i allmänhet, men efter det sista anförandet återstår egentligen icke mycket att säga uti principfrågan. Herr civilministerns anförande har varit värdigt en professor i praktisk medicin.

Föreliggande fråga hör ju säkerligen till de mera omdebatterade och omstridda. Det väsentligaste i hela det här spörsmålet är, om allmän vaccination eller s. k. tvångsvaccinering skall bibehållas eller ej. Önskvärt vore naturligtvis, om all allmän vaccination kunde utan fara för folkhälsan fullkomligt avskaffas, ty det är, som bekant, en ganska vidlyftig apparat.

Nu veta vi, att smittkopporna äro en ytterst allvarlig infektionssjukdom. Smittkopporna ha under alla tider varit synnerligen ödesdigra för människorna ända till dess vaccinationen kommit mera allmänt i bruk. Detta gäller alla folkslag och alla klimat. Vetenskapligt har det icke kunnat ledas i bevis, att sjuklighet eller dödlighet i andra sjukdomar än smittkoppor haft något samband med vaccination, således inte heller syfilis eller tuberkulos, vilka sjukdomars bakterier nämligen icke finnas i den s. k. lymfan eller levnadsaftan. Motståndarna emot tvångsvaccinationen pläga oförhållsamt medgiva, att smittkopporna efter den allmänna vaccinationens genomförande blivit en jämförelsevis sällsynt sjukdom. Men detta anse antivaccinatörerna endast bero på en tillfällighet. Den egentliga orsaken till förenämnda lyckliga förhållande söka de i den omständigheten, att människorna fått leva i bättre förhållanden, att den allmänna hygienien gjort så stora framsteg, vartill kommer de nu på senare tid införda verksammare isoleringsåtgärderna. Och någon sanning ligger naturligtvis uti detta resonemang. Men dock förklaras icke därigenom, varför icke över allt i Europa smittkopporna gå tillbaka, då man väl i alla fall kan påstå och säga, att inom nästan alla länder i vår världsdel människornas yttre levnadsförhållanden förbättrats. Och det förklarar icke heller, varför de bäst organiserade ländernas befolkning lider minst av smittkopporna, ty även inom dessa länder förekomma skaror av människor, som leva under eländiga förhållanden.

Andra åter, såsom professor Israel Holmgren, vilken herr civilministern omnämnde, anse att allmän vaccination kan undgås därigenom att man begagnar sig av vaccinationen såsom ett lämpligt hjälpmedel vid hotande epidemier, och att vaccinationen i övrigt kan undvaras. Men han kräver då goda isoleringsmöjligheter. Nu är väl dock frågan den, huruvida vår landsbygd och våra småstäder, ja, även de medelstora städerna ha tillgång till isoleringsmöjligheter i tillräcklig utsträckning. Dessutom

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

måste man betänka, att de icke veta alls, huru man vid en koppepidemi skall förhålla sig gent emot en fullständigt ovaccinerad befolkning. Professor Thunberg sade i ett föredrag, som han nyligen hade här, att den Holmgrenska metoden kunde möjligen göras rätt effektiv, men att vaccineringen förutsätter en ganska stark organisation. Vaccineringen skall genomföras lugnt och stilla och icke som vid en eldsvåda. Detta fann han tala för en preventiv vaccination i enlighet med regeln: bättre förekomma än förekommas.

Icke så få personer ge sig ut för att vara fiender till all vaccination, därför att de äro övertygade om, att ett oändligt antal olyckor kommit över människorna genom vaccinationen. Och när man granskar deras skäl och söker få dem att framlägga fakta, vilket de för övrigt gärna göra i form av en statistik, så kan man inte gärna undgå att tänka på, huru luftiga så att säga kejsarens nya kläder äro. Icke ens en sådan auktoritet som doktor Reimers har lyckats stödja sin uppfattning om vaccinationens skadlighet på annat än subjektiva antaganden.

Utom dessa motståndare till allmän vaccination finnes en särdeles högröstad grupp av antivaccinatörer, och dessa anlägga en så att säga etisk syn på frågan, då de icke tyckas lita riktigt säkert på sina vetenskapliga vänner. De anse, att vaccination är ett ingrepp i den personliga friheten, i den medborgerliga friheten, och härom kan ju diskuteras i oändlighet utan att någondera parten blir övertygad. Det är dock svårt att inse, varför samhället icke skulle vara berättigat att skydda sig genom vaccination, likaväl som genom isolering. Isoleringen är ju dock icke något obetydligt ingrepp i den personliga friheten, totalt avstängd som en människa därigenom blir ifrån världen under en och en halv månads tid. Nej, det är som departementschefen säger i propositionen: »Lagstiftningen om skyddskoppympningen är tillkommen i individens såväl som i samhällets intresse».

Det här ärendet har ingen annan betydelse än att vara ett viktigt medicinskt spörsmål, som icke i all oändlighet kan vänta på sin lösning. Därigenom vållas ett virrvarr bland allmänheten, som inte har klart för sig, vad frågan gäller, utan tror sig kunna handla efter eget skön. För mig står det klart, att icke något positivt i denna fråga kan vinnas genom ytterligare utredning. Det enda sätt, varigenom för vårt land spörsmålet skulle kunna besvaras, vore, att man som ett experiment upphävde vaccinationstvånget. Men att detta är ett farligt experiment, isynnerhet under nuvarande förhållanden, torde stå klart för t. o. m. de oförsonligaste fiender till all vaccination. Ett sådant experiment vore antagandet av den ommotionerade samvetsklausulen, ty i och med densamma antagande skulle, enligt min tro, så gott som all vaccination upphöra här i landet, då man genom den lämnar fritt spelrum för det personliga godtycket. Och det är ett minst sagt besynnerligt sätt att lösa en viktig medicinsk fråga. Ha motionärerna och reservanterna mod att taga de blivande

följderna härav vid en eventuell epidemi på sina samveten, så må de göra det, jag kan icke göra det.

I likhet med en av de vid frågans utredning tillkallade sakkunniga anser jag, att smittkoppornas lärdomar visa, att det vore högst oriktigt att på grund av koppornas lindriga framfart under senaste tiden i vårt land sluta sig till att icke ett nytt uppblossande av dem kan inträffa, då flera släktled blivit skonade. Tvärtom är det sannolikt, att en sådan fara föreligger. Den lyckliga ställning, i vilken vi nu befinna oss, torde huvudsakligen bero, icke blott därpå, att vaccinationen hos oss är ganska allmän, i det en 70—80 procent äro vaccinerade, utan också därpå att de av våra grannar, med vilka vår samfärdsel är störst, genom vaccination och noggrann uppsikt hålla sina områden fria från denna förskräckliga farsot, vars rysliga härjningar hos oss allt mer börjar falla i glömska.

Självt har jag, efter att ha vägt skälen för och emot i denna fråga, icke kunnat finna annat än att en allmän vaccination fortfarande är nödvändig. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till § 1.

Herr *Vahlquist* instämde häruti.

Herr *Eriksson* i Grängesberg: Herr talman, mina her! Den debatt, som i denna fråga pågått inom tidningspressen och bland allmänheten, har tagit sig ganska hetsiga former, och jag är rädd för, att debatten här i dag skall komma att giva uttryck åt något liknande. De som av en eller annan orsak förordat en lindring i tvångsvaccineringen, bruka gärna av motståndarne bliva betecknade som rena kulturfiender, men detta få de väl taga med ro, det kan icke hjälpas.

Jag för min del har ställt mig på den ståndpunkten och kvarstår där fortfarande, att det icke anförts bärande skäl, som motivera så pass rigorösa tvångsåtgärder, som Kungl. Maj:t föreslagit. Jag skall be att få anföra några skäl för denna min ståndpunkt.

Man kan uppdelas befolkningen i tre stora huvudgrupper, när det gäller att taga ståndpunkt till vaccineringen. En grupp är synnerligen livligt övertygad om vaccineringens nytta och betydelse och en del av dem gå så långt att de med en fanatisk trosövertygelse anse, att även det skarpaste vaccineringstvång är motiverat. Detta är den yttersta kanten på ena hållet, den motsatta yttersta flygeln anser däremot vaccineringen vara synnerligen skadlig och utan betydelse vid smittkoppornas bekämpande, varför dessa personer med alla medel söka motarbeta densamma. Men mellan dessa ytterligheter finnes en annan ståndpunkt, en mening, som icke vill förneka nyttan och betydelsen av vaccineringen, som tror, vad läkarna säga, men som dock icke är övertygad om, att vaccineringen är så betydelsefull, att samhället bör använda sina yttersta tvångsmedel för att tvinga

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

medborgarne att vaccinera sig utom i yttersta undantagsfall. Och skulle man gå till en omröstning i denna fråga bland stora allmänheten, så tror jag, att det skulle visa sig, att denna mellanständpunkt är den förhärskande. För min del anser jag också, att bägge dessa ytterlighetsgrupper gått till överdrift. Skall en del läkare fortsätta sin propaganda för att få lagstiftningen att följa deras åsikter — jag talar icke om alla läkare utan om en del sådana läkare — så blir nog följden, att det icke endast blir tvångsympning mot smittkoppor utan att stora medborgaregrupper få obligatoriskt åläggande att ympas två eller flera gånger årligen mot olika sjukdomar. Jag har sett en uppgift i tidningarna, att i Tyskland nu ympas mot 6 olika sjukdomar, och detta kan ju vara nödvändigt under nuvarande förhållanden men kan omöjligen vara motiverat i ett land som vårt.

Vad så representanterna för den motsatta flygeln beträffar, så har herr civilministern tagit fram exempel på uttalanden så osmakliga och olämpliga, att jag för min del måste stämpla dem såsom i hög grad skadliga. De ha mera skadat deras sak än gagnat den. Jag vill icke säga att detta är förhållandet med alla antivaccinatörernas skrifter, men det gäller flera av dem, och det, som herr civilministern meddelade, var sådant, att jag tror, att alla måste häpna däröver.

Som jag nämnde, anser jag, att Kungl. Maj:ts förslag i någon mån bör mildras. Jag kan icke finna det vara bevisat, att det är en tvingande nödvändighet för staten att under normala förhållanden tvinga medborgare, som ha en ärlig övertygelse om vaccinationens skadlighet att ovillkorligen vaccinera sina barn. Jag erkänner att vaccineringen är av en viss nytta och betydelse. Jag själv är vaccinerad, min son är vaccinerad, och skulle jag få flera barn, skola de också vaccineras, men jag är icke övertygad att vaccineringen är av den betydelse, att man bör tvinga dem, som ha en annan övertygelse, att låta vaccinera sina barn. Jag tror vad läkarne säga, men även läkare kunna taga fel. Nu finnes det medborgare, som ha en så bestämd övertygelse, att de hellre taga fängelse och straffarbete än de låta vaccinera sina barn. Man kan säga, att detta är dumhet, fanatism och överdrift, men en sådan opposition har framträtt icke endast då det gällt vaccinationen utan även på andra områden, och låt vara, att den vittnar om en missriktad mening, låt vara att den vilar på en feluppfattning, den finnes i alla fall, och jag tror icke, att samhället skyddar sina intressen, om det gör dessa människor till martyrer. Ty det blir så, att om de upprepade gånger drabbas av böter eller fängelse, så bli de martyrer, och följden av en sådan behandling blir, att dessa åskådningar få sådan spridning, att lagen kan bliva verkningslös och svår att upprätthålla. Jag anser således, att det i samhällets eget intresse icke är lämpligt, att man på detta sätt skapar martyrer.

Nu kan man säga, att det är absolut nödvändigt, att i detta fall skapa martyrer, att det är absolut nödvändigt att

tvunga dessa personer, och att samhället måste göra det ur sin egen skyddssynpunkt. Vore jag övertygad om, att så vore fallet, så kunde jag gå in på detta resonemang, men jag har icke denna övertygelse, och jag tror, att icke heller alla läkare ha den. Professor Israel Holmgren och även andra läkare ha anfört något i den riktningen, som tyder härpå.

Huru ha förhållandena beträffande smittkopporna gestaltat sig i vårt land? Under de sista 17 åren har det varit 138 sjukdomsfall, och på 16 år 15 dödsfall. Icke kan detta ringa antal sjukdomsfall och dödsfall övertyga mig om nödvändigheten av att genomföra en strängare lagstiftning än den nuvarande. Vad är det, som inträffar? Man säger, att kriget närmar sig våra kuster och att vi kunna få en släng med av vad kriget för i släptåg, varför denna vaccinationslag bör genomföras. Faran skulle då komma från Ryssland. Här manas man att fatta det ena beslutet efter det andra av rädsla för Ryssland. Vi kunna knappast behandla en enda fråga, utan att man pekar på Ryssland. Jag tycker, att till grund för ett sådant resonemang ligger uppfattningen, att man skall stifta en lag för framtiden men icke på grund av hänsyn till framtiden utan därför, att man tänker på tillfälliga omständigheter, för vilka man vill vidtaga särskilda åtgärder. Att sådana tillfälliga åtgärder ifrågasättas synes mig vara klokt, men det synes mig icke vara riktigt, att man därför antar en lag som skall avse normala förhållanden. Så säger man, och herr civilministern upprepade detta, att förut nämnda lyckliga förhållanden med avseende på sjukdomsfrekvensen bero på att vårt folk är vaccinerat. Men är icke detta ett något lättvindigt talesätt? Jag tror, att det icke finnes någon läkare, som vågar stiga fram och med handen på hjärtat säga, att dessa förhållanden enbart bero på att folket vaccinerats. Och är det så, då ramla alla dessa teorier. De allra flesta medborgare äro som barn vaccinerade, men ha icke revaccinerats. Om det nu förhåller sig så, som läkare säga, att vaccineringen icke verkar längre än högst 10 år, kan man då säga, att dessa lyckliga förhållanden bero därpå, att 80 à 90 % av befolkningen vaccinerats i barnåren? Det måste naturligtvis åtminstone delvis bero på andra omständigheter, som jag som lekman icke kan bedöma. Jag vill icke bestrida, att vaccineringen bidragit till dessa lyckliga omständigheter, men att säga som herr civilministern, att vi ha vaccineringen att tacka för detta, synes mig vara en överdrift.

Men även om en epidemi skulle komma att uppstå, vad har erfarenheten lärt i sådant fall? Jo, att epidemien kan lokaliseras, att man kan hindra dess spridning. Huru var det icke år 1913? Då förekommo här i Stockholm 36 fall. Man säger, att sjukdomen begränsades därigenom, att det blev en så våldsamt vaccination. Det kan vara till viss del sant, men det har nog också berott på andra omständigheter, att vi icke haft några större epidemier på de senaste årtiondena i vårt land.

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.*

(Forts.)

Ang. lag om
skyddskopp-
symptom.
(Forts.)

Det har nog till väsentlig del berott på hygieniska anordningar att vi kunnat lokalisera smittofaran. Då så är, förefaller det att man utan risk kunde mildra på det tvång, som samhället under normala förhållanden kräver.

Detta är den motivering, som jag har att avgiva för min ståndpunkt, att föräldrarna i vissa fall böra medgivas rätt att slippa vaccinera sina barn. Men är det så, att man anser vaccinationen vara nyttig, då kan man icke efterlåta tvångsvaccineringen, om en epidemi utbryter. Jag har den uppfattningen och det torde vara den allmänna meningen i vårt land, att vid sådana tillfällen är samhället berättigat tillgripa ganska stränga åtgärder.

Nu har mot denna åsikt anförts en hel del skäl, detta också av herr civilministern. Först och främst har man anført, att det är svårt att skaffa vaccin ifall en epidemi hotar att uppkomma. Jag kan omöjligen bliva övertygad om att detta skäl är bärande. Jag var och besåg anstalten där ute, och där funnos, vill jag minnas, fyra kalvar, som producerade vaccin. Nu har det omtalats i tidningspressen, att det finnes så mycket vaccin, att man, om så erfordrades, skulle kunna skicka över därav till Finland. Men om fyra eller fem kalvar kunna producera så mycket vaccin, så borde det icke vara svårt om man ökar kalvarnas antal, och dessa djur äro icke så dyra och icke svåra att sköta, att erhålla tillräckligt lager av vaccin. Då måste vaccin kunna produceras i tillräcklig mängd, och det betyder mindre, om man under normala tider kastade bort en del färdig vaccin. Jag kan sålunda icke känna mig övertygad om, att det skulle vara omöjligt att skaffa tillräckligt med vaccin i reserv.

I detta sammanhang ber jag att få framhålla, att beredningen av vaccin tillgår på ett samvetsgrant sätt, så att man, såvitt en lekman kan bedöma, bör kunna vara tillfredsställd i det avseendet. Vidare vill jag, i den mån mina ord kunna ha någon betydelse, söka skingra den villfarelse, som så ofta kommer till synes i antivaccinatorernas skildringar, att djurplågeri här skulle äga rum. Jag fick icke något intryck utav, att djurplågeri förekom, utan allt synes tillgå på ett renligt och ordentligt sätt. Dessa skildringar om djurplågeri, som skall äga rum vid vaccins beredning, bruka ju åtföljas av dessa vedervärdiga avbildningar av kalvarna, som vi känna till.

Man har framställt en annan invändning särskilt mot den samvetsklausul, som innefattas i mitt förslag, att den skulle bliva till en slöhets- och liknöjdhetsklausul och icke en samvetsklausul. Jag medgiver, att så skulle kunna ske i vissa fall. Nu vill man icke vara med om att medgiva valfrihet beträffande vaccineringen, och icke heller vill man vara med om denna samvetsklausul, utan man vill ha tvångsvaccineringen hel och klar, och då förstår man invändningen. Jag kan icke finna annat än om man vill medgiva någon lättnad i tvånget och man har

att välja mellan å ena sidan alldeles frivillig vaccinerings och å andra sidan tvångsvaccinerings med samvetsklausul, detta senare är för samhället fördelaktigare. Om lagstiftningen skall ha även en pedagogisk och uppfostrande betydelse, så kommer den i detta fall att verka så, att allt flera medborgare inser det riktiga i att låta vaccinera sina barn. Det förhåller sig väl så, att man bör bekämpa okunnighet och överdrifter icke endast genom straffbestämmelser utan också genom att söka inverka på övertygelsen och uppfostra medborgarna till att inse det rätta. Därför förefaller det mig i rent pedagogiskt avseende ha en mycket större betydelse, om vaccineringsen blir det normala men med möjlighet till befrielse i vissa fall, än om man utan vidare medges valfrihet, så att underlåtenhet att vaccinera blir det normala.

Alltså, så vitt jag förstår, bör man hava tvångsvaccinerings vid hotande epidemi, något varom föreskrift icke finnes i den nuvarande lagstiftningen; man bör ha vaccinationstvång för barnen men medge befrielse för barn till föräldrar, som anse det vara synnerligen skadligt för barnet att bli vaccinerat.

Den lag, som är framlagd för riksdagen, har stora förtjänster, jämförd med nuvarande bestämmelser. Den påbjuder animal vaccin, den påbjuder att läkare skall vaccinera, och kostnadsfritt för föräldrarna. Allt detta är utomordentligt bra saker; och det är att beklaga, att man icke kan få dessa fördelar i år, därför att, åtminstone efter mitt sätt att se, man nu måste avslå lagen.

Jag har tillåtit mig att väcka en motion till förmån för samvetsklausulen, och inom utskottet har det blivit två reservationer med samma syfte; och sedan hava dessa ledamöter reserverat sig också på ett par andra punkter. I överensstämmelse med min åsikt borde jag yrka bifall till första paragrafen och, när jag kommer till andra paragrafen, yrka bifall till herrar Hults och Vennerströms reservation; men sådant som läget nu är i riksdagen, kan jag icke göra det. Vi äro nu vid den näst sista verkliga arbetsdagen denna riksdag; i morgon är det sista plenum, då verkligt arbete förekommer; till söndagen skola de flesta resa hem; och då kan, om andra kammaren tar 2 § med samvetsklausul, icke inom utskottet verkställas någon sammanjämkning mellan kamrarnas beslut, som blir betryggande för andra kammaren. Under sådana förhållanden finnes det icke någon annan möjlighet än att yrka avslag på första paragrafen, det vill säga på hela lagen, och i det yrkandet inlägga den förhoppningen, att Kungl. Maj:t till nästa år skall taga under övervägande, huruvida icke samvetsklausulen kan komma in i lagstiftningen, samt då återigen förelägga riksdagen förslaget med denna modifiering.

Nu har man mot ett avslag å lagen anfört, att detta skulle kunna innebära fara för oss, då smittkoporna skulle kunna spridas från de krigförande länderna till vårt land. Jag

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Ang. lag om
skyddskopp-
ymning.
(Forts.)

vill visst icke bagatellisera den faran. Jag har förut påpekat, att man icke skall driva någon skrämsepolitik med denna lag; men jag kan å andra sidan icke bagatellisera den möjligheten att sjukdomen *kan* komma i år. Jag kan emellertid icke inse annat än att, skulle det bli en våldsam smittkoppsepidemi i landet, Kungl. Maj:t till följd av sin ekonomiska lagstiftning väl faktiskt har rätt att vid ett sådant tillfälle påbjuda tvångsvaccinering. Jag föreställer mig nämligen, att Kungl. Maj:t har den rätten. Den förordning, som vi nu ha, är ju icke någon lag, utan bara en administrativ förordning; och det förefaller mig, att i den allmänna sundhetens intresse Kungl. Maj:t, i brist på den här lagen, om den faller, skulle kunna utan vidare påbjuda tvångsvaccinering, därest smittkoppsepidemi hotar att inträffa under kommande året. Jag vill förklara att jag icke skall göra någon anmärkning mot Kungl. Maj:t, ifall så skulle ske.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag å paragrafen.

Häruti instämde herrar *Modig, Höglund, Johansson* i Uppmälby, *Bärg* i Katrineholm, *Andersson* i Altofta, *Widlund, Bengtsson* i Norup, *Winberg, Berg* i Munkfors, *Söderberg* i Hobborn, *Ström, Eriksson* i Arboga, *Norin, Sävström, Lindley, Berglund, Mossberg, Igel, Thore, Anderson* i Knapasjö, *Bengtsson* i Göteborg, *Andersson* i Stårte, *Carlson* i Herrljunga, *Persson* i Björnsbyholm, *Lindström, Bäckström* och *Tysk*.

Herr *Vennerström*: Herr talman, mina herrar! Då jag står som reservant vid 2 § i fråga om samvetsklausulen, ber jag att i detta mitt anförande få uttala mig bara om den saken.

Det är så, att herr civilministern uttalade, att om man antog en samvetsklausul, han allvarligt skulle betänka, huruvida regeringen kunde gå med på en sådan sak. Ja, det må nu så vara; men jag vill uttala en liten hemställan, huruvida det icke varit skäl i att ett sådant övervägande hade skett redan innan det här lagförslaget framlades.

Man har om denna lag anmärkt, att den är tämligen bristfälligt förberedd; och även jag ber att få instämma i den erinringen. Ty just detta viktiga faktum om den engelska samvetsklausulen är, så vitt jag kan förstå av utredningen, omnämnt endast på en fyra å fem rader.

Herr civilministern har uttalat sin respekt för de olika kommissioner, som varit tillsatta i olika länder för utredande av denna fråga; och han gav även en honnör åt den stora engelska parlamentskommissionen. Ja, då herr civilministern gav en sådan honnör åt den kommissionen i det fallet, vill jag fråga, om det icke varit skäl att ge en liknande honnör åt den engelska kommissionen med anledning av dess ställning just till samvetsklausulen. Det är nämligen så, att denna engelska parlamentskommission, som ju arbetade från 1889 till 1896, företagit den mest grundliga utredning, som någonsin skett, av denna fråga;

och kommissionen uttalar sig fullständigt enhälligt för, att man skulle lätta trycket för de s. k. samvetsömma. Denna kommissions majoritet ansåg, att man borde ge en viss lättnad; en minoritetsgrupp ansåg, att man borde stadga en bestämmelse ungefär sådan som den, som sedan blev av parlamentet beslutad; och en annan minoritetsgrupp ansåg, att man skulle gå ännu längre och medge fullständig frihet att välja vaccinering eller att avstå därifrån.

Man ser alltså, att hela den engelska parlamentskommissionen var fullständigt enig i fråga om själva saken. Det fanns icke någon som helst skiljaktighet i fråga om att man borde bereda de samvetsömma någon lättnad i en eller annan form. När sedan lagen kom inför parlamentet, antogs den omedelbart av såväl överhuset som underhuset; och betecknande för ställningen är även den omständigheten, att till och med läkarna uttalade sig för den s. k. samvetsklausulen. I överhuset uppträdde till och med som en av samvetsklausulens främste talesmän icke någon mindre än lord Lister, som till på köpet var hederpresident för The Jenner Society, alltså för en förening som har till sin stora speciella uppgift att utbreda uppfattningen om vaccinationens stora nytta.

Då alltså det engelska parlamentet kunnat gå med på en sådan samvetsklausul, så borde, synes det mig, även den svenska riksdagen kunna taga densamma, då vi ju veta, att Sverige i sanitärt avseende befinner sig i ett väsentligt bättre läge än det väldiga brittiska handelsriket, som står i ständig förbindelse med jordens alla sjöfarande folk.

Nu kan man ju ställa den frågan, huruvida det föreligger något verkligt skäl till samvetsömhets för den enskilde familjefadern. Man kan också ställa den frågan, om icke alla de barnkära föräldrar, som anse att deras barn skadas av vaccinationen, endast äro behärskade av fördom, inbillning, okunnighet o. s. v. Därför vill jag i det här fallet icke alls på något sätt lita endast till lekmän, utan jag vill taga fasta på de sakkunniga läkarna själva och de uttalanden, som kommit från det hållet. Jag vill lämna åsido, vad man kan anse om den humaniserade lymfan, att den sprider tuberkulos, syfilis etc., och endast taga fasta på den animala lymfan och de sjukdomar, vilka enligt läkares mening kunna komma av vaccinering med animal lymfa.

Jag vill då blott gå till den svenska utredningen, till medicinalstyrelsens egen utredning. I likhet med herr civilministern vill jag taga fasta på den och visa, att enligt denna sakkunnigutredning dock en avsevärd fara föreligger för att skada skall kunna åstadkommas på barn, även vid användning av animal lymfa vid vaccinationen. Här erkänner man klart och tydligt, att vaccinationen kan åstadkomma vissa sjukdomar efter ympningen. Kopporna kunna spridas på den ympade icke blott till den ympade kroppsdelen utan också till andra kroppsdelar, exempelvis ögonen och eventuellt vålla absolut blindhet. De kunna

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

spridas till andra människor; och ifall kopporna därvid träffa sjuka kroppsdelar, kunna de åstadkomma avsevärd skada. Vidare kan uppstå infektion, vidare kunna hudsjukdomar följa. Vi se alltså av medicinalstyrelsens egen utredning, att det i varje fall ligger en viss fara i vaccinerandet, låt vara att den är inskränkt till ett minimum, i fall lymfan är verkligt god och vaccinationen utföres av verkligt sakkunnigt folk.

Nu har medicinalstyrelsens utredning — dess förfrågan till de svenska läkarna omfattar åren 1908—1912 — visat, att enligt de svaromål, som inkommit från en 60 % av landets läkare, det har yppat sig cirka ett trettiootal starka reaktioner efter vaccinationen, 5 fall av koppor på andra kroppsdelar än de ympade och 4 fall av koppor överförda på andra ympade och dessutom hava vi 20 fall av infektion, av vilka 3 medfört döden. Medicinalstyrelsen erkänner i sin utredning, att 2 av dessa dödsfall äro beroende på att vaccinationen företagits på ett ohygieniskt sätt; och för det tredje fallet säges, att det möjligen kan bero på vaccinationen. Sedan hava vi dessutom ett tjugutal hudsjukdomar, utslag, och litet av varje.

Vi se alltså, att det ligger en avsevärd fara i vaccinationen, fastän den visserligen kan inskränkas genom mer hygieniska vaccinationsmetoder och även genom användande av bättre lymfa, än som förut använts. Men då så är fallet, kan jag för min del icke förstå, varför man icke skulle kunna tala om att enskilda föräldrar verkligen kunna hysa samvetsbetänkligheter mot att låta sina barn vaccineras.

För endast en kort tid sedan hade jag besök av en man, som jag känner sedan åratals, en synnerligen vederhäftig och gedigen, sansad och lugn person. Han berättade, att han låtit ett av sina barn för länge sedan vaccineras, och att det hade fått skrofler omedelbart efteråt. Han hade den bestämda föreställningen, att dessa skrofler voro beroende på den företagna vaccinationen; och därför förklarade han, att han för sin del aldrig någonsin skulle låta sina kommande barn vaccineras, vilka tvångsbestämmelser som än genomfördes. Eller, vi kunna taga ett sådant fall som den kände pastor Vallberg uppe i Dorotea. Vi veta, att denne pastor Vallberg, som går i spetsen för anti-vaccinationsrörelsen, hade låtit ett av sina barn vaccineras. Det dog omedelbart efter vaccinationen; och han har fått den bestämda föreställningen, att dödsfallet var beroende på den föregående vaccinationen. Det kan ju hända, att det icke var så. Han har i allt fall den bestämda föreställningen, att så var fallet; och jag tror icke, att det finnes någon i denna kammare, som kan påstå, att icke pastor Vallberg har fullt aktningsvärda skäl, då han ställt sig på en sådan standpunkt, och då han säger, att han för sin del icke kan finna sig i denna vaccinationslag.

Nu sade herr civilministern, att han för sin del icke kunde förstå, hur någon kunde hysa samvetsbetänkligheter mot att låta vaccinera sina barn; men om herr civilministern hade varit i

pastor Vallbergs kläder, alltså låtit vaccinera ett av sina barn, och då detta sedan dött, fått den föreställningen att vaccinationen var orsaken därtill, så tror jag verkligen, att herr civilministern sedan kunnat föreställa sig, att det kan finnas sådan samvetsömhet, en sådan som måste respekteras av var och en. Nu kommer det alltid att finnas en viss konflikt hos enskilda föräldrar mellan å ena sidan hänsyn till samhället och till gällande lag och å andra sidan hänsyn till barnen, d. v. s. till föräldrakänslan. Det kan bli en nästan olöslig konflikt. Jag vill påstå, att den lag som skapar en sådan konflikt men icke skapar möjlighet att lösa densamma utan att bryta lagen, är en dålig och visst icke en god lag. Jag tror icke heller, att det skulle skada samhället självt, om det medgäve de verkligt samvetsömma en viss lättnad, så att de kunde få möjlighet att utan brytande av gällande lag tillgodose samvetsbetänkligheterna.

Nu säges det, att om man genomförde en samvetsklausul, denna skulle öppna portarna formligen på vid gavel för alla dessa bekväma, likgiltiga, sorglösa, som icke ha några samvetsbetänkligheter. Jag tror, att dessa farhågor äro abnormt överdrivna, och jag tror, att om man här hänvisar till Englands exempel, man får tämligen avsevärt vilse. Det är nu så, att följden av den engelska samvetsklausulen av år 1898 visst icke är den, som herr civilministern gjorde gällande. Efter genomförandet av den engelska samvetsklausulen av år 1898 har följden alls icke blivit den, att vaccinationen väsentligen avtagit, utan det underbara har istället inträffat, att vaccinationen de närmast efterföljande åren varit väsentligen större än någonsin förut. Jag ber att härvidlag få citera en statistik.

År 1898 vaccinerades i England 69,3 % av de vaccinationspliktiga barnen

år 1899	75,7	%
» 1900	77,3	»
» 1901	80,25	»
» 1902	82,8	»
» 1903	83,4	»

o. s. v. Vi se alltså att trots denna första engelska samvetsklausul vaccinationsprocenten blev väsentligen större under åren närmast efter genomförandet, och det var först efter genomförandet av samvetsklausulen av år 1907, varigenom bestämmelsen om personlig inställelse borttogs, som vaccinationsprocenten väsentligen sjönk.

Nu sade herr civilministern, att den epidemi, som åren 1901 och 1902 våldsamt härjade i England, särskilt i London, kunde vara ett bevis på att den engelska samvetsklausulen är synnerligen farlig. Ja, det lustiga inträffade här, att just under de år, denna epidemi härjade i England, vaccinationsprocenten var den största som någonsin förekommit i England och var väsentligt större än den var vid tiden för samvetsklausulens genomförande.

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Som ett bevis på att engelsmännen för sin del — och de äro san- nerligen ett mycket praktiskt folk — icke tagit detta till intäkt för samma ståndpunkt som herr civilministerns, följde det faktum att 1907 den första engelska samvetsklausulen väsentligen utvid- gades. Det är uppenbart, att om erfarenheten av den första varit den, att epidemien 1900—02 var en följd av den första samvets- klausulen; hade helt visst icke det engelska parlamentet genom- fört denna utvidgning av klausulen i fråga.

Nu vill jag på tal om den här i Sverige föreslagna klausulens verkan visa, att den väsentligen står i närmare överensstäm- melse med den första engelska samvetsklausulen än med den andra. Den första samvetsklausulen var byggd på principen om personlig inställelse, då däremot den andra ej var byggd på den principen utan i stället därpå att man skulle skicka in en skrift- lig förklaring med posten. Den samvetsklausul vi föreslagit bygger på den första principen, alltså personlig inställelse. Den vill sålunda hindra den särskilt bekväme och likgiltige, den vill skapa ett visst besvär för den sökande, och jag tror, att verkan av denna samvetsklausul skulle bli ungefär som den första engelska samvetsklausulens.

Jag vill till sist endast säga några korta ord angående 1 §. Det är så, att jag för egen del står principiellt på vaccinations- ståndpunkten, d. v. s. anser att man måste bibehålla vaccinationen och måste bibehålla ett visst tvång, ehuru jag på samma gång såsom bihang till detta anser det vara ett absolut villkor, att även samvetsklausulen måste utav riksdagen bifallas. När nu emel- lertid läget i riksdagen är sådant, att om vi idag gå på reserva- tionslinjen, fatta beslut om samvetsklausulen, det icke gärna kan bli någon sammanjämkning, åtminstone icke någon sådan som kan behandlas, innan de flesta riksdagsmännen redan givit sig iväg från riksdagen, måste jag för min del ehuru ogärna sluta med att yrka avslag på 1 § med uttalande av den förhoppningen, att riksdagen nästkommande år, då tiderna äro mera gynnsamma för ett allvarligt övervägande, skall kunna även överväga sam- vetsklausulen.

Herr *Lindhagen* instämde häruti.

Herr *Kaijser*: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt yttra mig ännu, men då här yrkats avslag å lagen, anser jag mig böra säga några ord. Till en början får jag uttrycka min glädje över att se, att så många instämde i herr Erikssons i Grängesberg anförande. Jag såg en hel mängd personer instämma, som jag trodde voro mot vaccinationen. Jag ser sålunda med glädje, att de verkligen icke äro mot utan för vaccinationen, om lagen blir i någon mån modifierad.

Jag vill sedan vända mig mot vad herr Eriksson sade. Han sade, att om man nu börjar ympa mot kopporna, man snart skulle ympa mot alla möjliga sjukdomar. Det skulle naturligtvis vara

en synnerligen stor fördel, om man skulle kunna ympa preventivt mot alla möjliga smittosamma sjukdomar, ty då skulle man inom kort vara av med dem. Olyckan är bara, att vi ha endast *en* smittosam sjukdom, mot vilken man med fördel kan ympa med effekt för lång tid framåt. En som ympas för smittkoppor kan man säga är befriad från möjligheten att kunna få koppor på c:a 10 år. Här i Sverige ha noggranna undersökningar gjorts härom i Hälsingland. År 1893, tror jag det var, gick där en epidemi. Dåvarande provinsialläkare Rossander har varenda person i hela byn, där smittkopporna gick, antecknad. Under de därefter följande 9 $\frac{1}{2}$ åren var det ingen som angreps av koppor, ehuru folk där under första tiden var tillsammans med koppsjuka lika mycket som med friska. Däremot var det visserligen en, som haft kopporna förut, 26 år tidigare, som fick koppor. Vidare framgår av samma statistik, att de som blivit vaccinerade men ändå fingo koppor, fingo dessa mycket lindrigt. Medan jag är inne på denna sak, vill jag även omnämna en annan, den nämligen att då herr Eriksson i Grängesberg beträffande revaccination av värnpliktige nämnde, att under sista åren de värnpliktige villigt underkastat sig vaccination, det inträffade på ett regemente i Västergötland, att det var 9 stycken värnpliktige, som ej läto vaccinera sig; alla de andra läto göra det. Sedan inträffade det märkliga, att dessa 9 fingo hjärnhinneinflammation men ingen av de andra. Jag vill icke därmed säga, att jag därav kan draga den slutsatsen, att vaccination för koppor även hjälper mot hjärnhinneinflammation, men detta är dock en iakttagelse, som är ganska märklig, och en iakttagelse, som delvis är gjord även på andra regementen.

Vad däremot vaccination mot andra smittosamma sjukdomar beträffar, är den av helt annan beskaffenhet än vaccination mot smittkoppor. Vaccination mot tyfoidfeber, nervfeber, stelkramp, kolera, står icke mer än några veckor eller en månad högst, och därför tjänar det ingenting till att i förväg som vid vaccination mot koppor vaccinera alla. Men en stor del av de tyska soldaterna lära för närvarande vara ympade såväl mot nervfeber som stelkramp och kolera.

Nu har yrkats avslag å lagen, och det anses att vi kunna vänta till nästa år med lagens antagande. Om herrarna se i den statistik, som här är tillgänglig, skola herrarna finna, att efter kriget 1870—71 kopporerna inkommo hit till Sverige. Vi hade i Sverige under åren 1873—74 21,000 sjukdomsfall och 7,204 dödsfall i koppor. Nu gå kopporerna i Finland, och man kan vara säker på att, då freden blir slutet, förbindelsen mellan Sverige och Finland blir minst lika stor som före kriget, kanske större, och att vi under sådana förhållanden få in koppor till Sverige, är alldeles säkert. Kan andra kammaren vara med om att uppskjuta lagen på ett år, kan andra kammaren taga på sitt samvete att kanske flera tusentals personer insjukna i koppor och kanske flera tusen dö i denna sjukdom?

Jag ber få föreslå att lagen behandlas och antages i år.

Herr Andersson i Milsmaden: Herr talman! Jag vill blott nämna, att jag sedan 32 år varit en mycket noggrann observatör i vac-

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Ang. lag om
skyddskopp-
ympling.
(Forts.)

cinationsfrågan. Jag fick nämligen ett par barn fördärvade genom vaccineringsfrågan. Allt sedan dess har jag med mycken noggrannhet följt vaccinationens verkningar och de olägenheter, som den fört med sig. Vid ett tillfälle blev jag av kommunalstämman utsedd att hålla animal vaccin för vaccineringsfrågan, och då användes intet annat än animal vaccin. Därvid blevo de flesta mycket svårt sjuka. Ett äkta par svävade mellan liv och död, mannen blev aldrig frisk och är nu död, hustrun lever men är ännu ej frisk. Min mening och tanke är den, att de fingo sin sjukdom genom vaccinationen. Vaccinatören där hemma är en gammal man, som blivit både medaljör och annat på grund av sitt vaccinerande, men från den dagen avstod han från att vara vaccinator.

Jag får för min del instämma med dem som yrka avslag på förslaget.

Herr Löwegren: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få börja med den rent personliga bekännelsen att, då jag insattes i utskottet, var jag fullständigt odeciderad i min ståndpunkt till vaccinationsfrågan, och om jag lutade åt någon linje, var det väl snarast åt den, att vi skulle i någon mån försöka befria de enskilda från tvånget, försöka att i denna fråga giva den enskilde viss bestämmanderätt.

Det första vi då i utskottet togo oss före var naturligtvis att bilda oss en uppfattning om vad nyttan och vad den möjliga skadan av vaccinationen kunde vara. Det är genom studier i den saken jag blivit fullständigt bestämd i min åsikt. Jag har nämligen kommit till den alldeles bestämda åsikten, att det är högst sällan som man kan påvisa någon verklig skada av vaccinationen. Däremot är det otvivelaktigt, att vaccineringsfrågan är av största betydelse till förhindrande av en sjukdom, vilken visst icke, såsom exempelvis herr Bernhard Eriksson sökt göra gällande, är en sjukdom i utdöende, en sjukdom, som icke behöver fruktas, utan som mycket lätt kan komma över till oss, om vi icke vidtaga alla de åtgärder, som erfordras för att hålla den på avstånd.

Denna uppfattning har jag fått väsentligen genom studiet av statistiken i frågan, ty som herrarna kanske ha sig bekant, är det uteslutande med statistiskt material, som man överhuvud taget kan bevisa något för eller emot i denna fråga. Detta statistiska material är då dels att hänföra till den officiella statistiken och dels till speciella undersökningar av enskilda forskare.

Vad man först av allt lägger märke till, är att den agitation i antivaccinatorisk riktning, som förekommer överallt ute i landet, bedrives just med tillhjälp av en massa statistiska uppgifter. Denna agitation har otvivelaktigt en mycket stor verkan, och jag tvekar icke att säga, att den opinion mot vaccinationen, som finnes i vårt land, till större delen bygger just på de upp-

gifter, som man hämtat i pastor Vallbergs skrifter, »Ögon-
diagnostikern» och andra.

Huru förhåller det sig nu överhuvudtaget med vederhäftig-
heten i dessa skrifter? Kan man egentligen bygga på dem?

Nästan genomgående påstås uti den, att de och de siffrorna
äro hämtade ur den och den officiella publikationen. Men tar
man och slår upp denna officiella publikation och jämför siffrorna
där med de siffror, som finnas i dessa böcker, så står man
håpen och söker förgäves efter siffrorna, ty de finnas i de
flesta fall icke alls i de officiella publikationer, som man hän-
visar till.

Jag skulle kunna framdraga massor av exempel härpå, men
jag skall bara ta ett exempel från den sista tiden. När det talas
om att dödligheten på grund av kopper ökat högst väsentligt i
Tyskland under detta århundrade, och när man för denna sakens
skull just i »Ögon-
diagnostikern» börjar med talet 54 för att till
slut komma upp till — jag tror — siffran 114, så är det en
fullständigt missvisande siffra, och det hela alldeles oriktigt.
Överhuvud taget är dödligheten genomgående mycket högre än
dessa siffror utvisa, men den har icke något anmärkningsvärt
höjt sig under senaste period. Stegringen som enligt »Ögon-
diagnostikern» skulle uppgå till en fördubbling, finnes icke alls
i verkligheten. Tvärtom är det så, att om man räknar med rela-
tionssiffror, skulle det vara en genomgående sänkning även i
Tyskland.

Ett annat exempel, som jag kan taga ur högen, — det står
till och med i den motion, som är avgiven här i kammaren. Det
påstås, att Tyskland på de senaste åren varit ogynnsammare
ställt med avseende på koppdödligheten än England. Man frågar
sig med förvåning, varifrån en sådan sifferuppgift kan härstam-
ma. Det talas om de tio senaste åren. Ja, för de allra senaste
åren föreligger icke någon tillräckligt utarbetad statistik, men
för de sista år, från vilka man har uppgifter, är det nära nog
alldeles samma siffror i Tyskland som i England. Tager man då
den sista tioårsperiod, som man kan hålla sig till, visar det sig,
att det i England blir 1,2 dödsfall per 100,000 invånare, men
0,034 dödsfall i Tyskland. Detta innebär som herrarna själva
kunna se, att dödligheten i kopper är mer än trettio gånger
så stor i England än i Tyskland. — Och ändå finner man i mo-
tionen uppgifter i fullkomligt motsatt riktning!

Det står för resten i en skrift, som vi på allra sista tiden
fått mottaga från pastor Vallberg, något om att sedan man infört
vaccinationstvång i Italien ha förhållandena där försämrats, och
det är alltjämt 10,000 dödsfall per år i det landet. Nu bör för-
utskickas att än i denna stund är vaccinationen mycket dåligt
genomförd i detta land. Men för att bevisa, hur den likvisst haft
en högst väsentlig nytta och medfört en stark sänkning i dödsta-
len och att det ingalunda varit några 10,000 dödsfall per år,

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.

(Forts.)

kan jag nämna, att för åren 1889—1892, d. v. s. perioden före vaccinationslagens införande, funnos i genomsnitt 6,133 dödsfall i Italien, men sedan har denna siffra sjunkit till 1,946 under nästa femårsperiod, för att under perioden 1899—1903 återigen gå upp något, nämligen till 2,477, medan siffran under den sista period, för vilken man har siffror tillgängliga, sjunkit till 951(!).

Jag bör väl också taga fasta på de uppgifter om koppoddligheten, som stå i en av motionärerna omnämnd statistik, vilken är tagen från staden Minden och som hänför sig till, tror jag, året 1874 eller 1875. Där har gjorts en indelning i åldersklasser, och man har anført procentalen för späda barn och för övriga barn intill tio års ålder. Där finnas tabeller, som se ganska obehagliga ut, ty enligt dem skulle det vara en ganska stark dödlighet bland de vaccinerade. Men dessa exempel, som anföras ännu i dag, ha för långliga tider sedan avskrivits från den vederhäftiga litteraturen i frågan.

På 80-talet tillsattes som bekant en stor rikskommission i Tyskland, vilken skulle sysselsätta sig med vaccinationsstatistiken. Den tog även till behandlingen denna statistik från Minden, som från början är framlagd av en tysk läkare vid namn Böing. Denna rikskommission kom ganska snart underfund med att en massa av dessa uppgifter från 70-talet från Minden och andra städer vid Rhen voro fullständigt missvisande, på grund av att själva primärmaterialet hopsamlats på ett mycket otillfredsställande sätt. Det visade sig nämligen, att i dessa städer kring Rhen var det icke läkare, som, då ett dödsfall i koppor ägt rum, konstaterat, huruvida den döde varit vaccinerad eller ej, utan uppgifterna hade insamlats genom att poliser, som gingo omkring och frågade föräldrar, målsmän och släktingar, om den döde varit vaccinerad. Därvid svarades genomgående, att den döde varit vaccinerad, ty annars blevo de efterlevande straffade med 20 Marks böter. Och som det naturligtvis icke var någon människa, som gärna ville betala 20 Mark i böter, svarades det naturligtvis merendels, att den döde varit vaccinerad. Det är på detta sätt man fått denna statistik, som naturligtvis icke äger någon som helst beviskraft.

Man har emellertid även kommit med medvetet falska sifferuppgifter, då det gällt framförande av bevismaterial mot vaccinationen.

Jag kan i det fallet icke underlåta att taga fasta på Keller, vilkens statistik länge varit ett starkt bevismaterial i den anti-vaccinatoriska litteraturen. Keller var cheföverläkare för de österrikiska järnvägarna och således en man med mycket stort anseende, men han var redan från tidiga år bekant som en mycket fanatisk antivaccinator. Han insamlade uppgifter om dödligheten i koppor från alla järnvägstjänstemän i Österrike och indelade de döde i vaccinerade och ovaccinerade. Denna statistik visade, att man dog väsentligt mer i koppor, om man var vaccinerad, än om man var ovaccinerad. I årtal har man begagnat sig av

denna statistik, och ingen människa vågade på länge betvivla dessa uppgifter, bakom vilka det stod en sådan bekant vetenskaplig auktoritet.

Ang. lag om skyddskoppympling.

(Forts.)

Så hände sig emellertid i mitten på 80-talet att den världs-bekante statistikern, doktor Körösi, en av den moderna statistikkens allra mest framstående målsmän, började betvivla dessa uppgifter. Körösi sökte få fast på själva primäruppgifterna, d. v. s. de rapporter, från de olika järnvägs-läkarna, på vilka Keller byggt sin statistik, men det visade sig då, att detta material fullständigt saknades i järnvägsarkivet i Wien. Körösi skickade då ut frågelistor till de olika järnvägs-läkarna, som ännu voro i livet, och bad, att om de hade kopior av de rapporter, som de en gång i tiden skickat in till Keller, skulle de sända dem till Körösi. Han fick sådana konceptrapporter från ett ganska stort antal läkare och kunde därigenom jämföra talen på kopieli-storna med talen på de listor, som avtryckts av Keller. Det visade sig då mycket snabbt, att det knappt var en enda siffra, som stämde, utan att Keller företagit en systematisk korrigering av talen för att de skulle kunna uppvisa resultat, som voro förmånliga för antivaccinationisterna. Körösi hade dock icke det faktiska beviset för att här förelåg annat än ett missförstånd eller en misstolkning och därför ville han icke direkt beskylla Keller för förfalskning. Men några år därefter kom Kellers efterträdare i ämbetet att sysselsätta sig med samma sak, och i ett gammalt skåp fann han verkligen de ursprungliga listorna, som en gång använts av Keller. Han fann då till sin förvåning, att dessa listor först voro skrivna med bläck och sedan överskrivna med blåkrita. Bläcksiffrorna stämde tydligt med siffrorna i kopiorna i de fall, där sådana kunnat erhållas från distriktsläkarna, men de siffror, som voro ditskrivna med blåkrita, stämde med Kellers tal. Det var i sanning en systematisk »korrigering» av ursprungstalen, som Keller företagit!

Jag har så utförligt gått in på detta, därför att man från antivaccinationens sida påstått, att det föreligger bedrägeri från deras sida, som äro anhängare av principen om tvångsvaccinering. Det var icke länge sedan vi här i andra kammaren av antivaccinatorer fingo ett litet brevkort satt i våra händer, vilket var undertecknat av en tysk professor eller titulärprofessor, och där stod, att det var bevisat, att en hel del av de uppgifter, som lämnats till den tyska rikskommissionen, varit byggda på medveten lögn eller något dylikt, jag kommer icke precis ihåg ordalydelsen. Och ständigt finner man hur vaccinationens anhängare beskyllas för att bedriva medveten förfalskning. Jag tror att man med fullt fog kan vända om den beskyllningen och säga, att de, som bedriva förfalskningar härvidlag, det är antivaccinatorerna. Ty det finnes knappast en enda verkligt berättande statistisk uppgift bland dem de komma med, vilken talar *mot* vaccinationen, och när de söka draga fram sådana uppgifter, som synas logiskt tala mot vaccinationen, kan man knappast i

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

ett enda fall få dessa uppgifter bestyrkta av de officiella rapporterna.

För övrigt slår naturligtvis den antivaccinatoriska riktningen över till det rent absurda, varpå redan framhållits exempel från statsrådsbänken. Jag skall endast berätta om ett enda litet uttalande, som icke alls är gjort i överilning utan med full behärskning och eftertanke. Det är en professor Wittinger, som gått mycket grundligt tillrätta med vaccinationen, och han påstår, att vaccinationen är det största brott, som är begånget under det sista århundradet. Och en fransman, som arbetat mycket på detta område, hans namn är de Lisle, låter sin aversion mot vaccinationen kulminera, när han kommer med det mycket lustiga påståendet, att vaccinationen bidrager till närsynthet och skallighet, till en pessemistisk världsåskådning och till fiendskap mot skön konst och litteratur.

Jag har tyvärr inte tid att nu ytterligare gå in på ett skärskådande av antivaccinationslitteraturen. Det kunde emellertid framdragas oerhört många exempel på hur pass ovederhäftig den är. Men som motsats till denna statistik skall jag be att få framhålla, att ehuru den statistik, som framlägges till förmån för vaccinationen, naturligtvis icke i var enda punkt är fullt korrekt. Och icke heller är efter strängaste metodologiska regler absolut beviskraftig, den dock är ett kraftigt bevismaterial för vaccinationen. Det finnes också, som utskottet har framhållit, vissa enstaka undersökningar, vilka äro gjorda efter de strängaste metodologiska regler. Man har från allra senaste åren en sådan undersökning från Metz, man har en tidigare från Budapest, och dessa visa med all önskvärd tydlighet just vad utskottet framhållit, nämligen att risken att insjukna i koppor är ungefär 4, 5 gånger större, då man är ovaccinerad, än då man är vaccinerad. Och vad beträffar dem, som drabbas av sjukdomen, är dödlighetsrisken ungefär 6 gånger så stor bland de ovaccinerade som bland de vaccinerade. Jag tror inte, att man behöver mera talande siffror för att förstå, vilken oerhörd betydelse det har för ett folk att ha fått undergå en väl genomförd vaccinering. Och för att bara ta några mer gripbara siffror, som var och en strax kan förstå innebörden av, skall jag något litet vidröra den statistik, som är hämtad från olika länders arméer. Den torde vara mycket beviskraftig, därför att uppgifternas korrekthet icke kan bestridas, och vidare därför, att man där har material från en och samma ålder, då de undersökta ju äro genomgående av samma åldersklass, vidare därför att man är från år kan följa dessa uppgifter, så att man kan precis beräkna, hur mycket förbättringar i hygieniska förhållanden kunnat spela in det ena eller andra året. Det är sålunda en statistik, som jag tror kan anses vara synnerligen beviskraftig, och närhelst man går till denna statistik, finner man, i Tyskland, Österrike, Frankrike eller vilket annat land som helst, att i och med att vaccinationen genomföres, sjunker kroppssjukligheten

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

och dödligheten i alldeles häpnadsväckande grad. I Tyskland genomfördes vaccination bland militären året 1835. Före det året rådde en dödlighet på 100,000, som uppgick år 1834 till 28, år 1833 till 75, år 1832 till 36,70. I och med att vaccinationen var genomförd, sjunker dödligheten till sådana tal som 3,5, 2,4, 5,5, 1,6 och så vidare, det vill säga, den sjönk till en obetydlighet mot vad den hade varit förut. Och då sedermera efter fransktyska kriget revaccinationen införts — det vill säga, då hade soldaterna först som barn blivit ympade och blevo sedan revaccinerade, då de började sin militära tjänstgöring — finna vi, att dödligheten i tyska armén sjönk till 0. Det är enstaka år, som det kan vara ett enda dödsfall, men under de sista trettio åren tror jag — har icke något enda dödsfall i smittkoppor ägt rum inom tyska armén. Det är väl ändå ett bevis, så kraftigt man kan tänka sig, så väl för vaccinationens som för revaccinationens värde. Och samma erfarenheter komma sedermera fram, vare sig man tar den ena eller andra armén. Man har infört vaccination och revaccination i franska armén, i österrikiska armén och överallt har man nått samma lyckliga resultat.

Men jag bör kanske i detta sammanhang påpeka, att man icke skall tro, att man bara därför att man är vaccinerad, är skyddad för varje koppsjuklighet eller för koppdödlighet. Vaccinationen är icke något absolut skydd, utan den innebär blott en oändligt stark minskning i risken att bli sjuk eller som insjuknad att dö i sjukdomen. Denna risk är minst under de första åren efter vaccineringen och ökas sedermera, så att efter 9, 10 år skyddet delvis är hävt, men sedermera kan revaccinationen i ännu högre grad, än vad som varit fallet med vaccinationen, skydda för sjuklighet och dödlighet.

Det har från visst håll framförts den synpunkten, att vårt land är så lyckligt ställt, att vi troligen icke behöva skydda oss för koppsjukdomarna. Jag vill svara därpå, att det är en mycket vacker förhoppning, som därmed uttalas, men en förhoppning, som mycket lätt kan komma på skam. Man har icke något som helst bevis för att vi under kommande tider verkligen skola kunna gå så fria från koppsjukdomen, som vi varit under allra senaste åren. Och det förtjänar i det avseendet påpekas, att man på 1850-, 60-talet här hemma i vårt land, trots att man då hade betydligt fler smittkoppsfall, än vi nu haft under de allra senaste åren, hade gått och invaggat sig i den tron: »vi få naturligtvis icke någon farligare koppepidemi mer». Därför avtog vaccinationen högst väsentligt, i synnerhet i en sådan stad som Stockholm, vilken enligt förste stadsläkarens berättelse var synnerligen dåligt vaccinerad på 1870-talets början. Men vad inträffade? Jo, att vi i samband med den allmänna epidemi, som gick över Europa efter det fransk-tyska krigets slut, fingo smittan hit över till Sverige, och just i huvudstaden, där befolkningen var i liten utsträckning vaccinerad, fanns en så utomordentlig hård för spridning av koppsmittan, att man på mycket

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

kort tid fick upp en synnerligen elakartad epidemi, en av de mest elakartade epidemier, som Europa haft att uppvisa under sista århundradet. Det dog bara under året 1874 4,063 personer och under 1875 2,119, och det var först genom en starkt ökad vaccinering, som man äntligen lyckades få bukt på denna epidemi. Sedan dess har vårt land lyckligtvis varit befriat från nya epidemier, men om vi icke vidtaga alla möjliga försiktighetsåtgärder, vem vågar då ta på sitt ansvar att garantera, att vi icke när som helst kunna få en ny sådan förhärjande epidemi, vilken det vill jag understryka, väsentligen härjar bland *barn*, och som skulle komma att *nu, då åldersgränsen för barnen är framflyttad till 6 år*, betydligt starkare härja än på 1870-talet, då ännu 2-års-åldern var den allmänna.

Man invänder kanske, att när en sådan epidemi kommer, då kan man vidtaga alla möjliga försiktighetsåtgärder. Ja, jag hörde nyss ett uttryck, som lär vara vanligt i arbetarkretsar och som jag tyckte vara mycket tillämpligt på vad herr Bernhard Eriksson anförde. Det heter: »Det är så dags att be till Gud, när Hin står i farstun.» Ha vi fått en epidemi in i vårt land, är det svårt att begränsa den, så framt icke tidigare en god vaccinering varit genomförd. Vi få nämligen tänka på den omständigheten, att en person kan gå 10, 14 dagar med koppsmitta, utan att någon människa kan konstatera det. Tänk då, om här i Stockholm omkring ett 10-tal personer gå omkring med dylik koppsmitta bland en i stort sett ovaccinerad befolkning. Hur oändligt snabbt kan icke denna smitta sprida sig vidare och vidare, och när man äntligen börjar vaccinera, ja, då har man försuttit tiden, och då ha vi icke möjlighet att vaccinera tillräckligt snabbt, och även om, vad läkare enhälligt förneka, man skulle på en gång, på några dagar, hinna med en vaccinering av en hel stad sådan som Stockholm, måste man räkna med att det vid första ympningen är en massa personer, som vaccinen inte biter på, en stor mängd, som därför skulle behöva vänta månader för att kunna bli koppade på nytt med resultat. Hur vill man över huvud taget skydda *dessa* personer från risken att drabbas av en dylik smitta? Det är sålunda alltid en stor del av befolkningen, som under sådana förhållanden löper risk att bliva nedsmittad.

Man skall inte härvidlag komma och tala om, att man har vissa isoleringsmöjligheter, att man kan upprätta sjukhus o. d., ty den metoden har hittills inte på ett enda ställe visat sig effektiv. Man har försökt med isolering i vissa städer i England, särskilt i Leicester och Gloucester. Men vad har visat sig? Jo, att det har visat sig, att i dessa städer gå epidemierna alldeles förträffligt, och märkvärdigt nog har man inte kunnat märka, att i de familjer, där isolering ägt rum eller från vilka man fört insjuknade till sjukhus med detsamma, smittan icke spritt sig lika väl, som där isolering icke vidtagits. Ingen vill förneka möjligheten av att delvis, till en liten grad, hämma sjuk-

domen genom isolering, men man kan ännu omöjligen konstatera, i hur stor utsträckning en dylik isolering kan vara av verkan och betydelse, och läkarna stå därvidlag på den ståndpunkten, att de icke veta, hur smittan överföres från koppsjuka till icke sjuka. Man har ännu inte lyckats bakteriologiskt påvisa smittämnet, och under sådana förhållanden kan var och en lätt begripa, att det är oändligt svårt att vidtaga effektiva isoleringsåtgärder. När smittämnet en gång är upptäckt, och man begriper, hur smittan överföres, då kan man möjligen slå in på den vägen, men att redan nu göra det, är ett vågsamt experiment, och jag skulle inte gärna vilja se, att vårt folk bleve försökskanin på det området, ty det kunde hända att vi finge sona det med 5 å 6,000 dödsfall.

Man talar också om, att hela det nuvarande förslaget är så oändligt strängt i sina bestämmelser. Ja, jag tycker, att skall man verkligen bekämpa en sjukdom med ett medel, om vars effektivitet man är övertygad, skall man genomföra detta bekämpande konsekvent och icke låta några luckor stå kvar på ena eller andra området. En sådan omständighet, som att t. ex. beväringsmännen bli revaccinerade, tycker jag för min del är utslutande till förslagets fördel, och det kan inte framdras som någonting, som våldför sig på den personliga friheten, ty är man så gammal och stark, som en bevaringsman är, kan man sannerligen underkasta sig det ganska obetydliga obehag med en ympning.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att det där talet om att ympningen medför så oändligt mycken skada är fullständigt överdrivet. I de fall, där man kunnat göra en undersökning av, huruvida någon skada uppkommit av ympningen eller icke, har man genomgående funnit, att det i nästan nio tiondelar av de anförda fallen varit oriktiga uppgifter. I det avseendet bör erinras om, att antivaccinatörerna agitera icke minst genom att skildra, hurusom många tiotusentals människor dött på grund av vaccineringsen, och hurusom många blivit fördärvade för hela sitt liv genom följsjukdomar. De förse ofta sina berättelser med fotografiska bilder. Jag tänker just på en av dessa fotografiska bilder, vilken mera än de flesta andra rört tyskarnas sinnen, den finnes visst i Wegeners Impfriedhof. Den visar ett litet barn, på sin dödsbädd med en krans av rosor runt omkring huvudet, en rörande bild, vilken skall visa ett offer för koppsjukdomen. Ja, tyska medicinalstyrelsen har låtit undersöka även detta fall och det har befunnits, att flickan dog av lunginflammation, och att hon samtidigt haft hjärnhinneinflammation. Ingen lär väl kunna tro, att vaccineringsen lett till, att detta barn avlidit i dessa två sjukdomar!

På samma sätt är det genomgående, när man tar fasta på de olika fallen: det icke kan ledas i bevis, att vaccineringsen åstadkommit döden. I Tyskland har man varit så noggrann, att man genomgått miljoner fall, och man har icke kunnat finna nå-

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

got nämnvärt antal av dessa, där vaccinationen givit upphov till sjuklighet eller medfört döden.

Reservanterna vilja nu införa en samvetsklausul i lagen, och man har därvid resonerat som så, att man skulle antaga utskottets förslag i övrigt, men att denna samvetsklausul vore nödvändig, för att minska opposition mot lagen ute i landet. Jag antydde i början av mitt anförande, att jag själv något reflekterat på den vägen, ty jag begrep, att det kunde ligga en stor agitatorisk kraft däri, att en del av de mest intensiva motståndarna till vaccinationen skulle slippa att låta vaccinera sina barn. Agitationen mot vaccinationen skulle troligtvis därigenom minskas i häftighet.

När det gällde att få en form för denna samvetsklausul, så att icke alla möjliga personer skulle kunna befrias från vaccinationstvånget av enbart lättjeskal, stod jag emellertid ohulpen, och kunde icke finna någon formulering för denna samvetsklausul, som öppnade möjlighet till befrielse för de verkligt samvetsöme, och stängde av den möjligheten för dem, som över huvud icke hade någon uppfattning i frågan.

I samband härmed vill jag säga, att då man talar om de olika uppfattningarna i vaccinationsfrågan, räknar jag icke med den grupp, som herr Bernhard Eriksson ansåg vara den största i Sverige, nämligen den grupp, som överhuvud icke satt sig in i vaccinationsfrågan, utan blott dömde efter allmänna talesätt, sedan den läst igenom första bästa skrift av en ögondiagnostiker. Jag anser icke sådana personer kompetenta att bedöma frågan och de ha icke någon samvetsömhet i hithörande avseende, utan det är blott godtycke de följa om de säga sig vara emot vaccinationen. Dessa personer vill jag ha frånskilda, om man över huvud skall ha en samvetsklausul. Men hur skall man formulera en sådan bestämmelse, genom vilken de icke komma med? Den klausul, som är formulerad av herrar Vennerström och Hult, ger största möjlighet för var och en, som vill slippa ifrån vaccinationstvånget, att bli befriad. Under sådana förhållanden är det för mig absolut omöjligt att gå med på deras förslag. Nu säger man, att det i England finnes en sådan samvetsklausul. Men man bör komma ihåg, att vaccinationsåldern i England icke är satt så sent som till sex år. Vidare är det engelska folket synnerligen vant att röra sig med förpliktelser på heder och samvete. Herr Vennerström vet säkert, att man kan gifta sig i England utan att behöva förete några papper. Man behöver icke ha intyg om när man är född eller vem man är eller om man varit gift förut, utan det har ingått i det vanliga rättsmedvetandet till den grad i England, att då man avgiver en försäkran på tro och heder, så skall denna vara absolut riktig, annars ådrar man sig mycket sträng straffpåföljd. Det var därför bara ett nytt fall av en gammal känd sak, som kom till, då man lät samvetsklausulen i förevarande fall bero på avgivandet av en försäkran på heder och samvete.

Men är vårt folk vant att avgiva dylika förbindelser? Stick till första bästa man, som aldrig vidare hört talas om vaccinationen, en intygsblankett! Tror någon, att han tar saken på allvar, då han skall underteckna denna eller inför prästen intyga, att han är samvetsöm? Jag vill icke nedsätta hans heder, den kan vara lika stark som någon annans, men jag tror icke, att man i allmänhet skall anse det ligga något betydelsefullt i ett sådant intyg på heder och samvete i vaccinationsfrågan, utan i många fall kommer säkerligen underskriften eller påståendet inför prästen att avgöras utan större samvetsömhet. Jag tror sålunda icke, att det ingått i svenskt rättsmedvetande att avge dylika förbindelser på heder och samvete.

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)*

I ett sådant land som England har det emellertid blivit ett sorgligt resultat av samvetsklausulens tillämpning. Under de senare åren har antalet av dem, som använt klausulen, ständigt ökats, så att det från att under 1890-talet och in på första delen av detta århundrades första decennium ha utgjort 9 % nu gått upp till 35 %. Därtill kommer, att i nästan alla länder 10 % av dem, som borde ympas, på grund av slarv hålla sig undan. Man har därför i England kommit till det resultat, att år 1913 tack vare samvetsklausulen och genom slarv 45 % av dem, som borde vaccinerats, hållit sig undan. Kan någon mena, att det blir effektivitet i en tvångslagstiftning, som innehåller en samvetsklausul, medelst vilken inemot halva antalet slipper igenom? Och jag är övertygad om, att om vi här i Sverige skulle gå denna väg, bleve resultatet, att det icke stannade vid de 45 %.

Jag vill till slut betona, att det här gäller en samhällsangelägenhet av allra största räckvidd. Det är ett verkligt intresse att smitta icke sprides. Vaccinering är icke en individuell angelägenhet, ty den, som icke låter vaccinera sig, utsätter icke blott sig själv för smitta utan ökar möjligheten för andra att bli nedsmittade. Här föreligger sålunda ett stort och viktigt statsintresse, och för min personliga del ställer jag mig givetvis på den ståndpunkten, att brytes ett stort statsintresse med ett individuellt, — vilket i detta fallet understundom är förenat med stor samvetsömhet, men i de flesta fall icke är det — tvekar jag icke i valet, utan anser, att det individuella intresset bör vika. Det är samhällsintresset, statsintresset, som i första rummet skall bevakas. I det sammanhanget bör påpekas, att en av dem, som i Tyskland på 1870-talet ivrigast arbetade för vaccinationslagen, var Bebel.

Vårt land var tack vare framsynte män, ett av de första, som införde vaccinationstvång. Det vore skam och skada, om vi hundra år senare skulle borttaga det, därför att det rörts upp en storm, som till största delen kommer från ovederhäftigt håll.

Med herr Löwegren förenade sig herrar *Branting, Tengdahl, Palmstierna, Sjögren, Persson* i Norrköping, *Helger* och *Svensson* i Eskilstuna.

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Herr Lindman: Det lär vara nödvändigt för var och en att sätta sig in i denna fråga, och det är så mycket angelägnare, när man hör hur meningarna här bryta sig mot varandra. Den fråga jag skulle vilja göra är denna: är nyttan av vaccinationen övervägande den skada, som eventuellt kan uppkomma därav? Man kan, synes det mig, omöjligt studera handlingarna i denna fråga utan att komma till den bestämda uppfattningen, att nyttan är så vida övervägande skadan, att man ovillkorligen måste erkänna den saken. Det var en ledamot av kammaren, som nyss frågade mig, vad vi veta om detta, då vi endast läst utskottets betänkande, och vad vi över huvud känna om saken och vad som gör, att vi kunna bilda oss någon ståndpunkt i frågan. För mig ställer sig saken så, att jag tror på vetenskapen, då den förklarar, att ympningen är till nytta och att den motverkar spridningen av den smittosamma sjukdomen. Det är andra, som icke tro på denna vetenskap, men jag ville då fråga, varför vi ha vetenskapsmän och varför vi låta personer studera sådana saker som den nu förevarande, om vi icke bry oss om de resultat, vilka studierna leda till? Det är visserligen sant, att man kallar detta för tro på auktoriteter. Till viss grad måste man tro på auktoriteter, och i detta fall är det fullkomligt vetenskapligt bevisat, att vaccination är till skydd mot smittkoppor, så att någon tvekan icke bör kunna råda härom. Statistiken utgör också en vetenskap. Varför skola vi icke tro på den? Dess uppgifter äro i allmänhet mycket objektiva, och den uppfattning man bibringas av statistikens siffror går otvetydigt i den riktningen, att ympning varit till stor nytta. Man talar emellertid om, att den också kan medföra skada. Då det är nödvändigt, att vi begränsa oss i debatten, skall jag härvidlag inskränka mig till att hänvisa till vad herr civilministern framhållit i sitt anförande och vad vi för övrigt kunna se i utskottets handlingar, att vaccination icke är farlig blott man ser till, att ympämnet är av den rätta beskaffenheten, och att ympningen sker på rätta sättet. Av statistiken framgår också, att det endast är i ett utomordentligt minimalt antal fall, där verkligen någon skada kunnat påvisas, och där ympning medfört förlust av människoliv. Jag anser för min del, att dessa fakta äro avgörande för att man bör följa utskottet i denna del, och att det skulle vara obskurantism att icke vilja rätta sig efter vetenskapen i ett dylikt fall.

Här har anförts av en talare, att om man nu genom lag bestämmer, att man skall göra skyddskoppympningen obligatorisk, så kan man riskera, att vetenskapsmännen komma och hitta på att ympning skall ske mot andra sjukdomar också. Ja, jag skulle vilja säga för min del, att i den mån vetenskapen skrider framåt och i den mån det därigenom blir möjligt att åstadkomma ympning mot andra sjukdomar, så måste man betrakta detta som en stor välgärning mot mänskligheten. Ympning mot smittkoppor har varit en välgärning mot mänskligheten och en välgärning mot befolkningen i vårt land. Kunde man nu ha samma möjlighet att skydda sig mot andra sjukdomar, ja, då vore väl detta en ytterligare väl-

gärning mot mänskligheten, såvitt jag kan förstå. En mycket framstående läkare berättade för mig härom dagen — och jag åberopar sålunda här hans uttalande — att de tyska soldaterna blivit ympade mot fyra olika sjukdomar. Det kommer därför att visa sig av den erfarenhet man fått efter kriget, att sjukdomsfallen i den tyska hären äro ofantligt mycket färre än i de andra stridande arméerna. Det är väl en lycka, mina herrar, att något sådant kan åstadkommas.

Jag kommer slutligen till en fråga, som vidröres i reservationen till § 2, nämligen om övertygelsen och dess betydelse härvidlag. Om man känner sig övertygad om skyddskoppypmpningens skadlighet, så skulle man få vägra att låta ympa sina barn. Ja, där ställer jag mig inte på den uppfattningen, ty jag har den mening, att man har i ett sådant fall icke rätt att vägra, bara därför att man anser, att det kan vara skadligt. Ty det är dock så, att den, som vägrar i detta fall att begagna sig av medlet, han kan visserligen åstadkomma skada för sig själv eller för sina egna barn, men han kan även härigenom åstadkomma olycka för andra och det i än större omfattning, och det är det jag förmenar att han icke borde ha rätt att göra. Därför menar jag, att lagen bör kunna tvinga till det, när det anses att det är nyttigt. »Att vara övertygad om skadligheten» — ja, kunna herrarna säga mig, huru många av vårt folk, som satt sig in i denna fråga, så att de verkligen kunna säga, att de äro *övertygade* om skadligheten? Den första bästa antivaccinator, som det kallas, som kommer och viskar i örat på en person, att detta skall han låta bli, ty det medför de och de följderna — och så kommer han med alla dessa svartmålningar, som pläga anföras — ja, då blir personen ifråga övertygad och kan sålunda bara av denna anledning säga, att han vägrar att vaccinera sina barn, ty nu är han övertygad om att det är skadligt. Nej, mina herrar, i ett lagligt samhälle bör det icke och får det icke efter min uppfattning vara så, det kan ej få bero på individen, om denna vill eller icke vill underlåta något som kan vara avgjort skadligt eller nyttigt för samhället och för samhällets befolkning.

Så till sist endast ett ord, herr talman, beträffande läget sådant detta just nu är. Man säger, att om frihet kunde beredas dem, som icke tro på nyttan, så skulle det bli lättare att få lagen igenom. Ja, kunde man tänka sig, att denna frihet begagnades i mycket liten utsträckning, så skulle ej så stor skada vara skedd. Men, man får tänka på en sak, vilken redan förut blivit framhållen: är det ej just nu, som faran kan vara i antågande, är det ej just efter detta stora pågående olycksaliga krig, som faran för smittkoppor kommer att göra sig gällande? Och denna fara kommer ju närmast från Ryssland, där denna sjukdom redan grasserar, och den lär dessutom finnas t. o. m. i Finland. Skola vi sitta här och med öppna ögon låta bli att antaga en lag, som kan bereda oss effektivt skydd mot denna fara och i stället endast vänta på att den smittosamma sjukdomen skall komma in i vårt land kanske till obotlig skada, ja, till död och fördärv för många människor? Nej, mina herrar,

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

det vill jag för min del icke vara med om, att vi skola göra, att vi skola sitta här och taga emot en så ovälkommen gäst som denna sjukdom, om den kommer hit, och därför anser jag, att man måste rösta för denna lag, till vilken jag sålunda, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Schotte: Herr talman! Endast några ord i denna redan så omdebatterade fråga, rörande vilken jag tror, att de flesta skäl för de olika ståndpunkterna redan blivit framlagda. Det är emellertid några synpunkter, som jag tror icke blivit tillräckligt berörda, och jag skall därför be att få särskilt fästa mig vid dem.

Herr Bernhard Eriksson i Grängesberg sade, att denna lag erbjuder stora fördelar i jämförelse med nu gällande förhållanden. Ja det är sant — och det är just med avseende å dessa fördelar, som jag skall be att få yttra några ord. Om kammaren nu avslår lagförslaget, komma vi fortfarande att få dragas med de gamla otillfredsställande bestämmelserna i 1853 års reglemente.

I avseende å de stora förbättringar, som lagförslaget upptager, synes det mig särskilt vara värt uppmärksamhet, att man framflyttat ympningsåldern för barn till 6 år. Detta är en mycket betydelsefull sak, särskilt därför att man under de första levnadsåren har att räkna med en stor barnadödlighet, som man i viss mån skrivit på vaccinationens konto, ehuru den i regeln har helt andra orsaker. Därigenom att man framflyttat åldern på detta sätt, har man överfört vaccinationstvånget till en tidpunkt, då barnen i regel äro på ett helt annat sätt motståndskraftiga än under de två första levnadsåren. Om verkningarna av en likartad bestämmelse i Danmark har man uteslutande förmånlig erfarenhet. Det har inom utskottet upplysts, att man i Danmark funnit framflyttningen av åldern för vaccinationens verkställande till inom det 7:e levnadsåret synnerligen lyckligt, och att det icke möter några svårigheter eller avsevärda risker att vid den tidpunkten verkställa ympning av barnen.

Vidare ha vi också i utskottet närmare förtydligt och utvecklat Kungl. Maj:ts förslag med avseende å befrielse från ympning för sjukdom. Utskottet har sålunda föreslagit, att vederbörande ympare — vare sig denna är läkare eller särskild ympare (barnmorska) — kan på ympnings- eller besiktningsmöte eller eljest vid företagen undersökning från ympning undantaga person, som ymparen finner »till följd av sjukdom eller sjukdomsanlag eller allmän svaghet kunna komma att erhålla men av ympningen». Därigenom har man också velat gardera sig för att, om barnet är krent och svagt, utan att lida av direkt sjukdom, ett uppskov med ympning kan äga rum. Ett sådant undantagande gäller för ett år i sänder. Det är en mycket viktig omständighet, att man på detta sätt kan få ympningen framflyttad och förlagd till den för barnens hälsotillstånd mest gynnsamma tidpunkten.

Ytterligare blir praktiskt taget, all ympning avgiftsfri för den ympade. Detta innebär en mycket stor fördel, då ju därmed genom

ympningen icke påläggas några utgifter för den enskilda. Ej heller drabbas landskommunerna av några utgifter för skyddskoppypmpningens anordnande, i det att utskottet, med biträdande av en av herr Olausson väckt motion, föreslagit, att staten skall iklåda sig alla kostnader för ympning på landsbygden, således för resor till ympningsmöte ävensom för det arvode, som för varje person skall utgå till ymparen. Detta är således en obestriddlig fördel till lättnad för vederbörande kommuner och en avsevärd förbättring av nu gällande förhållanden.

Vidare har man i utskottet gjort den utvidgning av förslaget i avseende å frågan om vem, som skall vara ympare, att man, såframt ej särskilda undantag medgivnas, föreslagit, att tjänsteläkaren skall vara pliktig att vara ympare inom hela sitt distrikt. Nu är det uppenbart, att det i vidsträckt distrikt, särskilt i Norrland icke är möjligt att låta tjänsteläkaren bli ympare för alla socknar i distriktet, men i det övervägande antalet socknar kommer han säkerligen att kunna verkställa ympning. Och detta på statens bekostnad. Vid dessa förhållanden vinner befolkningen i de trakter, där tjänsteläkaren blir ympare, också den fördelen, att den vid flera tillfällen än eljest får möjlighet att få läkaren upp till sig och därigenom kan anlita honom icke blott för ympning, som det närmast är fråga om, utan för läkarvård i allmänhet. Jag tror, att detta likaledes är en betydelsefull omständighet att fästa avseende vid. Ytterligare en annan sak av vikt: man har inom utskottet föreslagit inrättande av en särskild institution, särskilda »besiktigare» i och för den besiktning av den ympade, som skall efterfölja en ympning. Härmed har man åsyftat dels att lindra kostnaderna för det allmänna, dels också att möjliggöra, att läkaren, såvida det är fråga om en tjänsteläkare, kan vara ympare i större omfattning än eljest bleve möjligt. Utskottet har därför upptagit förslag om antagande, efter vederbörligt medgivande av dylika särskilda besiktigare, för vilka skulle erfordras samma kompetens som för särskilda ympare.

Så har man slutligen den stora förbättringen med animalt ympningsämne, såsom en nästan undantagslös regel, ett ympämne, som skall kostnadsfritt tillhandahållas, och som, såvitt utskottets ledamöter funnit, beredes under den största och noggrannaste kontroll och därför måste betraktas som absolut ofarligt.

Dessa nu antydda omständigheter måste man beakta, när man tager ställning till föreliggande lagförslag.

Till vad jag sagt skulle jag vilja foga ytterligare ett par ord angående ympning vid epidemier, som från några håll anförts böra ersätta barnvaccineringen. Härvid bör dock uppmärksammas den långa inkubationstiden av 10—14 dagar vid smittkoppor, ävensom den ofantliga smittofarligheten och den omständigheten att en person är smittobärare såväl före utslaget utbrytande som efter det utslaget infört. Denna långa inkubationstid gör, att personer, som äro smittade, kunna, till synes friska, gå omkring och därigenom också förorsaka att andra smittas. Det bör härvid även uppmärksammas, att något skydd icke lämnas av ympningen förrän 4 dagar förflutit

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.

(Forts.)

efter vaccinationen. Vaccinationen är således icke något motgift före denna tid. Endast om det förflutit längre tid än 4 dagar mellan vaccinationen och smittan, blir kroppen immun men blott delvis; immuniteten växer sedan intill nionde dyget, då full immunitet mot smittkoppsmitta inträder.

Jag har velat göra dessa kompletterande erinringar i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, man vill icke längre upptaga kammarens strängt anlitate tid, då ju för övrigt redan så mycket blivit sagt i denna fråga.

Jag ber i anslutning till vad jag har yttrat att få yrka bifall till föreliggande paragraf av lagförslaget.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman, mina herrar! Beträffande den här föreliggande frågan står jag personligen på den ståndpunkten, att en vaccinationslag bör finnas, men den bör inrymma en bestämmelse, som medger och möjliggör för sådana föräldrar, som lida av verklig samvetsnöd, när det gäller att överlämna deras barn åt vaccinatören, att bli befriade från vaccinationstvånget. Ur den synpunkten hade jag den förhoppningen, när detta särskilda utskott tillsattes, att man inom detsamma skulle ägna något mera uppmärksamhet åt den motion, som herr Bernhard Eriksson väckt och som avsåg att finna en form för att lösa denna fråga. Emellertid har utskottet i stället för att ta hänsyn till den mening, som man visste omfattades av många här i kammaren, gått på den linjen att framlägga ett lagförslag, som i allt väsentligt innebär en skärpning av de bestämmelser, som nu finnas.

Det är visserligen sant, att detta lagförslag ur snygghetens och hygienens synpunkt bjuder framför det nuvarande. Men i det avseende jag nu berört innebär det en skärpning av nuvarande bestämmelser i stället för en lindring av desamma i enlighet med riksdagens därom gjorda framställning.

Hade det nu varit vid en tidpunkt på riksdagen, då man haft ett par veckor kvar och haft kammarens ledamöter samlade, så skulle jag för min del ha röstat för bifall till första paragrafen i lagförslaget, men ifråga om andra paragrafen däremot framställt ett yrkande om samvetsklausul. Men nu har jag genom samtal med medlemmar av utskottet kommit till den bestämda uppfattningen, att om kammaren här skulle gå den vägen att bifalla § 1, men i § 2 taga exempelvis den reservation, som avgivits av herrar Hult och Vennerström, så kommer utskottets sammanjämningsförslag med all säkerhet att bara så tillvida innebära ett medgivande åt en sådan mening i andra kammaren, att man höjer åldersgränsen från vad första kammaren beslutat, nämligen två år, till sex år, som utskottets förslag innehåller. Ja, vi äro bortresta, då detta sammanjämningsförslag skulle komma före, och det är ovisst, hur det kan komma att gå därmed, när det kommer till kamrarna efter pingst. Under sådana förhållanden blir, om vi bifalla 1 § och sedan taga 2 § i enlighet med den Vennerströmska reservationen, resultatet, såvitt jag kan förstå, att vi få lagen, sådan den finnes i utskottets betänkande. Och det får jag

säga, att i valet mellan att få frågan uppskjuten till nästa år och då få fram ett lagförslag i tid samt vinna något gehör för den mening, som har stark anslutning här i kammaren, och å andra sidan att få lagförslaget igenom i denna form, som man icke kan acceptera, står det klart för mig, att man icke har någon annan utväg än att rösta för rent avslag i år. Men det innebär då för mitt vidkommande, att jag ett annat år kommer att företräda den uppfattning, som jag här gjort mig till tolk för.

Jag skulle till dem, som starkt hålla på vaccinationen, och som här med skicklighet lagt debatten så, som vore det fråga om antivaccination eller vaccination — och särskilt har ju min ärade kamrat på Malmöbanken med stor skicklighet och bravur gisslat alla överdrifter i antivaccinationslitteraturen — samt lagt debatten så, att man skymmer undan det, som efter min uppfattning är det vitala och centrala härvidlag — jag skulle till dem, som vilja ha en fullständigt undantagslös tvångsvaccination, rikta det spørsmålet, om det ändå är riktigt, att vi i vår tid med den begränsning, som man lyckats giva faran för smittkoppor, skapa martyrer i landet genom en sådan lag. Jag fäster mig därvidlag icke alls vid de grupper, som äro uppagiterade, men man skall alldeles trampa sanningen under fötterna, om man vill förneka, att det dock förekommer fall av samvetsbetänkligheter beträffande vaccinationen, som icke kunna skrivas bara på agitationens och fanatismens konto. Jag känner personligen ett fall i en upplyst familj, där man haft ett barn, som från och med vaccinationen fått ohälsa och efter ständig ohälsa dött vid en ung ålder. Det är möjligt, det kan jag icke bedöma, att läkarna kunna absolut konstatera, att ett sådant sjukdomsfall, låt vara att det begynt i samband med vaccinationen, icke framkallats av denna. Men är det underligt, om den familj, som sett ett barn på detta sätt komma till ohälsa, under sådana förhållanden är övertygad för sin del, att sjukdomen har kommit på grund av vaccinationen? Är det underligt, om dessa föräldrar, ifall fråga uppstår om att vaccinera flera medlemmar av familjen, för sin del säga: vi taga hellre straffet än utlämna våra barn åt denna risk. Nu kommer denna lag med upprepade bötesbestämmelser, som för de fattiga medföra, att de bli kastade i fängelse. Jag tror för min del icke, att de som hålla på vaccinationstvånget göra rätt, då de hålla på att detta tvång skall upprätthållas på detta sätt och vilja skapa en lag, som icke medgiver undantag ens för sådana fall, där man kan säga, att man ytterst straffar föräldrakärleken.

På grund av dessa skäl måste jag i första paragrafen biträda yrkandet om avslag.

I detta yttrande instämde herrar *Borggren*, *Persson* i Västervik och *Sköld*.

Herr *Persson* i Stallerhult: Herr talman! Jag skall be att med några ord få angiva min enskilda ståndpunkt i denna fråga.

Alla äro väl ense därom, att det nu föreliggande förslaget

Ang. lag om
skyddsåskop-
ympning.
(Forts.)

innebär införandet av betydligt strängare bestämmelser än de nu gällande. Av redogörelsen i Kungl. Maj:ts proposition framgår ju också, att försök flera gånger ha varit å bane inom riksdagen att få strängare bestämmelser i detta avseende, men att de ständigt ha avvisats av denna kammare. När det förhåller sig så, att även det föreliggande förslaget innebär en skärpning av bestämmelserna, så får jag säga, att det skulle förefalla mig bra märkvärdigt, om denna kammare skulle gå ifrån den uppfattning i detta avseende, som den förut haft, nämligen att den vill ha något mildare bestämmelser. Jag vet sannerligen icke, vad har inträffat som gör, att man nu här skulle foga sig i att utan vidare antaga ett sådant förslag. Om frågan här gällde för eller emot vaccinationen, om det gällde ett upphävande av de bestämmelser, som nu finnas, ja, då får jag säga, att jag för min del skulle vara tveksam, hur jag skulle ställa mig, eller, jag kan säga, att jag då skulle bestämt avgiva min röst för att icke upphäva de bestämmelser, som nu finnas, utan för deras bibehållande. Härmed har jag sålunda tillkännagivit, att jag är för vaccinationen. Detta kan jag också styrka därmed, att jag icke det ringaste tvekat att låta vaccinera dem, som jag varit målsman för, utan villigt fogat mig i bestämmelserna.

Men oaktat jag har denna uppfattning, så är det naturligt, att jag också måste ge dem rätt, som ha en annan mening, nämligen att de vilja ha dessa bestämmelser något mildare. Jag tror också, att dessa genom den kungl. propositionen och den utredning, som skett i frågan, ha fått ett så starkt stöd för sin åsikt, att man icke kan utan vidare avvisa dem. Om nu detta stöd komme endast från den olärde mannen, så skulle jag icke fästa så mycket avseende därvid, men detta stöd kommer också från vetenskapsmän, som stå lika högt i vetenskaplig insikt, som de, som förfäktat de strängare bestämmelserna. Utredningen visar ju, att det finns framstående läkare och vetenskapsmän, som ha en mot majoriteten i sin kår motsatt uppfattning, och undra då på, att de, som arbeta på att få bort tvångsvaccinationen, däri finna ett mycket verksamt stöd.

Jag skall icke upptaga tiden med att andraga några sådana fall, men det är ingen möjlighet att underlåta att uppläsa en enda passus i medicinalstyrelsens utlåtande, som finnes anförd i den kungliga propositionen, där medicinalstyrelsen talar om de faror och olägenheter, som stundom visa sig efter utförda ympningar. Jag vill påpeka detta nu, därför att dessa samvetsömma häruti få ett stöd för sin uppfattning, att de icke vilja låta tvinga sig till att släppa till sina barn till detta offer. Det är icke underligt, om de bliva ännu mera motvilliga härtill, då de läsa sådant, som här anföres av medicinalstyrelsen på sidan 25 i den kungliga propositionen. Det heter där: »Den ympade själv kan genom egen eller omgivningens ovarsamhet föranleda en del obehag. Genom att t. ex. riva sönder kropporna med fingrarna kan han medelst dem överföra lymfa till andra delar av kroppen och

sålunda framkalla koppor å icke avsedda ställen; om härvid ömtåligare delar, såsom de kvinnliga könsorganen, men än mera ögonen, bliva säte för koppor, kunna obehag och någon gång faror inträffa. Koppor på ögonlocken kunna sålunda bliva åtminstone besvärliga nog och om hornhinnan angripes, kan kvarstående men bliva följden i form av nedsatt synförmåga; enstaka fall äro även kända, då synförmågan alldeles förstörts.» Det är nu medicinalstyrelsen, som trots att den vill ha denna strängare bestämmelse, säger sådant. Jag undrar då, om icke dessa samvetsömna häri få ett mycket, mycket starkt stöd för sin uppfattning att icke släppa till sina barn till dessa offer. Sedan följer »läkarerfarenheter i Sverige», och där har man icke mindre att anföra rörande dessa överföringar. Det säges där bland annat: »Beträffande denna redogörelse får jag, i övrigt hänvisande till medicinalstyrelsens betänkande i förevarande del, allenast omförmäla, att i 2 fall möjlighet ansetts föreligga, att barnförlamning överförts genom ympning, att i 1 fall överföring av syfilis genom ympning med humaniserad lymfa ansetts sannolik, att i 1 fall lungsjukdom ansetts vara en följd av ympning samt att uppgifter dessutom lämnats om ett eller annat fall av eksem eller liknande utslag i följd av ympning.» Detta lilla korta sammandrag visar ju, att det är helt naturligt, att det kan kännas mycket svårt för dem, som äro emot vaccinationen, att släppa till dessa offer. Men nu är det dessa vetenskapsmän, som lämna sådana intyg. Tänk nu om alla de, som icke äro vetenskapsmän, men som gjort iakttagelser i livet på detta område, skulle framdraga sina exempel. Då bleve det säkerligen någonting härresande. Men detta skulle ju icke ha något värde, därför att dessa personer icke fått något betyg av vetenskapsmännen på riktigheten av sina iakttagelser.

Här kunde vara mycket att säga, men jag skall icke nu uppehålla tiden. Jag ber dock att få säga som slutkläm, att det skulle vara mycket märkvärdigt, om andra kammaren, som vill ta de samvetsömna i försvar, ja, som gått så långt, att den, då en yngling på tjugu år icke vill taga på sig militär uniform, vill fritaga honom därifrån, på grund av att detta skulle strida mot hans samvete, här skulle utan hänsyn till samvetsbetänkligheter tvinga föräldrar att släppa till det käraste de ha, deras barn, att undergå denna tortyr, varigenom de möjligtvis kunna bliva ett offer bland dem, som här uppräknats. Även på dessa måste vi tänka, då vi ju äro ombud för hela den svenska befolkningen.

Vi leva ju i en tid, som räknar sig som frisinnet. Är det då skäl i att på detta sätt införa ännu strängare tvångslagar än vi äga? Jag kan icke finna det. Och för övrigt, de lagar, som vi ha, äro ju så verksamma, vilket framgår av statistiken, som utdelats, att ingen nämnvärd fara förefinnes, om de efterlevas.

Då jag således yrkar avslag, så har detta icke sin grund

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

däri, att jag är motståndare till vaccinationen, utan det är därför, att jag icke kan lämna mitt bifall till ett förslag sådant som det föreliggande, vilket innebär betydligt skärpta bestämmelser på ett område, där man i stället väntat att få något mildare. Om förslaget nu faller, så äro ju fortfarande de nuvarande bestämmelserna gällande, och ingen skada är alltså skedd genom ett avslag på utskottets förslag, som alltså utgör mitt yrkande.

Häruti instämde herrar *Magnusson* i Skövde, *Räf*, *Jonsson* i Hökhult, *Johanson* i Huskvarna, *Larsson* i Säby, *Eurén*, *Sjöberg* och *Olofsson* i Digernäs.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke förlänga debatten med många ögonblick, men det är några ord, som jag anser mig pliktigt att säga med den vändning, som saken här tagit.

Vi hörde för en stund sedan vår vän Bernhard Eriksson förklara, att man kunde dela upp den här beslutande delen av riksdagen i tre grupper, som naturligt svarade mot tre grupper inom folket. Den första gruppen skulle bestå av dem, vilka hade, som orden föllo sig, »en fanatisk tro på vaccinationen», och vidare funnes det en grupp, som utgjordes av lika fanatiska antivaccinatörer. Den gruppen har för övrigt, det vill jag först konstatera, icke givit sig egentligen till känna i denna diskussion, och jag tror, att man kan betrakta det som ett stort framsteg för upplysningen, att åtminstone ingen velat här träda upp till försvar för de mot vetenskapen och utvecklingen på detta område rent fientliga stämmor, som spridas utanför detta rum och sänt in sina trevare hit. Men i alla fall, den största gruppen skulle vara den, som står mitt emellan de förut nämnda och som visserligen håller på vaccinationen, men å andra sidan icke är så fanatiskt vaccinationsvänlig, att den för dessa synpunkter vill ge till spillo någon individuell mening om att vaccinationen kan vara olämplig och måhända farlig.

Så har det grupperats. Men nog måste man väl ändå vara ense om, att här föreligger i de utredningar, som äro framlagda, fullkomligt överväldigande bevis för det gagn, som en allmänt genomförd vaccination medför för folkhälsan gent emot smittkoppsfaran och de fruktansvärda härjningar, som denna farsot anstiftar. Nog måste man, trots vad den senaste ärade talaren anförde, säga, att sakkunskapen är praktiskt taget enig på denna punkt, att verkligen vaccinationen gör ett folk föga mottagligt för smittkoppsfaran. Mot detta har man försökt sätta hänsyn till icke vad vi, som man låtit förstå, mera upplysta säga, utan vad folk utanför dessa murar har i sin föreställning emot vaccinationen. Man har sålunda velat emot sakkunskapen alldeles tydliga anvisning mobilisera vad jag skulle vilja kalla Saxon-kulturens allmänna tolkning.

Det ligger i detta någonting, som man här måste klargöra. Vi ha ofta debatter i denna kammare, där å ena sidan står vad som kläder sig som sakkunskap och med auktoritet pochar på att få sin

vilja och uppfattning igenom, men å andra sidan står en allmän mening, som bestrider, att denna sakkunskap verkligen har ensamrätt att se och bedöma förhållandena, så att den kan göra anspråk på avgörande auktoritet. Det är då nödvändigt, att man klagör för sig, att sakkunskap och sakkunskap icke alltid betyder detsamma, att det många gånger framträder en sakkunskap, som exempelvis kräver, att den, därför att den sysslat med en viss specialitet, skall bestämma över en fråga, som griper in på en massa andra områden, och där man måste säga, att de som skola bära skon och känna, om den klämmer, äro de verkligt sakkunnige och måste ha sitt ord med vid avgörandet. Det är en oerhörd skillnad efter min uppfattning på sådan sakkunskap, som kan vara färgad av klassynpunkter och klassintressen, och den art av sakkunskap, som framgår ytterst ur den opartiska vetenskapens laboratorium. Det är skillnad på en sakkunskap, som gör anspråk på att sträcka sig över samhällets mångskiftande och inveklade problem, en sakkunskap, som vill dekretera, att så och så skall samhället, därför att detta är min sakkunniga synpunkt, inrätta sig i en viss fråga utan hänsyn till de mångfaldiga synpunkter, som kunna läggas på en samhällsfråga förutom vad den speciella detaljsakkunskapen vill framhålla, — det är skillnad på sådana anspråk — och den sakkunskap däremot, vilken såsom i detta fall helt enkelt håller sig till vad naturvetenskapen lärt angående en viss sjukdomsform samt sätten och medlen för dess bekämpande. Det är icke detsamma det ena och det andra, och vi må icke av den mycket befogade misstänksamhet, som vi måste här i riksdagen ålägga oss gent emot ett och annat, som presenteras såsom sakkunskap. låta förleda oss att på det viset kasta ut barnet med badvattnet genom att i frågor, där vi måste bekänna, att vi äro lekmän och att de verkligt sakkunnige skola ha ordet, se misstänksamt på vad som framgår ur vetenskapens belysning av det problem, som föreligger. För min del måste jag säga, att jag har en rent av fanatisk tro exempelvis på, att jorden rör sig kring solen, men vi få komma ihåg, att det varit tider, då detta av det stora flertalet ansågs vara, fastän vetenskapsmännen påstodo det, orimligt, därför att det strider mot vad den omedelbara uppfattningen av förhållandena ger vid handen. På samma sätt måste jag säga, att de, som nu betvivla den moderna bakteriologiens resultat, de som vilja försöka sprida misstro till att denna vetenskapsgren, som tagit i våra dagar en så enormt rask utveckling, har något verkligt slutgiltigt att lära oss, de gå på ganska likartat vis reaktionens ärenden, vare sig de veta det eller icke.

Allt detta är gott och väl, invänder man emellertid men här finnas dessa samvetsbetänkligheter och dem måste man taga hänsyn till, även om man erkänner, att det bekämpande av smittofaran, som är grundat på vetenskapen, haft goda resultat över huvud taget. Nu må jag säga, att det är ett rätt underligt »samvete», som i detta avseende gör sig gällande. Det är endast genom ett mycket besynnerligt utsträckt bruk av ordet samvete, som man över huvud kan pressa in motståndet mot den här föreslagna lagen under rubriken

*Ang. lag om
skyddsskopp-
ympning.
(Forts.)*

Ang. lag om
skydds-kopp-
ympning.

(Forts.)

samvetsbetänkligheter. Sådana kan man ju vanligen förstå, åtminstone till nöds, det är i vart fall en faktisk erfarenhet, som möter oss runt om i samhället, att vissa religiöst färgade åskådningar få en sådan makt över somliga människor, att dessa draga konsekvenser av dem och utsträcka dem även på områden, som det för oss andra människor förefaller rätt besynnerligt, att de skulle kunna ha något att göra med. Emellertid, det är då alltid fråga om någonting, som förmenas sammanhänga med själva de utav vetenskapen relativt utforskade sidorna av vår natur och med gränsområdena för vårt nuvarande vetande. Man kan förstå, att ifall en person känner det som en religiös övertygelse, att han exempelvis, som herr Carl Persson nämnde, icke kan bära en rock med blanka uniformsknappar, så blir till och med detta kuriösa utslag av hans uppfattning för honom en samvetssak. Här är det ett helt annat område man rör sig på; det gäller ett erkännande av vad som forskandet på ifrågavarande område bragt fram, eller om man på grund av att man icke *vill* böja sig för vetenskapens resultat, bestrider dessa resultat. För min del står jag gent emot sådant på den ståndpunkt, som fått sitt uttryck i en artikel i Hygienisk revy, där det heter, att »det barn, vars föräldrar varit för obildade eller för inskränkta för att genom vaccination låta skydda det mot kopporna, skulle kunna med skäl anklaga samhället, att det icke gjort det delaktigt av det skydd de sakkunnige påyrkat.»

Men även om man nu låter udda vara jämnt och godkänner uttrycket samvetsbetänkligheter, så måste man ju se till, att man icke genom en bestämmelse angående de s. k. samvetsömme gör sådana eftergifter, att man släpper igenom stora massor av personer, beträffande vilka man dock förnuftigt taget måste säga, att det icke alls är deras *samvete*, som på minsta sätt är engagerat, utan att de helt enkelt på grund av fördomar och lättleddhet vilja begagna sig av en utväg, som låter dem bekvämt slippa ifrån vaccinationen och det lilla obehag, som kan följa därav, att barnet dagarna efter vaccineringsen icke är fullkomligt friskt. Vi ha redan ett par gånger hört, vilka erfarenheter man i England haft av samvetsklausulens tillämpning. Man har ju där kommit i hastigt stigande tempo därhän, att 35 % eller över en tredjedel av dem, som över huvud beröras av lagen, slippa ut genom den undantagsbestämmelsen. Läger man därtill de icke få procent, som trots alla lagbestämmelser undandraga sig och som även i vårt land säkert komme att uppgå till åtskilliga procent, ser man, att det är anledning antaga, att denna samvetsklausul, i synnerhet då en energisk agitation inriktade sig därpå, skulle göra lagen ytterligt verkningslös i vårt land. Kanske *bortåt hälften* av alla skulle inom ett fåtal år undandraga sig vad som är avsett att gälla alla och som man endast i undantagsfall skulle komma ifrån.

Nej, den nu föreslagna samvetsklausulen är för lätt för de s. k. samvetsömme. Det är icke möjligt för det allmänna bästas skull att gå med på en så vid ports öppnande, vilken skulle, som herr Hellberg i Lycksele framhöll, lämna »fritt spelrum för godtycket». Men så återstår den lilla minoritet, som kan sägas med något fog lida av

vad man ju då må något oegentligt kalla verklig samvetsnöd. Jag är visst icke för min personliga del okänslig för denna lilla minoritet. Jag förstår tvärtom mycket väl, att det kan finnas starkt bärande skäl för att man skall *söka* taga hänsyn till densamma. Men jag måste å andra sidan säga mig, att det borde väl hava varit dessa s. k. samvetsömmas egen sak att försöka formulera en bestämmelse, som icke till den grad slår upp portarna för alla dessa andra och därigenom gör hela lagen verkningslös. Vill man inrikta sig på att finna en sådan formel, som verkligen gör, att det stora flertalets intressen, samhällets intressen upprätthållas, så att det stora övervägande flertalet blir med lagens tvång underkastat vaccination för att icke vara farliga för sin omgivning, om en epidemi utbryter, men att där samvetsnöd verkligen föreligger, man låter en och annan slippa unden här och var, så begränsat att detta icke kan bli till något men för folkhälsan, då säger jag för min del, att jag redan nu vore villig att biträda en sådan modifikation av denna lag, som jag hoppas, att kammarerna trots alla bevekande ord och alla varnande exempel dock skall antaga.

Jag tror, att det denna gång är det rätta sättet att gå tillväga, att man nu först uppställer regeln och sedan sörjer för, att de enstaka undantag, som icke kunna bli för det allmänna vädliga, kunna efter närmare omprövning av villkoren komma fram till vad de hålla på som sin rätt.

Nu invändes mot detta, att vi icke alls skola fatta något beslut, när vi icke hava tid nu. Riksdagen står i begrepp att skiljas, och om vi resa, så vet ingen, huru sammanjämkningen blir. Ja, jag är nu övertygad om, att den sammanjämkning, som kan komma till stånd, jag förmodar på utskottets förslag, ändå kommer att giva tillfälle att under de *sex* första levnadsåren välja tid för vaccinationen. Den sammanjämkningen är verkligen icke obillig. Men jag vill i alla fall medgiva, som jag nyss sade, att man kan komma att sedan behöva en ytterligare liten särskild undantagsbestämmelse. Denna bör dock i så fall icke vara mera omfattande än den, som vi här hava beträffande ett mycket likartat fall diskuterat, nämligen möjligheten för samvetsömma värnpliktiga att kunna undgå kollisioner mellan statens krav och sitt samvetes bud. De flesta av oss äro med om, att man bör söka för dessa verkligt ömmande fall vinna befrielse. Något motsvarande bör sökas även här. Men det är sannerligen viktigt, att man får de stora förbättringarna *nu* för det allmänna, som denna lag innebär, och att man sedan, med tillmötesgående av rimliga anspråk från de enskildas samveten, bereder möjlighet att söka skapa undantagsbestämmelser.

Nu säger man emellertid: varför kunna vi icke vänta, varför skola vi överlämna beslutet åt en, trots allt, oviss sammanjämkning? Ja, jag skulle förstå detta och böja mig för det till och med, om icke en särskild omständighet föreläge — den har också erinrats om av föregående talare. Visserligen sade min vän Bernhard Eriksson i Grängesberg, att det börjar gå för långt med detta tal om kriget vid alla möjliga tillfällen. Jag tror till och med, att det var en del, som ropade

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

bravo åt hans gensaga mot, att man här alltid kommer tillbaka till de exceptionella förhållandena, under vilka vi leva. Men jag får då för min del säga, att det går icke att mot det kolossala faktum, som behärskar allt och alla och som vi bara understundom glömma bort här under ivern för våra debatter, det går icke, säger jag, att mot detta bara vifta med handen och säga: låt oss ej tala därom! Det gör sig nog påmint. Det kommer nog att bli erinringar och sviter av det-samma. Bland dessa sviter äro enligt all gammal erfarenhet farsoter, som härja, en av de värsta. För min del vill jag trots denna riksdagens sista timma icke på villkor vara med om att taga på mitt ansvar att förminska möjligheterna för vårt land till motståndskraft mot en av de värsta farsoter, som ständigt härjar i vårt östra grannland. Jag vill i stället vädja till, att vi verkligen *nu* göra någonting, som kan giva det allmänna dess skydd och att vi *sedan* försöka att tillgodose, i den mån som det är möjligt utan att skada det allmännas intresse, även den enskilda, låt så vara, fördomsfulla uppfattningen, som vägrar att på några villkor underkasta sig vaccination och för vilken denna säregna idé kanske besynnerligt nog står i en rent av religiös helgd.

För min del vill jag således på det livligaste tillstyrka kam-maren att med hänsyn till förhållandena, icke bara det förhållandet att många av oss stå med kappsäckarna halvpäckade, utan att det kan komma om få månader sådana härjande farsoter vid våra gränser, att vi *behöva* denna lag, nu votera densamma. Alltså ber jag, herr tal-man, att få yrka bifall till första paragrafen och till lagen i dess helhet.

Med herr Branting förenade sig herrar *Hildebrand, Persson i Malmö, Waldén, Kristensson, Nilsson* i Bonarp, *Sterne, Henrikson Hallén, Sandler, von Hofsten, Flognfält, Ekerot, Elisson, Lundström* i Vreten, *Berg* i Staby, *Kant, Åkerlind, Lundblad* och *von Sneidern*.

Herr Vahlquist: Herr talman! Endast ett par ord!

Jag har ju redan förut genom instämmande givit tillkänna att jag ansluter mig till det föreliggande lagförslaget angående skyddskoppympningen, men jag fann mig föranlåten att yttra ett par ord efter det herr Karl Persson i Stallerhult haft ordet. Han påpekade, att i betänkandet om utredning i vaccinationsfrågan även framhållits vissa olägenheter och komplikationer, som kunde vara förenade med själva vaccinationen. Det är ju, synes det mig, synnerligen lofvärt, att den utredning, som verkstälts, icke blott hållit sig till de goda sidorna av vaccinationen, utan jämväl icke dragit sig för att påpeka, att i enstaka fall icke önskvärda komplikationer kunna inträffa. Detta visar, enligt mitt förmenande, att den utredning, som vidtagits, varit fullt objektiv och obunden, och det anser jag vara en stor styrka i utredningen.

Jag vill också säga, att under de många år jag varit prak-

tiserande läkare och dels övervakat och dels själv verkställt vaccination, och det i tusentals fall både å barn och äldre, jag dock icke i något fall lyckats se någon komplikation av den art, att det kan sägas varit en menlig följd av vaccinationen.

Jag har velat hava sagt detta, ty den erfarenhet, jag haft under trettio års praktik, har åtminstone övertygat mig om, att de faror, som kunna följa vaccinationen i spåren, äro så sällsynta, att man helt enkelt kan bortse från dem.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till förslaget.

Herr Lindhagen: Jag begärde verkligen ordet, då herr Branting betecknade de här samvetsbetänkligheterna med ordet Saxonkultur. I fortsättningen av sitt anförande talade han också citerande professor Tunbergs tidskrift, om obildade och inskränkta föräldrar samt slutligen även om reaktion och fördomar. Jag förstår så gott hans uppfattning, ty det är egentligen den, som ligger bakom detta tal, som här förts, att man utan betänkanse skall antaga förslaget. Det är den blinda tron på vetenskapens auktoritet, representerad av dess tillfälliga och officiella innehavare. Jag har därför måst begära ordet för att säga något till förmån för dessa reaktionära och obildade föräldrar, fastän jag själv icke hör till dem, som vilja motsätta sig förslaget i och för sig. Men jag tänker på de många andra, som förtjäna ett bättre eftermäle efter denna diskussion, än vad de sålunda fått.

Jag får verkligen säga, att jag beundrar de av herrarna, som förstå denna sak så bra, och i all synnerhet herr Löwegren, som är utomordentligt på det klara med, hur allting förhåller sig. För min del är jag fullkomligt okunnig i saken, och jag tror också, att i själva verket herr Löwegren och även många andra äro det.

Med mig förhåller det sig på det sättet, att jag har att här välja mellan tron på auktoriteterna och tvivlet på auktoriteterna, vilket man alltid, om man icke vill fränkänna sig rättigheten att tänka själv, måste börja med, då man lyssnar till vad de säga. Alltså för mig har det endast varit att välja mellan auktoriteterna och mitt tvivel på dem. Jag får då säga, att mitt tvivel icke är så starkt, att det förmår motsäga, att auktoriteternas påstående i denna sak övervägande är riktigt. Därför har jag måst böja mig för det, och jag går således med på lagen i och för sig.

Vad som däremot återstår av mitt tvivel är frågan, huruvida denna skyddskoppypning har någon annan verkan, såsom att den framkallar andra sjukdomar, som kunna vara skadliga för den så kallade mänskligheten, som vi nu allesammans tala om och allesammans intressera oss för. Här är mitt tvivel mera pockande. Jag vill nu icke på något avgörande sätt fästa mig vid sådana erfarenheter, som herr Rydén framhöll, t. ex. att efter skyddskoppypningen barnen ofta få andra sjukdomar eller bli-

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)*

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

va sjukliga i allmänhet. Själv har jag barn, som först efter koppypmpning fingo åtskilliga sjukdomar. Jag får erkänna vid äventyr att anses vara en obildad fader, att jag föll i vissa tankar, men var lugn, herr Branting, så bildad var jag, att jag tänkte, att det kunde vara några andra anledningar, så att jag stoppade mitt tvivel i fickan, och då kanske jag kan anses vara åtminstone halvbildad i detta fall.

Men, mina herrar, det är andra, som icke kunnat gå så långt. Jag har dock mina barn i livet. Men beträffande särskilt de andra, vars barn efteråt avlidit, måste man i alla fall säga sig, att dessas tvivel gentemot auktoriteterna icke är någonting, som man kan avfärda med glåpord. Vetenskapen har säkerligen med intresse och sakkunskap undersökt och kunnat konstatera att skyddskoppypmpningen är bra mot smittkoppor. Men vetenskapen har icke med samma intresse, det säger mig fortfarande mitt tvivel, undersökt, om icke möjligen denna skyddskoppypmpning framkallar andra olägenheter. Jag ser att herr Löwegren gör anteckningar. Men försök icke, herr Löwegren! Man tror ändå icke på varken hans eller min auktoritet. Jag säger alltså, att dessa föräldrar fortfarande hava ganska stor anledning att på den punkten ställa sig tvivlande, ty vetenskapen har, såsom det förefaller, icke på något vetenskapligt sätt undersökt denna sida av saken utan slätat över den alldeles som vi lekmän ganska lättvindigt släta över vår okunniga ståndpunkt i dessa frågor.

Jag tror sålunda, att det icke är riktigt att lämna åsido ett tvivel, som gått så långt, att det blivit en övertygelse, att vetenskapen här icke gjort vad den kunnat. Därför, även om jag för min personliga del gått med på lagen och låtit mitt tvivel övervinnas, så att jag för min del kunnat taga lagen till och med obesuren, så är det min skyldighet som folkrepresentant att omkring dessa föräldrar — okunniga och obildade kanske, vilket de dock icke äro enligt min uppfattning — att omkring dessa föräldrar, vars tvivel fortfarande stå kvar i den andra punkten som jag talat om, slå vakt, så att de icke tvingas att för det kåraste de äga — ty det är ett faktum att barnen äro det, det kan man icke gå ifrån — underkasta sig någonting, som de tro vara för barnen ofantligt menligt.

Här har visserligen talats om tyngdlagarna, att jorden är rund och går runt omkring solen och sådana saker. Ja, Galilei hade nog rätt, när han sade, att solen går runt omkring jorden. Emellertid må vi förstå, att beträffande detta om tyngdlagarna och att jorden är rund och sådana saker, i vilka vi nu kommit till fullständig enighet om hur det förhåller sig, ha vi menige icke kommit därhän på grund av vårt vetande utan på grund av vår tro på auktoriteterna. Så är det i alla fall, och lyckligtvis äro vi allesammans eniga om detta åtminstone. Men det är väl ändå icke lika säkert konstaterat som tyngdlagarna, att vaccinationen icke kan framkalla andra sjukdomar än det nu är fråga om. Det är icke med samma visshet uttrönt. Jag tror

således för min del, att man bör taga den allra största hänsyn till de mångas tvivel särskilt på denna punkt.

Jag vill således säga det, att jag icke på villkor kan vara med på en sådan här lagstiftning utan en samvetsklausul, ty jag tror, att man får icke förakta humaniteten i världen, utan måste taga hänsyn till allas åsikter och icke bara dekretera: jag tycker det icke, och alltså behövs det icke. Jag anser, att en sådan lagstiftning i allmänhet aldrig kan leda till goda resultat, och således icke heller på detta område. Jag tror därför, att denna kammare, om den vill vidhålla sina traditioner åtminstone i denna sak — man ser ju visserligen dagligen numera, huru den övergiver den ena traditionen efter den andra — bör slå vakt kring samvetsbetänkligheterna och taga till föredöme den humanare anglosachsiska lagstiftningen.

Vad är för övrigt mera uppfordrande än att göra detta, då, trots att regeringen och sakkunskapen veta att det finns en stark opinion mot denna skyddskoppypning, och de vidare veta, att denna kammare begär en lindring i detta tvång, man nu ändå kommer fram med någonting, som stryker ett brett streck över önskemålen och hänsynslöst utan vidare förklarar: vi bry oss icke om desamma. Och till på köpet har ju första kammaren vidtagit en ytterligare skärpning, för att andra-kammarståndpunkten skulle få så litet som möjligt att säga. Jag tror, att när läget är sådant i landet som nyss omnämndes, går en klok regering fram på det sättet, att den giver opinionen en brygga i själva lagstiftningen. Sedan kan man ju försöka att få bort denna brygga, om fog därtill kan visas. Men man bör icke börja med att brutalt klippa av en folkmening. Man kommer nog längst med humanitet.

Nu säges, att vi måste taga detta förslag som det är, ty nu kommer kriget att kunna medföra farsoter. Det är ju den starkaste argumenteringen här. Men vilka bevis har man egentligen framfört för sannolikheten av att farsoter skola komma nu i så överväldigande svårare former än eljest? Det kan ju hända, att farsoter kunna komma även utan krig. Digerdöden t. ex. kom visst utan krig. När ett verkligt hot föreligger, saknas ingalunda utvägar att då möta det. Men oavsett detta vill jag säga, att om ändå något äventyrligt skulle inträffa i följd av lagens fall, så är det deras skuld, som, när de framlägga en sådan lagstiftning, icke bry sig om att taga hänsyn till en folkopinion på något sätt genom den allra rimligaste bestämmelse. Jag tror dock, att vad som förebragts härvidlag till stöd för hänsynslösheten icke är sådant, att vi böra giva oss första kammaren helt och hållet i våld. Ty det förstärker man ju, att om herrarna i första kammaren, som väl först och sist tänka på att få bra soldater med hälsa att gå i döden under strid i löpgravarna, och som många icke önska något hellre än att föra oss in i krig och tro, att det är vår största lycka, om dessa maktfaktorer få detta lagförslag genomfört, aldrig komma de

*Ang. lag om
skyddskopp-
ypning.
(Forts.)*

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

att sedan taga in någon samvetsklausul. Må det sedan motioneras därom i andra kammaren generation efter generation, men vi få aldrig någon ändring. Under sådana förhållanden tror jag, att denna kammare bör för närvarande avslå förslaget.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Jag skall bara be att få säga ett par ord med anledning av herr Brantings anförande. Jag glädde mig över att han icke ansåg sig kunna skicka in den ståndpunkt jag utvecklade i mitt anförande i den stora samling, över vilken han lyste vetenskapens bann, utan medgav, att det fanns mycket goda skäl för min ståndpunkt och att han skulle vilja biträda ett sådant förslag, om det komme fram. Men om han, som jag är övertygad om, verkligen omfattar den meningen, att jag har rätt i min uppfattning, att det bör göras undantag för ett visst begränsat antal fall av dem, som icke vilja låta sina barn vaccineras, där motståndet t. ex. grundar sig på händelser låt mig säga, som timat inom familjen eller hos nära anhöriga o. s. v., så att lagen icke blir alldeles undantagslös, vilken är då, frågar jag, den rätta vägen att gå här? Vi socialister ha stått i opposition så länge, att jag verkligen trodde, att vi icke skulle behöva för varandra utveckla vad man kan säga är a, b, c i dessa frågor. Aldrig ha vi gått tillväga på det sättet, att vi först tagit en lag som gått för långt och sedan väntat på att motionsvis söka få lagen rättad tillbaka, när man vet, att första kammaren har absolut veto. Om herr Branting anser, att jag har rätt i min uppfattning, att man bör göra en försiktigt avfattad samvetsklausul så är väl icke rätta vägen den, att man tager en så långt gående lag som den föreliggande, då sedan första kammaren kan hindra, att den bringas in i rätta banor igen, utan då är väl den rätta vägen att avslå lagen för att taga den slutligen sådan man anser, att den rättvisligen bör avfattas.

Det är märkvärdigt också, att man alltid skall taga fram farrorna och vifta med. Vi ha kommit snart därefter, att vi aldrig kunna behandla en fråga i riksdagen under lugna och normala förhållanden. Här kastas ett sådant här lagförslag in i riksdagens sista timma, och dagen innan vi åtskiljas skola vi behandla det. Vi kunna icke tänka oss att lösa frågan på sammanjämkningens väg, därför att vi icke veta vad de ledamöter som bli kvar komma att göra med detta. Och så hotar man ytterligare med denna smittkoppsfara. Denna farhåga kan visserligen vara berättigad, ty det kan ju uppstå en fara i det avseende, om det blir utväxling av krigsfångar och sådant; då är det för resten mycket flera faror, som vi få vidtaga åtgärder emot. Men jag är övertygad om att om en sådan fara uppstår, så blir det så, att den överväldigande massan av svenska folket kommer att vidtaga de åtgärder, våra läkare finna nödvändiga för att möta en sådan fara, vare sig denna lag antages eller icke. Det sågo vi härom året vid den lilla epidemi, som var begränsad till Stockholm.

Jag är övertygad om att man nu närmast begagnar hotet med denna fara för att få igenom en ensidig lag, som trampar ner män-

niskors övertygelse, även där den kan vara grundad på sådana fullständigt oantastliga motiv som föräldrars ömhet och omtanke om sina barn. Jag vill för min del vara med om att få en lagstiftning här, som tillgodoser samhällets rätt, men vi ha råd i vår upplysta tid — större är icke faran — att avstå från att göra människor till martyrer genom att trampa ned känslor, som för dem äro fullständigt heliga.

*Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)*

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet v o n S y d o w :
Herr talman, mina herrar! Man torde vid slutet av denna debatt kunna konstatera, att motståndarna till lagen framfört både få och svaga saksål mot densamma. Egentligen har man givit uttryck för en stämning av medkänsla med dessa med samvetsbetänkligheter utrustade människor. För min del kan jag i avseende å dessa s. k. samvetsömman helt och fullt ansluta mig till den uppfattning, för vilken herr Branting gjort sig till tolk. Det är emellertid en angelägenhet av utomordentlig vikt, att man nu genom att få till stånd en lagstiftning på detta område kan stå bättre rustade gent emot de faror, som utan tvivel hota i sommar med anledning av det härjande kriget. Jag tror icke, att jag överdriver i detta fall, om jag säger, att denna fara kan sägas vara överhängande. Om det är man fullt ense i medicinalstyrelsen. Och den lag, som nu här föreligger på riksdagens bord, skaffar myndigheterna väsentligt kraftigare vapen att möta en sådan fara än nu gällande bestämmelser.

Det förefaller mig emellertid, som om det på grund av denna kammars betänkligheter skulle möta synnerligen stora svårigheter att över huvud taget få till stånd en ny lagstiftning i ämnet. Betänkligheterna inrikta sig väsentligen på de samvetsömman. För min del har jag tidigare tillkännagivit, att jag kan icke vara med om att tillstyrka det förslag, som här framförts från reservanterna, då detta lämnar huvudsakligast rum för godtycket och bekvämligheten. Jag är över huvud taget mycket litet sinad att giva vika för dessa samvetsbetänkligheter, då de efter min mening sakna varje reell grund och över huvud taget äro uppkonstruerade. Men kan man vinna någonting med att i någon mån giva vika för dessa, som absolut ha samvetsbetänkligheter, då skall jag gärna taga den frågan under övervägande till ett kommande år, om riksdagen nu vill godtaga lagförslaget. Jag förutsätter då, att man skall få till stånd en så trång samvetsklausul, som träffar den verkligt samvetsömme, den som framlägger antagliga skäl för sina betänkligheter, exempelvis att vederbörande kan peka på ett fall i sin familj, där det hänt en olycka till följd av vaccination, och därför står tveksam ifråga om att vaccinera nästa barn. Nåväl säger jag, jag skall gärna taga detta under övervägande, välvilligt övervägande, och försöka lägga fram ett sådant förslag till nästa års riksdag. Längre kan jag absolut icke gå.

Ang. lag om
skyddskopp-
ymning.
(Forts.)

Efter denna förklaring hoppas jag, att det skall finnas nå-
got större utsikter för att denna kammare skall godkänna lagen.

Herr R ä f: Herr talman! Då jag under så pass många år
setat i riksdagen och därunder denna fråga gång på gång be-
handlats men jag aldrig yttrat mig i den, så torde det ursäktas
mig, att jag oaktat tiden är så knapp yttrar några få ord.

Jag lyssnade med noggrannhet till herr Brantings anförande,
däri han satte i utsikt, att om vi antaga lagen skulle man
sedan kunna få en lämpligare samvetsklausul, än den i den före-
liggande reservationen föreslagna måste anses vara. Och även jag
tror, att den måhända är något för långt gående. Men vågar nu
herr Branting också ikläda sig proprie borgen för att en sådan
samvetsklausul verkligen blir antagen av första kammaren eller ens
av andra kammaren? Och vad herr civilministern nu sagt är nog
gott och väl, men »en fågel i handen är dock bättre än tio i skogen».
Det är mycket ledsamt, att icke en lämplig klausul i detta fall blivit
avfattad, så att man verkligen kunde ha gått med på förslaget.
Jag tycker, att det borde ha funnits tid att arbeta fram en sådan,
som varit lämpligare. Men jag tänker mig, att reservanterna stått
tämmligen ensamma. Hade de haft något litet understöd av andra
inom utskottet, så kanske det hade gått lättare.

Det har sagts här i kammaren, att man skall väga nyttan och
skadan av denna lag emot varandra. Vem skall avväga det? Jo,
det skola de vetenskapliga auktoriteterna göra, de vetenskapliga auk-
toriteterna, som undan för undan byta om åsikt. Och för övrigt
undrar jag, om den principen att man alltid skall följa vad majori-
teten härvidlag vill driva fram till att bli gällande beträffande av-
vägandet av nyttan emot skadan, kan tillämpas på detta, som herr
civilministern sade, så »ömtåliga» område. Ty att det är ett öm-
tåligt område, därom kan man icke diskutera.

Herr civilministern sade i sitt första anförande, att om man sett
ett smittkoppsfall, eller smittkoppsepidemi kanske han sade, så
skulle man säkert vara med om att taga denna lag. Men det finns
andra syner också än smittkoppsepidemier, syner som kunna vara
avskräckande i den andra riktningen. Det är att märka, att då
saken förut varit före i riksdagen, har andra kammaren i synner-
het och jag tror också riksdagen uttalat sig i den riktingen, att
tvånget skulle lindras i stället för att skärpas. Men här är det
verkligen skärpt i stället för lindrat. Och jag säger, att den, som
sett andra fall, sådana fall där även efter den ordentliga vaccina-
tionen smittkopporna till den grad utbrutit över patienten, att han
blivit vanskapt för hela sitt liv, den blir nog, tänker jag, en smula
betänksam emot så väl tvånget som också huruvida vaccinationen så
säkert tryggar mot smittkopporna, som man här sökt göra gäl-
lande.

Men det finns också andra fall. Den som sett svårigheterna
efter vaccination även med animal lymfa, sett barnet ligga som i
en myrstack under åtminstone ett par års tid och ännu vid 7 à 8

års ålder icke återvunnit full hälsa efter vaccinationen, förgäves tillfrågat läkare, som infunnit sig, sett, beklagat och rest sin väg utan att kunna lämna den ringaste hjälp, talat med medicine professorer, som så långt ifrån kunnat göra något åt saken att en förklarade att hans egna barn råkat ut för samma svårighet och att icke ens i hela Stockholm fanns någon specialist, som kunde hjälpa i ett sådant fall — ja, den som gjort dessa erfarenheter är icke glad över en sådan lag som den föreliggande. Och jag skall säga, att jag behöver icke som herr Rydén i Malmö hänvisa till andra personer i det fallet, utan jag har själv gjort dessa erfarenheter, och därför må icke herrarna förvåna sig över, att jag verkligen är mycket emot att ställa föräldrarna under ett sådant tvång som det här är fråga om. Jag frågar er, mina herrar, om det kan vara rimligt att verkligen tvinga föräldrar, som gjort en sådan erfarenhet, att fortfarande lämna sina barn till vaccination. Och jag frågar vidare: kan det icke till och med uppstå *verkliga* samvetsbetänkligheter för föräldrar med sådana erfarenheter att ånyo frambära ett svagt barn till vaccination?

Jag har ju förut instämt i herr Carl Perssons i Stallerhult yrkande, och om jag också bleve ensam här i kammaren med ett nej i detta fall, så måste jag naturligtvis i alla fall yrka avslag på lagen ifråga. Och jag gör det med mycket gott samvete. Emellertid betonar jag ännu en gång, att om en lämplig samvetsklausul låge på bordet i dag, så skulle jag kunnat vara med på att antaga lagen. Nu måste jag naturligtvis yrka avslag på densamma.

Herr Branting: Endast ett ögonblick. Det visar sig, att herr Rydéns och min uppfattning tyckes egentligen vara ganska nära överensstämmande. Som han i det sista anförandet definierade sin önskan om en samvetsklausul, skulle den endast gå ut på, att det bleve rätt endast i ett visst begränsat antal fall att få dispens från lagen. Jag hemställer då, om det kan vara rimligt, att man antager en sådan formulering av samvetsklausulen som den i reservationen föreslagna, vilken såsom förut är framhållet skulle öppna dörrarna på vid gavel för en så stor del av befolkningen.

Men sedan är frågan: hur skall man gå tillväga för att få fram detta, varom vi äro ense? Herr Rydén säger, att det riktiga sättet är naturligtvis, att vi nu avslå lagen — vi äro vana vid att alltid gå till väga på det sättet, säger han — och sedan försöka få vad man vill ha, men att man icke först skulle antaga lagen för att efteråt få vissa undantag.

Naturligtvis har han rätt i att sådan bör regeln vara. Vi äro fullkomligt ense i denna uppfattning — för vanliga, normala fall. Men nu ligger denna sak i det läget, att frågan är: Är det en normal situation beträffande smittkoppsfaran, som vi för närvarande befinna oss i? Då säger herr Rydén — jag antecknade orden —: Större är icke faran, än att vi kunna vänta till nästa år och få denna sak med ens sådan som andra kammarens majoritet

Ang. lag om
skyddskopp-
gymning.
(Forts.)

skulle vilja ha den. Ja, denna försäkran, att större är icke faran, avgiven här under debatten av den ärade talaren, min partivän, måste jag dock säga, att jag sätter medicinalstyrelsens auktoritet högre, om att *faran är stor* just under den *nuvarande* tiden, och att landet icke kan undvara utan risk och våda den ökning i skyddet, som här föreslås och som är så väl behöflig.

Herr Rydén i Malmö: Jag vill härtill blott säga, att jag, såsom var och en, som var inne i kammaren, hörde, yttrade i fråga om faran, att jag är övertygad om, att även med nu gällande bestämmelser kommer, ifall verkligen fara uppstår, en överväldigande del av vår befolkning att följa myndigheternas råd ifråga om icke blott denna fara utan även andra farsoter, som kunna komma att uppstå. Så isolerad får man icke bryta ut en sats ur mitt anförande, om man vill få fram den mening, jag verkligen gav uttryck åt.

Jag vill vidare framhålla, att orsaken till att jag anslutit mig till yrkandet om avslag **nu** och icke till yrkandet om bifall i första paragrafen samt i andra paragrafen om bifall till reservationen, i vilket fall en sammanjämkning enligt min mening hade naturligt givit sig på det sättet, att man fått just en samvetsklausul med den mera begränsade omfattning, som jag uttalat mig för, — att, säger jag, orsaken härtill är, att vi icke kunnat få en sådan sammanjämkning till stånd. Jag kommer icke att rösta för reservationen annat än i fall första paragrafen går igenom, ty då är jag naturligtvis tvungen att rösta även beträffande andra paragrafen. Jag får i så fall hoppas, att man sedan inom utskottet skall kunna hitta på en sådan samvetsklausul som jag uttalat mig för. Jag kan emellertid icke se annat än att man nu måste gå på avslag, men detta betyder — det vill jag betona, så att man icke utlägger det på oriktigt sätt bland de principiella motståndarna till vaccinationen — detta betyder, att om lagen nu med min medverkan faller, är det därför, att jag vill hava ett förslag, som upptager en sådan samvetsklausul, som jag uttalat mig för. När lagen så förändrats, kommer jag att giva min röst för densamma.

Herr Lindhagen: För min del tror jag, att en klok lagstiftning bör snarare börja med en något vidare samvetsklausul än att till äventyrs börja med en för trång sådan, och därför tycker jag, att den klausul, som är föreslagen, är ganska riktig. Icke kunna väl herrarna föreställa sig, såsom man försökt göra gällande från deras håll, som egentligen icke vilja hava någon samvetsklausul utan endast med nödtvång kunnat vara med på densamma, — icke kunna väl herrarna föreställa sig att halva svenska folket skulle begagna sig av denna samvetsklausul, om den komme till stånd. Nej, det blir endast i de särskilda fall, där verkligen folk har känsla och intresse för detta.

Nu vill jag också fästa uppmärksamheten på vad herr Rydén

sade om hur det kommer att gå, nämligen att om det kommer särskilda farsoter, har man nu som vid andra tillfällen så många medel att möta dem med i alla fall, och då underkastar sig folket frivilligt, vad som nu skulle åläggas dem genom lag.

Jag begärde egentligen ordet i anledning av herr civilministerns sista erbjudande. Han lovade att komma fram med en mycket trång samvetsklausul till nästa år. En *trång* samvetsklausul, redan detta anser jag vara oriktigt. Men vidare tror jag, att man kan säga om detta erbjudande ungefär vad som har sagts om det sista österrikiska erbjudandet till Italien, att det kom för sent. Det skulle ha stått i propositionen, så att vi hade fått taga det under övervägande, och borde icke hava kommit så här post festum. För övrigt, vem vet, om herr civilministern sitter kvar nästa år? Jag har hört talas om — det kanske herr civilministern icke vet av — att man skall försöka få en annan ministär, kanske redan innan nästa år, och om det blir så, kan ju icke herr civilministern infria sitt löfte.

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på godkännande av utskottets förslag till förevarande paragraf samt vidare på avslag å berörda förslag; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i första särskilda utskottets föreliggande förslag till lag om skyddskoppympning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets förslag till nämnda paragraf.

Omröstningen utföll med 101 ja, men 104 nej; och hade kammaren alltså avslagit utskottets förslag till förevarande paragraf.

Ordet begärdes härefter av

Herr Rydén i Malmö, som anförde: Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på såväl andra paragrafen som hela fortsättningen av lagen.

Sedan kammaren i anledning härav medgivit, att jämväl återstående delar av det föreliggande lagförslaget finge anses föredragna, yttrade

Ang. lag om
skyddskopp-
ympning.
(Forts.)

Herr Schotte: Herr talman! Under den föregående diskussionen har här ifrån flera håll uttalats, att man antagit, att därest en våldsammare smittkoppepidemi skulle uppkomma, Kungl. Maj:t skulle hava rätt att föreskriva tvångsvaccination.

Jag erinrar om, att det nyss behandlade lagförslaget innehöll en rätt för Kungl. Maj:t att låta vissa paragrafer i lagförslaget träda i kraft före den 1 januari 1916, nämligen 3:dje paragrafen, som innehåller bestämmelser om vaccinering av värnpliktiga och utländska arbetare, ävensom fjärde paragrafen, som innehåller påbud om re-vaccination vid epidemi. Det var naturligtvis därför, att Kungl. Maj:t skulle vara i tillfälle att, om under året epidemier utbröte, förordna, att dessa viktiga paragrafer skulle träda i kraft oberoende av lagen i övrigt. Jag vill nu uttala som min uppfattning, att med hänsyn till det läge, som här föreligger, och med hänsyn till karaktären av denna lagstiftning, Kungl. Maj:t icke bör sakna möjlighet att vidtaga de åtgärder, som i anledning av en smittkoppepidemi skulle kunna erfordras, och det i huvudsaklig anslutning till det förslag, som kammaren nu torde förkasta. Men naturligtvis förväntar man, att Kungl. Maj:t gör det allenast i den omfattning, som förhållandena kräva, och att vid en tvångsvaccination, liksom också med avseende på frivillig vaccinering, animal lymfa kostnadsfritt tillhandahålles i största möjliga utsträckning. Som kammaren vet, föreligger här i nästa utlåtande ett förslag om anvisande av medel till vaccinationens befrämjande, ett förslag som är bundet vid den förutsättningen, att nu ifrågavarande lagförslag skulle antagas. Men då så icke torde bliva fallet, kommer således icke de här föreslagna medlen att kunna anvisas. Emellertid är jag övertygad om, att Kungl. Maj:t genom anlåtande av besparingar eller förskottsvägen skall kunna bereda medel, så att vid fall av epidemi animal lymfa i så stor utsträckning, som förhållandena medgiva, må genom statsmedicinska anstaltens försorg kunna tillhandahållas kostnadsfritt samt andra påkallade åtgärder i ekonomiskt hänseende kunna vidtagas.

Jag har velat göra detta påpekande, då jag föreställer mig, att kammaren icke har något att erinra mot att under nuvarande exceptionella förhållanden antydda åtgärder vidtagas. Om kammaren ej har någon invändning mot vad jag nu anfört, och ifrågasatt, föreligger ju ett tyst samtycke till denna befogenhet för Kungl. Maj:t att vidtaga de oungämpligen nödiga åtgärder, som krävas, om en smittkoppepidemi under den närmaste tiden skulle drabba oss.

Vidare anfördes ej. På herr talmannens därom framställda proposition beslöt kammaren avslå återstående delar av förevarande lagförslag.

Utskottets hemställen i punkten 1:o) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten 2:o) föredrogs härefter. Därvid yttrade

Herr Schotte: Herr talman! Med hänsyn till den utgång, som behandlingen av det föregående lagförslaget erhållit, hemställer jag, att utskottets förslag i nu förevarande punkt måtte av kammaren avslås.

Ang. lag om skyddskoppympning. (Forts.)

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet blev utskottets hemställan av kammaren avslagen.

Punkten 3:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Särskilda utskottets nr 1 utlåtande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 79 angående anslag till skyddskoppympningens anordnande, dels ock en av herr Olausson m. fl. i ämnet väckt motion, föredrogs härpå; och yttrade därvid

Herr Schotte: Herr talman! I anslutning till det uttalande, som jag nyss tillåtit mig göra, vari jag ifrågasatt, att Kungl. Maj:t skall på annat sätt än nu föreliggande utlåtande innehåller kunna skaffa de medel, som erfordras, därest en kopp-epidemi tilläventyrs under detta år eller under nästa år skulle utbryta, och då Kungl. Maj:t ju alltid har tillfälle att till nästa års riksdag komma in med en framställning om anslag för detta ändamål, vilket anslag kan få disponeras jämväl för år 1916, hemställer jag allenast, att kammaren måtte besluta, att det hit-tillsvarande anslaget i riksstaten till vaccinationens befrämjande, 7,700 kronor, fortfarande måtte å ordinarie stat uppföras med samma nu utgående belopp.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet avlog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället det av herr Schotte framställda yrkandet.

§ 12.

Å föredragningslistan fanns vidare uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 68, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i fråga om det allmänna vägväsendets övertagande av staten.

Ang. det allmänna vägväsendets övertagande av staten.

I anslutning till vad som föreslagits uti två lika lydande motioner, nämligen nr 39 i första kammaren av herr *Kvarnzelius m. fl.* och nr 136 i andra kammaren av herr *Staaff m. fl.* hemställde jordbruksutskottet, till vars behandling ifrågavarande motioner hänvisats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t, i sammanhang med nu pågående utredning om ävägabringande av en jämnare fördelning av väghållningsbesvären,

Ang. det allmänna vägväsendets övertagande av staten.
(Forts.)

föranstälta om en allsidig utredning, huruvida samt i vad omfattning och på vad sätt staten skulle kunna övertaga det allmänna vägväsendet i riket samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna och övrig utredning i ämnet kunde föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Aaby A. W. Ericsson, Odelberg, Fahlén*, friherre *Silverschiöld, Nilsson* i Linnås, *Larsson* i Bondarve och *Svensson* i Betingetorp, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att förevarande motioner ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda,

av herr *Linders* i avseende å utskottets motivering; samt

av greve *A. H:son Wachtmeister*.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr Nilsson i Linnås, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den motion, som ligger till grund för föreliggande utskottsbetänkande, är väckt i båda kamrarna och är på grund av liberala samlingspartiets beslut underskriven av dess förtroenderåd. I motionen hemställes »om utredning huruvida samt i vad omfattning och på vad sätt staten må kunna övertaga det allmänna vägväsendet i riket, samt anhålles att Kungl. Maj:t därefter skulle för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna och övrig utredning i ämnet kunde föranleda». Innan jag går in på att bemöta utskottets hemställan i detta avseende, vill jag erinra kammaren om att för närvarande arbetar en kommitté, som har i uppdrag att »verkställa utredning angående de åtgärder, som kunde befinnas nödiga för åvägbringande av en jämnare fördelning av väghållningsbesvären, samt utarbeta det förslag till förändringar i gällande väglag m. m., vartill utredningen kunde föranleda, ävensom i samband därmed underkasta berörda lagstiftning revision jämväl i andra avseenden». Det pågår sålunda redan nu en allsidig utredning på detta område, och man har ifrån denna sålunda redan arbetande kommitté, fått den upplysningen, att genomgripande reformer komma att vidtagas på väghållningsbesvårens område, och skulle reformerna bland annat innebära, att i allmänhet landstingsområde skulle utgöra väghållningsdistrikt. Såsom skäl för sin hemställan ha motionärerna framhållit: »Nästan överallt i vår världsdel har staten numera övertagit vägväsendet. Våra grannländer Norge och Danmark, med sina i allmänhet synnerligen väl byggda och underhållna vägar, hava härutinnan visat ett föredöme, som det vore gagneligt för oss att efterfölja.» Såsom bilaga till detta utskottsbetänkande har emellertid till kammaren överlämnats en promemoria, som utarbetats av vägskattekommittéerade angående vägväsendet i andra länder. Under den anhopning av ärenden, som de sista dagarna varit rådande, kan man icke förutsätta, att

kammarens ledamöter hunnit läsa igenom även denna bilaga, och jag skall därför be att få citera något av vad den innehåller. Det heter där beträffande förhållandena i utlandet. »Beträffande först statsens förhållande till väghållningsbesväret, finner man detta besvär endast i konungariket Sachsen vara lagt uteslutande som en statsangelägenhet. Sålunda är det endast konungariket Sachsen, under det man i motionen påstått, att i hela Europa man gått i den riktningen.» (En del kommunvägar, närmast motsvarande gator inom våra samhällen, kunna här fränses.) I Danmark har utvecklingen lett till den rakt motsatta ståndpunkten. Det tidigare förhållandet, att byggande och underhåll av huvudlandsvägarna (»Hovedlandeveiene») ålegat statsverket, är numera avskaffat, och hela väghållningen ligger nu å kommunerna, utan något som helst bidrag av staten. I samma riktning fortgår för närvarande utvecklingen i Preussen. Där har staten förut haft att hålla en mängd av de större vägarna (chausséerna). År 1875 beslöts emellertid, att dessa statschausséer skulle överföras å provinserna mot det att staten — som emellertid tillsvidare skulle lämna provinserna årlig gottgörelse för övertagande av denna väghållning — skulle, allteftersom ny väglagstiftning för de särskilda provinserna kunde genomföras, genom en i viss ordning bestämd avlöningssumma friköpa sig från sin tidigare förpliktelse. Regleringen är hittills genomförd för några provinser, och i de nya väglagarna för dessa inskärpes uttryckligen den grundsats, att den allmänna väghållningen skall vara uteslutande ett kommunalt onus. Däremot håller staten själv i gränstrakterna och omkring fästningarna ett betydande nät av militärvägar.

Ang. det allmänna vägväsendets övertagande av staten.
(Forts.)

Allmännast finner man dock vägväsendet ekonomiskt ordnat som en blandad statslig och kommunal angelägenhet. Proportionen för båda parternas deltagande i kostnaden ställer sig emellertid naturligtvis mycket olika för de olika landen. Minst utvecklade är principen om vägväsendets förstatligande i Finland, där statsens ekonomiska medverkan till väghållningen inskränker sig till lämnande av vissa bidrag till kostnaden för vägbyggnader. Detta förhållande avser likväl endast den nuvarande ordningen. Sedan närmare två årtionden tillbaka pågå arbeten för en genomgripande reformering av väglagstiftningen. De därvid framkomna förslag hava rört sig utefter två olika huvudlinjer. Å ena sidan — och detta är regeringens ståndpunkt — har man ansett väghållningen böra förbliva ett kommunalt åliggande och staten träda emellan endast genom anslag till bördans utjämning ävensom i vissa fall understöd vid vägbyggnader. Inom lantdagen åter har hävdats den princip, att kostnaden för landsvägarnas byggande och underhåll skall helt överflyttas på statsverket.

I Norge har statsens medverkan i frågan om vägväsendet framträtt huvudsakligen genom utförande av vägbyggnader. Sålunda har huvudvägarnas anläggning varit statsens sak, varvid

Ang. det all-
männa väg-
väsendets över-
tagande av
staten.
(Forts.)

kostnaden bestritts antingen uteslutande av statsmedel eller med bidrag av vederbörande amtsdistrikt. Även vissa andra grupper av vägar (högfjällsvägar, vägar i Finnmarken) hava byggts — och jämväl underhållits — av statskassan. Den nya norska väglagen av år 1912 innebär i avseende å huvudvägarnas byggande ingen väsentlig förändring. Statsbidrag kan nu utgå även till anläggning av bygdevägar. Vägunderhållet ligger såsom förut å kommunerna, dock att underhållet av militär-, mellanriks- och högfjällsvägar, som äro anlagda uteslutande eller väsentligen för statens räkning, påvilas staten i den utsträckning som efter avtal med vederbörande distrikt må bli bestämd.»

Av denna utredning framgår tydligen, att det ingalunda är så, som man i motionen framhållit, eller att staten i allt större omfattning övertagit vägväsendet i Europas övriga länder, utan de experiment, som man i vissa länder givit sig in på, ha visat, att man icke kunnat fortgå på den vägen, utan att man måst gå tillbaka till en tidigare ordning. Under sådana förhållanden kan man väl icke hålla fast vid det påståendet, att man på grund av erfarenheten ifrån Europas övriga länder här vill föreslå, att staten skall övertaga vägväsendet, särskilt med hänsyn till de olika förhållanden, som hos oss äro rådande i geografiskt hänseende med hänsyn till befolkningstätheten o. d.

Nu framhålles i motionen såsom ett huvudskäl, att väghållningsbesväret är ojämnt fördelat. Det kan icke förnekas, att så är förhållandet. Man kan dock icke i sanningens och rättvisans intresse påstå, att det enbart är jordbruket, som har den tyngsta vägbördan. Det finns väghållningsdistrikt, där på grund av taxeringen av kostnaden för vägunderhållet vägskatten utgår med sådana belopp, att ägare av annan fastighet och även andra inkomsttagare, för vägars underhåll påläggas så dryga utgifter, att man icke kan klaga över, att jordbruket är mera betungat än annat skattesubjekt. Jag vill i det avseendet vädja till dem som anse sig representera industriarbetarne och ägarne av »annan fastighet», om de icke ha samma uppfattning som jag härutinnan. Nu är det klart, att för den händelse jordbrukarne skulle kontant betala för det vägunderhåll, som de fullgöra in natura, det skulle visa sig synnerligen betungande. Men vägunderhållet in natura kan ske vid tillfällen, då arbetskraften icke är så synnerligen hårt anlitad på annat håll, och man värderar då icke arbetet så högt som annars skulle ske. Jag vill härmed emellertid ingalunda påstå, att icke en förändring och utjämning bör ske, tvärtom är detta nödvändigt men jag kan icke erkänna, att under alla förhållanden jordbruket är ofantligt högre betungat än de övriga underhållsskyldige för de allmänna vägarna. Nu har man påstått, att, i den händelse staten får övertaga väghållningen — åtminstone har det påståtts i motionen — det icke blir dyrare än under nuvarande förhållanden. Det skulle endast bli den förändringen, att en överflyttning av dessa utgifter från

den enskilde på staten skulle ske. Jag väddar till ledamöterna i denna kammare, om de icke ha den erfarenheten, att ju större kommuner och ju större sammanslutningar som skola utföra en sak, desto tyngre blir apparaten och desto dyrare blir det i verkligheten. Jag har den erfarenheten, både från landstinget och riksdagen, att större institutioner icke kunna utföra ett arbete för samma pris som en mindre och lättare arbetande institution. Jag är därför fullkomligt övertygad om att huru vi än lägga vårt vägväsende, kommer det alltjämt att vara ett onus, som kommer att tungt drabba såväl inkomst av jordbruksfastighet som annan inkomst. Och jag är icke säker på att i den händelse jordbrukarne i en framtid skulle betala sin väghållningsskatt kontant i stället för in natura, de sedan erfarenhet vunnits skulle vara så synnerligen belättna med reformen. Nu förstår jag mycket väl att för att få ett jämnare vägunderhåll och en bättre utjämning av kostnaden det måste bli en omläggning, men jag har ej stora förhoppningar om att det kan bli billigare för jordbrukaren, om en sådan reform kommer till stånd.

Ang. det allmänna vägväsendets övertagande av staten.
(Forts.)

Vidare vill jag framhålla, att under behandlingen av detta ärende på avdelningen inom utskottet kom en skrivelse från Svenska stadsförbundet, där man yttrar sig i denna fråga och för sin del avstyrker ett beslut i den riktning, som föreslås i motionen. I densamma skrivelsen framhålles också, att, för den händelse riksdagen fattar ett sådant beslut, följer såsom en nödvändig och självskriven sak, att staten också övertager gatuunderhållet i städerna. Jag vill icke yttra mig om det rättvisa eller icke rättvisa, eller det befogade eller icke befogade i denna framställning, men jag vill bara påvisa det förhållandet, att man anser det såsom en ovillkorlig och nödvändig konsekvens av ett beslut i den riktning, som föreslås i motionen.

Vidare vill jag än en gång framhålla, att en kommitté för det närvarande arbetar på detta område — en kommitté, som icke kommit fram med sitt betänkande, och om vilken vi således icke veta, i vilken riktning dess betänkande kommer att gå, utom i det avseendet att landstingsområde skall utgöra väghållningsdistrikt. Under en sådan utredning och med den erfarenhet, som vi från andra länder erhållit beträffande statens övertagande av väghållningsbesväret, undrar jag verkligen, om det kan vara skäl i att kammaren gör ett bestämt uttalande i en viss riktning.

Jag skall icke gå in på att beröra utskottsmajoritetens motivering, men jag kan icke underlåta att efter genomläsandet av denna motivering och i de krigiska tider som vi nu genomleva, få den känslan att den utgör en reträtt, företagen under synnerligen ogynnsamma förhållanden och med användande av den knapphändiga betäckning, som man under ytterst svåra förhållanden kunnat åstadkomma.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hem-

Ang. det allmänna vägväsendets övertagande av staten.
(Forts.)

ställan och bifall till den av herr Ericsson m. fl. avgivna reservationen.

Häruti instämde herr *Johanson* i Huskvarna.

Vidare anförde

Herr *Lundgren*: Herr talman! Jag skall be allra först att få säga några ord i anledning av det anförande den siste ärade talaren höll. Han påstod nämligen, såvitt jag uppfattade honom riktigt, att man icke nu kunde veta, till vad resultat den nu arbetande vägkommissionen skulle komma. Detta påstående beror på ett misstag. Man kan verkligen på ett ungefär veta, till vad resultat denna kommitté skall komma, och detta på grund av ett föredrag, som en av kommitténs ledamöter, kapten Ingemar Petersson, höll vid väghållningskurserna på Ladugårdsgärdet i år. Därav tyckes framgå med all önskvärd tydlighet, att man icke tänkt sig möjligheten av att staten här i Sverige skulle, så som sker i de andra kulturländerna i Europa, i någon mån direkt övertaga byggandet och underhållet av vägarna i vårt land. Därom finns åtminstone ingen antydning i föredraget i fråga. Om vi skola komma till en rätt uppfattning av denna frågas innebörd, måste vi anlägga två synpunkter på densamma. För det första måste vi taga hänsyn till de ökade kraven på vägarnas beskaffenhet, som mer och mer gör sig gällande i samband med kommunikationsväsendets utveckling, tack vare isynnerhet den ökade automobiltrafiken. För det andra måste vi taga hänsyn till de oerhört stora kraven på nybyggnad av vägar, icke minst i den del av landet, som jag representerar.

Som herrarna känna, kommer vägkommittén att framlägga förslag till en ny väglag, vilken är byggd på helt andra principer än den nuvarande. Detta förslag innehåller mycket strängare krav såväl på vägbanan som på vägunderhållet än den nuvarande lagen. Man föreslår, att vägarna skola indelas i tre klasser, varutav den första klassen skall byggas så, att den kan användas för tyngre automobiler, den andra så att den kan användas för lättare automobiltrafik, under det den tredje endast avses för vanliga åkdon. Vidare föreslås med avseende på vägunderhållet tillsättandet av vägvakter med tjänstgöringsskyldighet å vägstycken om 5 å 15 kilometer vardera. I spetsen för dessa skulle stå en vägdirektör med en kår av vägfogdar under sig. Vidare är att märka, att de ökade kraven på vägbanans kvalitét måste förutsätta, att vederbörande väghållningsskyldiga nödgas anskaffa en mycket stor och dyrbar maskinell utrustning, ångvältar, stenkrossar o. s. v. Jag kan för min del inte tänka mig annat än, om man lägger hop det ena och det andra, att vägunderhållet hädanefter, därest vägkommitténs förslag komma att införas i lagstiftningen, kommer att avsevärt fördyras här i landet. Som bevis därpå skall jag blott be att få nämna, att kostnaderna för vägvakterna i Danmark i Köpenhamns amt år 1911 uppgingo till 263 kronor per kilometer. Kostnaderna för väghåll-

ningen per kvadratmeter utgör kronor 1:30 i Köpenhamns amt, under det att motsvarande kostnader i Malmöhus län uppgå till 44 öre. Jag tror, att det är ganska tydligt av vad som här anförts, att de nya bestämmelserna komma att i avsevärd grad fördyra vägunderhållet. Men det är inte endast den synpunkten, som här bör framhållas, utan det är också nödvändigheten av att vårt svenska vägväsende blir så utvecklat att vi icke längre behöva slita så oerhört ont, särskilt i de nordliga delarna av landet, i brist på kommunikationsmedel, som hittills varit fallet. Det finnes väl knappast en del av Sverige, där allting ligger så nere på grund av detta missförhållande som just Norrland. Det är verkligen icke utan orsak som Norrlandsrepresentanterna här i kammaren gång på gång framfört sina motioner beträffande vägfrågorna. I förhållande till folk-mängden och arealen har denna landsända ett ytterst obetydligt vägnät. Som exempel häpa må anföras några siffror. Norrbottens län har på en kvadratmil av fast land vägar till en mängd av 0,27 mil, Västerbottens län har på motsvarande areal vägar till en längd av 0.5 mil, Jämtlands län 0,45, Västernorrlands län 1,07, Gävleborgs län, 1,2, Stockholms län 3,08, Skaraborgs län 4,26 och Malmöhus län 6.61. Malmöhus län har sålunda 24 gånger så mycket vägar i förhållande till yttinnehållet som Norrbottens län.

Ang. det allmänna vägväsendets övertagande av staten.

(Forts.)

Jag skall, medan jag talar om Norrland, be att få säga ytterligare ett ord om ett av de norrländska länen, nämligen Västernorrlands län. Västernorrlands läns landsting har låtit företa en mycket grundlig undersökning angående vägbehovet i länet och utsikterna för dess tillgodoseende. Utredningsresultatet ger vid handen, att detta behov är alldeles oerhört stort. Vägstyrelserna inom länet ha begärt — det var visst år 1913 — nya vägar till en längd av 1,632 kilometer för en kostnad av närmare 12 miljoner kronor. Inemot 500 kilometer äro avsedda att byggas omedelbart. Dessa dra en kostnad av cirka 4,200,000 kronor. En något större väglängd har förts till den klass av vägar, som bära fullbordas inom de närmaste 10 åren. Men hur länge skola dessa bygder få vänta på sina kommunikationsleder, om dessa vägbyggnader komma att gå i samma takt som vägbyggnaderna hittills gjort? Jo, i tjugo år. Om nämligen landstinget årligen beviljar ett väganslag av 100,000 kronor och väggkassorna lämna 100,000 kronor och staten 400,000 kronor, d. v. s. tillsammans 600,000 kronor om året, blir detta under en femårsperiod 3 miljoner kronor. Om vi nu anta, att man fortsätter att bygga i samma takt som man nu gjort en tid bortåt, skulle det sålunda komma att dröja tjugu år innan detta vägbehov vore fyllt. Och om under tiden nya vägbehov skulle göra sig gällande, skulle det icke förefinnas någon möjlighet att inom överskådlig framtid fylla dessa.

Jag skall också be att få lämna ett annat exempel, som är, om jag så får säga, av mera lokal art. Inom den socken, som jag själv tillhör, stakades stora landsvägen norrut in över Västerbottens gräns 1867. En del av denna väg, den, som skulle sammanbinda Väster-norrlands län med Västerbottens, är ännu inte ens påbörjad. I 48

Ang. det allmänna väg-
äsendets över-
tagande av
staten.
(Forts.)

är har sålunda befolkningen i dessa trakter fått vänta på att få sina trängande kommunikationsbehov tillgodosedda. Det är en formelig skandal, att dylikt skall få äga rum. Men det finns många andra exempel av detta slag. Se här ytterligare ett dylikt. Den allmänna vägen mellan Sundsvall och Härnösand är behäftad med åtskilliga svåra backar samt ett färjsund vid Fjäl. Dess omläggning ifrågasattes redan 1839, men har på grund av bristande medel ännu icke kunnat verkställas.

Jag vill sålunda säga, att från norrlandssynpunkt torde statens övertagande i viss utsträckning av vägväsendet vara i hög grad av behovet påkallat. Jag kan inte tänka mig, hur det skulle gå att få dessa stora, viktiga kulturfrågor tillgodosedda till folkets bättnad och på ett sätt, så att man verkligen kan tala om en norrlandskolonisation, med mindre än att staten själv kommer att direkt övertaga byggandet och underhållet av åtminstone de större kommunikationslederna i den nordliga delen av landet.

På grund av vad jag här anfört, herr talman, och med hänsyn till vägbehovet inom de trakter jag själv representerar — det är ju ett ordspråk, som säger, att ingen vet hur skon klämmer mer än den, som själv bär den — ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Schotte: Herr talman! Då jag varit i tillfälle att i olika befattningar ägna nu föreliggande frågor en viss uppmärksamhet, kan jag kanske tillåta mig att taga kammarens tid i anspråk några ögonblick.

Jag vill då först, i anledning av den förste ärade talarens yttrande, medge, att man i förevarande motion kanske uttryckt sig något för vidsträckt, när man har talat om förhållandet i andra länder mellan stat och kommun med avseende å underhållet av vägarna. Jag skall gärna medge, att det, särskilt under de sista åren nog har flerstädes gjort sig gällande en tendens i motsatt riktning mot förut, nämligen i decentraliseringsriktning, i stället för i centraliseringsriktning. Men jag vill påpeka, att utomlands och särskilt i Mellaneuropa förhållandena äro helt och hållet olika mot hos oss i avseende å fördelningen mellan stat och kommun av bördor för olika allmänna ändamål. I det fallet råder en sådan skillnad, att det icke är möjligt att kunna jämföra dessa förhållanden. Så som kommunerna hos oss äro belastade med utgifter för statsändamål, äro de knappast belastade i några andra länder.

Det är också så, att vägförhållandena, rent geografiskt sett, äro helt och hållet olika i andra länder mot i vårt långsträckta och glest befolkade land. Det är därför alldeles uppenbart, att i vårt land alldeles särskilda omständigheter föreligga, som göra, att staten måste på annat sätt, än som sker i andra länder, taga sig an landsvägarna och med dem jämförliga lantkommunikationer. Alldeles tydligt är vidare, att förhållandena i Norrland äro sådana, att det där till stor del icke är möjligt att kunna erhålla ens de allra nödvändigaste

väggkommunikationer utan att staten i vidsträcktare mån än hittills träder hjälpsamt och stödjande emellan.

Det utlåtande, som utskottet här har avgivit, är mycket försiktigt hållet. Där framställes ju endast en begäran om en allsidig utredning, »huruvida och i vad omfattning och på vad sätt» staten må kunna övertaga landets vägväsende. Det må i verkligheten vara en ganska orimlig uppgift för staten att helt övertaga, till byggnad och underhåll, allt vad vägar heter i landet, men det är också enligt min uppfattning lika klart, att det finnes vissa vägar och vissa landsdelar, i fråga om vilka staten alldeles särskilt måste vidtaga anordningar för att på sig direkt överflytta den väghållningsbörd, som nu åligger enskilda. Det har här av en föregående talare framhållits, att i detta avseende särskilda förhållanden råda i Norrland; och i det sammanhanget vill jag trycka på vad denne talare yttrade om automobilvägar i Norrland. Det är ju alldeles uppenbart, att vi icke kunna överallt i Norrlands floddaler bygga järnvägar, utan vi måste i stor utsträckning nöja oss med landsväggkommunikationer. Men vi måste anlägga och underhålla dessa vägar helt annorlunda än nu sker; vi måste nämligen bygga dem för automobiltrafik, en trafik, som i vissa trakter torde komma att uppehållas av staten. Vi måste för dessa vägar kräva helt andra väggbyggnadssätt och helt andra underhållsmetoder, än man hittills tillämpat. Det är obilligt, att för sådana kommunikationsleder låta allt fortfarande väggbördan trycka på de enskilda såsom nu.

Jag tror även, att man genom att bifalla utskottets föreliggande förslag skall förebygga, att den allmänna reform av väggväsendet, som är under utredning, fördröjes. När vi häromdagen här i kammaren diskuterade vattenfallsfrågan, sades det med stor sanning, att vi på det området måste ha en allsidigare utredning än den, som förelåg, eljest måste kammaren avslå förslag, som på grundvalen av hittills verkställd utredning framkomma i ämnet, vilket ju endast komme att fördröja hela frågans lösning. Jag tror, att det är ett liknande förhållande här. Har man icke vid den utredning, som pågår, även tagit sikte på de förhållanden, som omförmälas i motionen, i den omfattning, som omständigheterna påkalla, äventyrar man, att hela denna reform i många avseenden blir av kommittén lagd efter linjer, som icke kunna av denna kammare godkännas, och härigenom blir ju den slutliga trängande reformen förhalad och fördröjd. Jag tror, att det ur denna synpunkt är önskvärdt, att just vid denna tidpunkt en ytterligare utredning sker av denna fråga. Hela reformen skall därmed bara främjas, och ej undanskjutas.

Att svenska stadsförbundet i detta sammanhang tagit upp frågan om gatunderhållet i städerna, kan man ju förstå, när det gäller ett förbund, som tillkommit för att bevaka städernas särskilda intressen, men, så länge åtminstone inga anspråk framkomma på, att alla byvägar i de olika kommunerna skola tagas in under ett allmänt underhåll av staten, lär det väl icke komma i fråga att tänka sig ett övertagande från statens sida även av gatorna i städerna. Det är naturligtvis mera ett schackdrag emot hela den nu föreliggande vägg-

Ang. det allmänna väggväsendets övertagande av staten.

(Forts.)

*Ang. det all-
männa väg-
väsendets över-
tagande av
staten.*

(Forts.)

frågan, att man kastat upp en sådan tanke, än att man verkligen tror sig kunna övervälta städernas gatuhållning på staten.

Det har här även talats om, att ett övertagande från statens sida av vägarna i skälig och rimlig omfattning skulle betinga en stor ökning av underhållskostnaden. För min del tror jag icke, att man behöver befara något sådant. Jag tror med den kännedom om vad i detta avseende föreslagits inom vägkommittén, vilken vi fått efter den siste ärade talarens upplysningar, att man i kommittén gått för långt i avseende å tillsyn och administration av underhållet. Jag tror icke, att man behöver införa särskilda inspektörer och andra alldeles nya befattningar. Jag tror, att det i stället bör bli ett utvecklat entreprenadsystem, ett bildande i de olika orterna av små företag för vägentreprenadens övertagande. Därigenom bör man komma ned till rimliga kostnader. Min övertygelse är, att det är mycket som talar för, att vi utan någon ökning av den nuvarande tjänstemannakår, som har befattning med vägunderhållet, skola kunna administrera ett statligt vägunderhåll i den omfattning, som över huvud taget kan ifrågasättas under nuvarande tidsskede. Det borde uppenbarligen bliva billigare, när man kan träffa avtal med personer angående underhåll av större vägsträckor, än vad det nu är, då varje enskild har en kort sträcka väg att för sin del dra försorg om. Det är nog redan nu så i många bygder, att flera slagit sig tillsammans och lämnat ut vägunderhållet på smärre entreprenader för att lätta de enskildas väghållningsbesvär.

Det kan aldrig nekas till, att det i vårt land är ett verkligt statsintresse, att staten direkt övertager en del av landets vägväsende. Detta kan man aldrig komma ifrån. Det är också tydligt, att en verklig utjämning mellan de olika vägdistriktens bördor i detta fall, huru än distrikten läggas, icke ernås utan att man fördelar bördan på landet i sin helhet. Det är desto mera fog att tänka denna tanke till slut, som många vägar, just till följd av automobiltrafiken, måste läggas, byggas och underhållas på ett särskilt sätt, och som automobiltrafik sannerligen icke är begränsad till några kommuner eller län, utan ofta sträcker sig över än större delar av landet.

Jag kan icke föreställa mig annat, än att så måttliga anspråk, som här blivit framställda i utskottets förslag, böra kunna vinna kammarens bifall, och det förefaller mig vara synerligen oklokt att icke nu vara med om att få till stånd en allsidig utredning, huruvida och i vad omfattning ett övertagande från statens sida av vissa vägar inom landet bör kunna komma ifråga. Jag tror, att detta skall i sin ordning befrämja en god och snabb lösning av hela vägfrågan, vilket vi ju alla borde vara intresserade för.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Larsson i Kroken: Herr talman, mina herrar! Frågan är ju redan fallen i första kammaren, såsom jag hört, och jag skall därför här icke yttra mycket. Jag vill dock säga, att

för min del beklagar jag, att frågan nu fallit, ty jag kan icke finna annat, än att en utredning här hade varit önskvärd och att tillfället nu är lämpligt att företaga en sådan i sammanhang med den fråga, som den nu omnämnda kommittén har att utreda, nämligen angående jämnare fördelning av kostnaderna för vägunderhållet. Att staten övertog åtminstone de större landsvägarna, tycker jag för min del vara önskvärdt, ty enligt min mening är det dock endast en tidsfråga, när staten måste övertaga våra större landsvägar eller kungsvägar, som vi kalla det, allrahelst som biltrafiken mer och mer ökar sig och denna trafik vissa årstider går mycket illa åt våra landsvägar.

Ang. det allmänna vägväsendets övertagande av staten.

(Forts.)

De av herrarna, som äro något äldre till åren, minnas, att på 1870- och 1880-talen var här mycket tal i riksdagens kamrar om ett annat slag av onera, som tungt vilade på jorden, nämligen grundskatterna och roteringsbördan. Dessa fingo smeknamnet sekelgamla orättvisor, och jag är nästan frestad att vilja ge väghållningsbesväret samma namn. Jag undrar, varför väghållningsbördan skall vila så tungt på själva jordbruket, då landsvägarna ju äro allas egendom och det ju är allas rättighet att begagna dem. Varför böra de då icke underhållas av alla?

Herr Nilsson i Linnås sade, om jag hörde rätt, att de mindre jordbrukarna ha icke så mycket att beklaga sig över i detta fall, därför att »annan fastighet» och inkomst här hjälpa till. Ja, det är alldeles riktigt, men jag vill dock hänvisa på förhållandena inom det väghållningsdistrikt, som jag tillhör. Den nya väglagen tillkom ju för att avhjälpa den orättvisan, att vägunderhållet låg för tungt på jordbruket, och den skulle ju lätta på bördorna i den delen. Men åtminstone inom det väghållningsdistrikt jag tillhör, har det inträffat, att vi allt fortfarande ha samma vägar att underhålla, och dessutom måste vi utgöra en direkt skatt. Vi få visserligen tillbaka en del här i form av statsbidrag, men det uppgår icke till hälften av den direkta skatt, som de naturunderhållsskyldiga ha; och således har lättnaden blivit skäligen liten. Inom det väghållningsdistrikt, som jag tillhör, blev det efter den nya väglagens tillkomst ny vägdelning, men detta medförde endast, att våra hemmanslotter fingo betydligt förlängda vägsträckor att underhålla, och dessutom ha vi, såsom jag nämnde, att utgöra direkt skatt. Jag erinrar mig nu icke precis själva beloppet, men jag vill minnas, att det är omkring 8 öre per vägfyrk, som de naturunderhållsskyldiga ha, och för annan fastighet och inkomst är det så mycket som omkring 30 öre, allt pr vägfyrk. Det bidrag, som vi få av staten, räcker, som sagt, icke, utan vi måste underhålla våra vägar och därjämte betala skatt, och jag undrar, om detta verkligen i längden är bra.

Det är även en annan sak att märka härvidlag, och det är, att de inkomsttagare, som finnas i småkommuner på landet, huvudsakligen präst och skollärare och någon enda underofficer, lämna vanligen, åtminstone är det så i det väghållningsdistrikt

Ang. det all-
männa väg-
väsendets över-
tagande av
staten.
(Forts.)

och den kommun jag tillhör, kommunen, så snart de blivit pensionsmässiga och flytta till någon stad, huvudsakligast för att slippa ifrån vägs-katten, då ju inkomsttagare ha ganska stor sådan att betala.

Jag skall icke mera orda om detta, utan ber endast att här få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Fastän den nu till avgörande föreliggande frågan är en synnerligen stor och betydelsefull fråga, och ett beslut i den riktning, som utskottet här föreslår, kan ha mycket vittgående konsekvenser med sig, tror jag dock i anseende till den sena timmen, att kammaren finner sig mest belåten med, att jag nu fattar mig kort, och jag skall också blott säga några få ord.

Man behöver ju icke vara blind för vad som för övrigt är ett konstaterat faktum, nämligen att den nuvarande väghållningstungan verkar synnerligen ojämnt, och jag tror, att deras antal i denna kammare lärer väl snart vara räknat, som icke inse det nödvändiga i att få en utjämning till stånd beträffande dessa skatter. Nu är det ju naturligtvis ett enkelt och nära till hands liggande medel att i skatteutjämnings-syfte lägga hela väghållningsbördan över på staten, men av flera skäl, som jag här icke skall närmare utveckla, är jag för min del nu alldeles icke beredd på att taga konsekvenserna av vad ett sådant beslut kan innebära, och jag får säga, att det skulle förvåna mig ganska mycket, om denna kammare verkligen nu vore beredd att taga konsekvenserna av ett sådant beslut. Det synes mig emellertid synnerligen ökliskt att, innan man vidtager andra närmare till hands liggande åtgärder, tillgripa ett så pass radikalmedel som att lägga hela väghållningsbesväret över på staten. Jag skall, som sagt, icke närmare utveckla dessa synpunkter, men jag ber dock att i korthet få peka på några saker.

För min del skulle jag såsom en första åtgärd vilja rekommendera en mera rättvis taxering av fastigheterna och en mera rättvis uppskattning av vägunderhållet in natura. Jag är livligt övertygad om, att redan därigenom skulle man komma att utjämna de olikheter, som motionärerna här anfört såsom prov på, huru ojämnt väghållningsbesväret trycker; man skulle nog kunna utjämna detta tryck ganska väsentligt.

Såsom en andra åtgärd skulle jag vilja rekommendera en väsentlig utvidgning av de nuvarande väghållningsdistrikten, en utvidgning i geografiskt och andra hänseenden, som bättre tillvaratog de intressen, man här vill tillgodose, och som en tredje åtgärd skulle jag vilja nämna statens eventuella övertagande av vissa mera betydelsefulla trafikleder.

I den mån dessa åtgärder icke skulle få åsyftad verkan, får man naturligtvis fullfölja på den hittills inslagna vägen att genom kraftiga anslag från statens sida lätta bördorna för de hårt betungade väghållningsdistrikten. Men att innan man försökt

sig på dessa medel, som jag här nämnt, tillgripa en så radikal åtgärd som att göra ett uttalande för en överflyttning på statsverket av väghållningsbesväret, vill jag för min del ingalunda vara med om.

Nu säges det, och det är ju huvudmotivet, att man bör åstadkomma en effektiv utjämning av dessa kostnader. Men är det så alldeles säkert, att om man utan vidare beslutar sig för att lägga dessa kostnader på statsverket, det då blir en rättvis fördelning av kostnaderna härvidlag. Det är ju dock i alla händelser så, att vårt skattesystem är till väsentlig del byggt på indirekt beskattning, och under förutsättning, att även med de nya skatter, som bli en följd av väghållningsväsendets överflyttande på statsverket, samma proportion fortfarande skulle finnas mellan den indirekta och den direkta beskattningen, blir det väl ändå litet problematiskt i fråga om rättvisan vid fördelningen av bördorna.

Min uppfattning i denna fråga sammanfaller närmast med den, som tagit sig uttryck i herr Linders reservation. Jag kan för min del icke här yrka avslag med den motivering, som av reservanterna inom utskottet avgivits, men det synes mig litet inkonsekvent att yrka bifall till utskottets hemställan med den motivering, som herr Linders förordar, och då finns det för mig ingen annan utväg än att helt enkelt yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman! Endast några korta repliker! Jag vänder mig då först mot herr Lundgren som yttrade att staten bör övertaga vägunderhållet hos oss, i likhet med vad som skett i andra kulturstater, såvitt jag icke felaktigt antecknat hans yttrande. Jag måste då säga, att han måtte icke läst varken bilagan till utskottets utlåtande eller hört mitt förra anförande, när han kunde yttra sig såsom han gjorde. Nu uppdrager herr Lundgren en jämförelse med vägnätet per kvadratmil i Norrland och övriga delar av landet samt även beträffande Skåne och säger att man i Norrland är dåligt tillgodosedd, men vi få väl icke tänka oss, att herr Lundgren med den jämförelsen ville ha sagt, att Norrland skulle ha ett lika tätt vägnät som andra trakter av Sverige. Det måste väl vara så, att trakter, som äro mera tätt befolkade, såsom Skåne, ha ett tätare vägnät, än vad som är möjligt i mera glest befolkade trakter. Det beror ju härvidlag till stor del på folktätheten o. d.

Sedan yttrade herr Schotte, att staten bör i vidsträcktare mån än hittills träda understödjande emellan i detta fall. Ja, jag har också den uppfattningen, men för att få den saken realiserad, behöva vi icke alls skriva till Kungl. Maj:t. Här har motionerats i riksdagen den ena gången efter den andra om ökade statsanslag till vägunderhållet, och det har icke alls varit av behovet påkallat att göra en särskild utredning i sammanhang med omarbetningen av väglagen för att få fram denna sak. Jag anser detta så mycket

Ang. det allmänna vägväsendets övertagande av staten.

(Forts.)

Ang. det all-
männa väg-
väsendets över-
tagande av
staten.
(Forts.)

mindre behövt nu, då naturligtvis en sådan fråga ovillkorligen ligger inom området för den här nämnda kommitténs arbete.

Vidare framhölls av herr Schotte, att entreprenadsystem bör inrättas för den händelse staten skulle övertaga en del av vägunderhållet, emedan det på så sätt ovillkorligen skulle bli billigare. Jag är också övertygad om, att ett sådant system skulle bli billigare, än om man t. ex. inrättade en stor tjänstemannakår för denna sak. Men vi få icke härav draga den slutsatsen, att det bleve lika billigt, som om enskilda underhålla vägarna. Jag vill icke därmed ha sagt, att de enskilda ovillkorligen skola ha vägunderhållet, utan jag har endast velat säga, att vi få icke tänka oss den möjligheten, att det kan bli billigare, än vad det på det hela taget för närvarande är. Jag erkänner naturligtvis liksom många andra, att detta besvär är synnerligen ojämnt fördelat, men billigare blir det under inga omständigheter genom entreprenadsystem och med staten som väg-
hållare.

Herr Larsson i Kroken yrkade bifall till utskottets hemställan, och han motiverade detta med, att staten borde övertaga en del av de stora vägarna på grund av den slitning av vägen, som uppkommer genom den ökade automobiltrafiken. Ja, det är alldeles riktigt, att huvudvägarna bliva mycket slitna genom stark automobiltrafik, men den omständigheten anser jag icke utgöra minsta skäl för att staten skulle övertaga vägunderhållet, ty den tanken kan ju förverkligas, som jag nyss nämnde, nämligen att staten ingriper hjälpande i form av ekonomiska bidrag i vissa särskilda fall eller beträffande vissa väghållningsdistrikt och vissa vägar.

Jag anser således fortfarande det icke vara minsta skäl att här skriva till Kungl. Maj:t, och därför ber jag herr talman att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Lundgren: Jag hoppas kammaren ursäktar mig om jag ånyo — blott för ett par minuter — tager kammarens tid i anspråk.

På det att min ärade vän, herr Nilsson i Linnås, icke skall behöva missförstå mig, skall jag be att få säga, att det är icke min uppfattning, att staten skall övertaga vägunderhållet i *dess helhet*, ty detta skulle ju leda oss in i absurdum i avseende å kostnaderna, utan jag anser, att staten bör övertaga de viktigaste och mera betydelsefulla kommunikationslederna. Men då vill jag också tillfoga, att, om man har den uppfattningen, att så bör ske, kan man icke vara nöjd med de linjer, som vägkommittén velat utstaka för sitt arbete och vilka, såvitt jag kan finna icke gå ut på ett förstatligande av vägväsendet — varken helt eller delvis — utan endast på en utvidgning av väghållningsdistrikten och statsbidragets utgående efter progressiva grunder från 20 till högst 40 procent. Jag menar, att om vi ha den åsikten, och om vi vilja ha det så ordnat, som herr Nilsson i Tånga antydde i sitt anförande, då skola vi väl också i all rimlighets namn. ge vägkommittén något direktiv, då skola vi väl också uttala vår tanke om sa-

ken. Eljest lär nog vägkommittén inte komma att bry sig mycket om herr Nilssons i Tänga önskemål.

Jag ber att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hamilton: Blott några få ord! Det är visserligen sant, att en utredning pågår inom den s. k. vägkommittén rörande en jämnare fördelning av väghållningsbördan, men det är också bekant, att denna utredning kommer att gå ut på, att landstingen skola utgöra enheter med avseende å vägunderhållet. Såsom vi kunna finna av statistiken, kommer icke därigenom någon fullständig utjämning i detta hänseende att äga rum, utan det skulle ställa sig så, att i vissa landstingsområden skulle vägskatten bli ungefär fyra gånger så stor som inom ett annat område. Då man har visshet därom, torde det vara lämpligt att redan nu fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på, att den pågående utredningen jämväl bör gå ut på att se till, huruvida icke staten genom att övertaga underhållskostnaderna för åtminstone en del av vägarna kunde lätta denna börda för de hårdast betungade och därigenom få en rättvisare fördelning av densamma.

Det är även ett annat förhållande, som gör, att det torde vara av behovet påkallat, att ifrågavarande utredning sker så fort som möjligt, nämligen det förhållandet, att många av de större samhällena utgå från väghållningsdistrikten därigenom, att de få stadsrättigheter. Jag vill sålunda exempelvis nämna, hurusom sex eller sju samhällen under de senaste åren på detta sätt försvunnit från väghållningsdistrikten. För att nu ta ett enda exempel, nämligen staden Arvika, som förut tillhörde Jösse härad i Värmlands län, så ha stadens fastighetsägare där att erlægga i kommunalskatt endast fem kronor per bevillningskrona. Innan Arvika blev stad, hade fastighetsägarna, såsom framgår av statistiken, att därjämte erlægga kr. 4,50 i vägskatt — för inkomsttagare var det ju betydligt mindre — men då Arvika begärde och erhöi stadsrättigheter, utgick staden ur Jösse härads väghållningsdistrikt, vars övriga fastighetsägare därigenom kommo att bliva än ytterligare betungade. Man kan verkligen fråga sig, ligger någon rättvisa häruti. Inom samma väghållningsdistrikt finnes en kommun, som heter Magnskog med en kommunalskatt av kr. 17,50 per bevillningskrona. Varför skall en hantverkare eller en ägare av s. k. annan fastighet därstädes, allt fortfarande ha denna höga uttaxering, medan de förmögna i Arvika slippa undan? Statistiken visar dock, att Arvika har vida större ekonomisk bärkraft, eftersom beskattningsbara inkomsten där uppgick i medeltal till 600 kr. per invånare, medan det i Magnskog belöpte sig till endast 45 kr. De förmögna i Arvika blevo således befriade från vägskatten, medan denna drabbar än tyngre de fattiga i Magnskog. Men en hantverkare i Magnskog kan ju tänkas ha lika liten nytta av vägarna, som en hantverkare i Arvika, liksom en husägare i Arvika kan ha lika stort gagn av vägarna inom det ifrågavarande väghållningsdistriktet som en inom själva distriktet boende fastighetsägare. Det synes mig,

Ang. det allmänna vägsärendets övertagande av staten.
(Forts.)

Ang. det all-
männa väg-
väsendets över-
tagande av
staten.

(Forts.)

att man bör så fort som möjligt vidtaga åtgärder för att få dessa missförhållanden avhulplna, och det synes mig även vara riktigast, att denna undersökning bör gå ut på, huruvida icke staten som sagt, skulle kunna i viss mån åtminstone övertaga vägbördan.

Den aktade representanten på Smålandsbänken, lantbrukaren herr Nilsson i Linnås, gjorde sig, såvitt jag fattade honom rätt, till tolk för stadsförbundets intressen. Han framhöll ju, att stadsförbundet framkommit med en skrivelse, vari det opponerat sig mot det föreliggande förslaget. Det är tydligt, att så skett, därför att städerna naturligtvis, om motionärernas tanke slår igenom, komma att få deltaga i vägunderhållet i likhet med vad städerna äro skyldiga att göra inom de flesta andra länder. Men om landstinget skall bli den enhet, som lägges till grund härvidlag, bli alla de större städer, som icke tillhöra landstingen, befriade från denna skatt, och även möjligen de städer, som tillhöra landstingen.

Herr Nilsson i Linnås framhöll vidare, att städernas gator äro mycket dyra i anläggning och underhåll. Ja, i vissa städer inskränker sig detta underhåll till några öre per bevillningskrona, såsom framgår av statistiken. Jag vill nu emellertid icke upptaga tiden med att anföra några siffror rörande denna sak, men det framgår likväl därav, att i förhållande till de bördor, som inkomstagare liksom även fastighetsägare på landsbygden i detta fall få vidkännas, är den minimal för dessa skattdragande i städerna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Palmstierna: Herr talman! Det förefaller mig, som om det skulle föreligga något misstag såväl i motionen som i några talares framställningar här, då man nämligen framhåller, att den nu försiggående utredningen på detta område icke skulle samtidigt omfatta spørsmålet om en utjämning de olika väghållningsdistrikten emellan och förhållandet mellan staten och väghållningsdistrikten. Enligt vad jag erfarit, är detta säkerligen alldeles felaktigt, ty den utredning, som pågår, kan icke undgå att taga hänsyn till dessa förhållanden, då staten redan nu ger 4 ½ miljon kronor till väghållningsbördan, och enligt vad jag har kunnat förvissa mig om, utreder man även denna sak. Men man kan ju icke i förväg säga, om ifrån dessa sakkunnigas sida kommer att läggas fram ett förslag, som tilltalar herr Hamilton, utan det söker nog att från alla olika utgångspunkter träffa det rätta, och det är väl vad som bör ske.

Jag har mig dessutom bekant, att man i denna sakkunnigkommité verkligen ser med en viss oro, ifall denna kammare skulle fatta något principbeslut i frågan, innan kammaren har alla förutsättningar därför, innan kammaren har hela utredningen i saken. Jag vill verkligen säga, att det kan icke vara lämpligt. Det viktigaste är, att vi nu komma till ett gott och riktigt resultat.

En annan sak, som i motionen är så oriktig, att jag tror, att kammarens ledamöter ha fått detta fullständigt klart för sig,

det är, när man talar i motionen om att nästan överallt i vår världsdel har staten övertagit väghållningsväsendet. Man finner av utredningen, att det har gått i motsatt riktning. Särskilt åberopas Danmarks exempel. I Danmark är det emellertid rakt tvärtom. Utredningen visar att: »i Danmark har utvecklingen lett till den rakt motsatta ståndpunkten. Det tidigare förhållandet, att byggande och underhåll av huvudlandsvägarna («Hovedlandeveiene») ålegat statsverket, är numera avskaffat, och hela väghållningen ligger nu å kommunerna, utan något som helst bidrag av staten». Det är en feluppgift i motionen sålunda.

Ang. det allmänna vägväsendets övertagande av staten.

(Forts.)

Jag skall icke uppehålla mig härvid, men jag vill dock fästa uppmärksamheten på en sak. Herr Hamilton har, vilket jag flera gånger instämt i, alldeles riktigt påpekat, att vid en kommunalskattereform måste det bli *utjämning* av den kommunala beskattningen. Men, mina herrar, genom statens övertagande av hela vägväsendet få vi icke en sådan utjämning; tvärtom skapas sannolikt nya orättvisor. Det är klart, om man har en socken med hög vägs katt men låg utdebitering i övrigt. Om staten övertar vägbördan, kommer man att kasta över balansen på någon annan socken, som har låg väghållningsbörda men höga skatter i övrigt. Exempel på exempel skulle kunna läggas upp, vilka visa, att hela detta spörsmål skall beröras i *ett sammanhang*, om man vill nå vad man verkligen åsyftar, nämligen *rättvisa* i beskattningen.

Herr Hamilton berörde städerna och deras förhållande och anförde, att givetvis skola städerna sätta sig emot detta. Jag vill då säga, att — det är kanske herr Hamilton obekant — att av de 4½ miljoner kronor, som för vägarna utgå av statsmedel, betala städerna $\frac{3}{4}$, med omkring 3,3 miljoner kronor, ty av inkomst- och förmögenhetsskatten, som uppgår till 41 miljoner kronor, betala städerna $\frac{3}{4}$ eller 29,6 miljoner kronor, mot 11,1 miljoner kronor, som falla på landsbygden. Således kunna vi utgå ifrån — jag talar icke om alla dubbeltyngda municipalsamhällen — att städerna betala 3,3 miljoner kronor till väghållningsbördans lättande, men i städerna själva går gatuläggningen, således en motsvarighet till detta, till 6½ miljoner kronor. Med övertagandet av väghållningsbesväret är det naturligt, att man tar landet i sin helhet, och det har herr Hamilton förut varit inne på. Man kan beräkna, att 6½ miljoner kronor gå till gatorna, och 3,3 miljoner kronor betala städerna förut. Det blir rätt nära de 11,1 miljoner kronor, som landsbygden nu får betala. Skulle nu det hela, bortåt 20 miljoner kronor, läggas på statskassan, bör man vara försiktig, innan man beslutar något i princip härom.

Det är också en teknisk fråga detta, och lärdomar från utlandet bör man taga ganska stor hänsyn till. Låt oss icke föregripa den pågående utredningen. Kanske min uppfattning kommer att ändras, då det blir klart, vad de sakkunniga komma fram med. Kanske herr Hamiltons uppfattning också kommer

Ang. det all-
männa väg-
väsendets över-
tagande av
staten.
(Forts.)

att modifieras. Varför skall man då föregripa detta genom ett principbeslut? Jag tror, att det vore oriktigt, och jag tror, att det vore klokast att här avvakta, såsom vi eljest i dylika fall bruka göra, ty vi hava en kommitté, som kan komma till ett resultat, som vi kunna lita på.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och instämma med herr Nilsson i Tånga.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten så länge. Jag vill endast säga, att jag har icke förväntat mig över herr Palmstiernas ställning till frågan, men nog måste väl kammarens ledamöter förväna sig över att herrar Nilsson i Linnås och Nilsson i Tånga ha ställt sig på den motsatta sidan. Jag måste uttala ett beklagande över att dessa, som göra anspråk på att representera hemmansägareklassen och de in natura väghållnings-skyldiga, kunna hysa en sådan uppfattning. Men det är ju deras sak. Jag vill icke klandra dem för det, men det är en egendomlig uppfattning, och icke tycker jag, att herr Nilsson i Tånga, som själv är hemmansägare, för hemmansägarnes talan i detta fall. Nu har man såsom skäl att motsätta sig en skrivelse anført, att utredning pågår. Ja, för mig är det snarare ett skäl att passa på att föra fram dessa synpunkter, ty göra vi icke det, så är det klart, att när det kommer en proposition från Kungl. Maj:t i frågan, så äro kanske icke dessa synpunkter beaktade. Är det åter så, att vägkommitterade eller de sakkunniga, som hava frågan om hand, beakta saken ändå, så är ju ingen fara skedd, men enligt de upplysningar jag fått komma de nog icke att se frågan precis från de synpunkter vi frambållit i motionen.

Herr Nilsson i Linnås började sitt anförande med att påvisa, att denna motion framförts av liberala samlingspartiet. Jag vet icke, om den upplysningen skulle ingå såsom ett moment i motiven för avslagsyrkandet. Det vill jag icke påstå, men det låg nära till hands att tro det, eftersom han lämnade den upplysningen. Jag hoppas, att han icke ser frågan från denna synpunkt. Det är så fjärran från mig att så göra, så jag hoppas, att han icke heller gör det.

Det är naturligt, att herr Nilsson i Linnås började sitt anförande med att beröra ingressen i den bilaga vi fått utdelad och som jordbruksutskottet tagit noga del av, men jag skulle vilja be att få fästa herr Nilssons i Linnås och kammarens övriga ledamöters uppmärksamhet på att ingressen i denna promemoria icke stämmer så fullt med innehållet. Ty skulle man tro på ingressen, så skulle man komma till den uppfattningen, att i Norge och Danmark staten icke alls deltagit i vägunderhållet. Så är dock icke förhållandet, om man läser bilagan. Men jag förstår, att man gärna vill använda alla motiver man kan få fatt i, och jag skall icke säga något om det, ty jag skulle göra på samma sätt, men man bör dock beakta vad bilagan innehåller. Detta var det verkliga stödet för den uppgift, som kommit till uttryck i motionen.

Jag ber att fästa uppmärksamheten på att vad man begär här

är, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t, i sammanhang med nu pågående utredning om åvägabringande av en jämnare fördelning av väghållningsbesvären, föranstalta om en allsidig utredning, huruvida samt i vad omfattning och på vad sätt staten må kunna övertaga det allmänna vägväsendet i riket samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna och övrig utredning i ämnet kan föranleda». Det skall således komma till omprövning, om huruvida staten lämpligen bör och kan eller icke kan övertaga vägväsendet. Den frågan är så viktig, att jag anser det vara skäl, att åtminstone denna kammare skriver till Kungl. Maj:t i denna mycket hovsamma form. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan. Utskottet har också i motiven framhållit en del andra synpunkter, som enligt min uppfattning äro mycket behjärtansvärda och som tala för en skrivelse, men jag skall icke trötta kammaren med att uppläsa detta, utan jag skall som sagt endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. det allmänna vägväsendets övertagande av staten.

(Forts.)

Herr Nilsson i Tånga:

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall i stället till den av herr Aaby A. W. Ericsson m. fl. avgivna, vid utlåtande fogade reservationen samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen hava flertalets mening för sig. Votering begärdes likväl, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) angivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 68, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen utvisade 61 ja, men 117 nej, vadan kammaren avslagit såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

§ 13.

Vidare föredrogos vart för sig:

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 69, i anledning av väckt mo-

tion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skogshushållningen å kronoparker och andra staten tillhöriga skogar i Norrland och Dalarna; samt

bankoutskottets utlåtande nr 40, i anledning av väckt motion om utdelning till riksdagens ledamöter av exemplar av handboken Sveriges land och folk m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 14.

*Om ändring i
65 § utsök-
ningslagen.* Slutligen föredrogs lagutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av väckt motion om ändring i 65 § utsökningslagen.

Till lagutskottet hade hänvisats två inom riksdagen väckta, lika lydande motioner, nr 17 i första kammaren av herr *Nils Åkesson* samt nr 27 i andra kammaren av herr *Borggren*, uti vilka motioner hemställdes, att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av 65 § utsökningslagen, att viss del av gäldenärs inestående avlöning för allmän eller enskild tjänst eller inestående pension skyddades från utmätning.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herr *Lindhagen* föreslagit, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte anhålla att Kungl. Maj:t ville taga under överbäggande, huruvida och i vad mån gällande lagstiftning skäligen skulle kunna ändras i syfte att viss del av gäldenärs inestående avlöning för allmän eller enskild tjänst eller inestående pension bleve skyddad från utmätning.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Borggren*: Herr talman! I den motion, jag avgivit, har jag föreslagit, att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av 65 § utsökningslagen, att viss del av gäldenärs inestående avlöning för allmän eller enskild tjänst eller inestående pension skyddas från utmätning. Nu har lagutskottet vid behandlingen av denna motion avgivit en ganska lång motivering, och lagutskottet har bland annat sökt påvisa, att vi i vår motion skulle ha sagt, att utmätning icke borde ske för kommunalutskylder, kronoutskylder eller uteblivna barnuppföstringsbidrag. Det ha vi aldrig, såvitt jag förstår, sagt i den motion, som vi avgivit, och det har heller icke varit vår tanke. Det finnes naturligtvis andra skulder, som en person kan komma i här i livet, för vilka en fordringsägare kan lägga beslag på hans egendom och begära utmätning. Och om det skulle inträffa, att någon häftade för oguldna kommunal- eller kronoutskylder och därför äventyrade utmätning, så skulle

det icke vara ur vägen, att man ginge till väga så, att man icke berövade den person, som hade denna skuld att betala och vore föremål för utmätningen, allt vad han ägde med en gång, utan man borde göra en fördelning på sådant sätt, att man toge en del av hans egendom ena veckan och en annan del en annan vecka o. s. v. Detta har varit syftet med den motion, som föreligger, men icke att den skyldige skulle befrias från sådana skulder.

Nu har utskottet nederst på sidan 5 yttrat: »Utskottet vill icke förneka, att någon jämkning i gällande bestämmelser så väl i detta fall som på närliggande områden kunde äga fog för sig.» Ja, utskottet säger på ett ställe, att den motion, vi framlagt, kan mycket väl äga fog för sig. Nu förhåller det sig på det sättet åtminstone med denna § 65, enligt vad en del personer påstå, som känna till denna lag, att om en fordringsägare har en fordran hos en person och vill indriva densamma medelst utmätning, så kan utmätningsmannen, då han kommer för att fullgöra utmätningen, lägga beslag på den skyldiges hela avlöning. Flera utmätningsmän ha sagt, att de anse det vara ganska hårt, att då de komma för att göra en sådan utmätning, de skola vara tvungna till detta, och särskilt har det hänt så, om det varit fråga om en familj, som icke har något att leva av utom denna avlöning. Om det t. ex. är en tjänsteman på stat, som drabbas av utmätning, så kan utmätningsmannen komma dagen efter den, då denne person utfått sin avlöning, och lägga beslag på avlöningen, så att denne person icke har något att leva på under den månad, som kommer. Skall han då hålla på på detta sätt månad efter månad, så hopas skuld på skuld, och det blir omöjligt för honom att bliva skuldfri.

För min del finner jag sålunda, att billighet och rättvisa kräva, att man söker ändra dessa förhållanden i den riktning, motionärerna föreslagit, och jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herr *Söderberg* i Stockholm.

Herr Hage: Herr talman! Jag har en tioårig praktisk erfarenhet av de förhållanden, som omnämnas i denna motion. Ja, herrarne få nu icke missförstå mig; jag menar ej att jag själv varit utsatt för sådana utmätningar, som omtalas i motionen. Nej, saken förhåller sig på det sättet, att jag varit avlöningsförrättare för en personal, uppgående till 300 å 400 personer under tio års tid, och under denna tid har jag vid flera tillfällen konstaterat att det både för avlöningsförrättaren och för personer, vars avlöning utsökts, varit ytterst pinsamt, att lagbestämmelserna i detta avseende varit sådana de äro. Jag vet, att det vid upprepade tillfällen uppstått synnerligen stora ekonomiska svårigheter för dem, som träffats av utmätning av en större summa, och detta obehag har känts av både den ena och den andra parten d. v. s. även av den, som i egenskap av avlöningsförrättare med-

Om ändring i
65 § utsök-
ningslagen.
(Forts.)

Om ändring i
65 § utskök-
ningslagen.
(Forts.)

verkat vid utmätningen. Jag har länge känt till det förhållan-
det, att man vid utmätningar kunnat uttaga huru mycket som
helst. Därför ber jag att få yrka bifall till herr Lindhagens
reservation, då jag tror, att här föreligger ett mycket stort be-
hov av en lagändring. Jag har under tre riksdagar haft i tan-
karne att väcka motion i detta ämne, och jag blev därför syn-
nerligen glad över att denna motion kom fram vid denna riksdag.
Hade den icke framkommit, hade jag säkerligen väckt motion
någon följande riksdag i ämnet. Nu ber jag få inskränka mig
till att yrka bifall till herr Lindhagens yrkande.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Jag har gått
med på utskottets förslag och detta av det skälet, att om jag bi-
fallit motionen hade jag kanske medverkat till att en supig karls
avlönning icke skulle få utmätas, men att däremot utmätning-
mannen skulle kunna få gå till hans arbetsamma hustru och
taga i mät hennes symaskin i hemmet. Det är klart att i valet
mellan dessa tvenne eventualiteter jag icke kunnat annat än gå
på avslag å motionen i fråga. Visserligen säger den ärade
motionären, att han ingalunda med sitt förslag till ändring av-
sett sådant som utskylder, barnuppfostringshjälp, men fastän
detta icke är utskrivet, ligger det dock i alla fall i förslaget.
Det ena följer med det andra, därest man skall göra en sådan änd-
ring, som den motionären för sitt vidkommande synes påkalla,
även om han icke skrivit det eller möjligen icke ens kommit att
tänka därpå.

I övrigt skall jag, för att arbetet må påskyndas, herr talman,
icke ingå på någon längre utredning av förevarande spörsmål,
utan jag tillåter mig att kort och gott yrka bifall till utskottets
förslag.

Herr Lindhagen: Jag hade verkligen trott, herr talman, att
detta var en motion som vi litet var kunde bli eniga om, och jag blev
överraskad då jag fann mig stå ensam i utskottet för motionen.

Nu har den senaste talaren som skäl för avslag anført, att mo-
tionen omfattar fall, som icke skulle vara att rekommendera, t. ex.
att då man icke kunde utmäta en supig mans avlöning, man istället
skulle kunna utmäta hustruns symaskin. Det kunna väl herrarna
dock förstå, att när en motionär gör ett sådant yrkande som det här
förekommande, det är en allmän princip han vill göra gällande. Se-
dan får lagstiftningen komma och göra de undantag och kontroll-
åtgärder samt vidtaga de försiktighetsmått som fordras. Herr Pers-
son i Norrköping vet själv, att vi i lagutskottet alltid göra på det
sättet. Vi modifiera ofta i våra betänkande åtskilligt som framkom-
mer i motioner och lagförslag. Det är för mycket att begära, att
motionären skall kunna lotsa sig fram genom alla juridiska brän-
ningar, det kan sällan ens lagutskottet göra; det skrives ju merendels
till Kungl. Maj:t för att få den och den saken utredd. Men för att
man kan leta ut ett och annat fall, där man icke längre kan taga

motionären på orden, icke faller väl därmed den viktiga princip, som motionären genom sitt förslag velat framställa.

Jag skall nu i stället tala litet om utskottets invändningar och om den synvinkel, från vilken utskottet ser frågan. Utskottet har egentligen icke någon ledande tanke på ämnet utan endast ganska förtjänstfullt framställt, hur det förhåller sig i olika länder. I vissa länder har man gått in på den förändringen, säger utskottet, men gjort den och den restriktionen, och i andra länder har man icke gått på den vägen utan på en annan väg och så får man en förnimmelse av hur man på olika håll trasslar sig fram på detta område. Skall man draga någon slutsats av detta, så är det den, att det av motionärerna berörda ämnet är ett brännande spörsmål i all utländsk lagstiftning. Man söker taga upp tanken, fast man möter svårigheter. När så slutligen utskottet kommer fram till sina avgörande skäl, ungefär desamma som den siste talarens, så äro de följande: icke går det väl an, att man hindrar att mödrars och barns försörjningsanspråk tagas ut av en avlöning. Men något sådant ha icke motionärerna påstått heller, det hör till sådana där undantag, som man får göra efteråt. Så komma vi till utskylderna. Där går det heller icke för sig, säger utskottet. Det är däremot tveivelaktigt, därom kan man verkligen tvista, om under alla förhållanden avlöningen också skall gå till utskylder. Varför skall staten som fordringsägare ha förmånsrätt framför andra. Staten har bredare rygg, den kan väl inför behjärtansvärda fall avstå från att göra sina fordringsanspråk gällande. Det har jag alltid tyckt mig icke kunna förstå, varför staten alltid skall hålla sig framme framför alla enskilda fordringsägare, men det kan man, som sagt, tvista om. Men så gäller det till sist andra fordringar, och då säger utskottet: »Ifrågasättas kunde väl emellertid, huruvida icke vid utmätning för andra fordringar än de nu berörda en viss ökad utmätningfrihet för inestående eller uppburna löne- och pensionsbelopp borde stadgas. Utskottet vill icke förneka, att någon jämkning i gällande bestämmelser så väl i detta fall som på närliggande områden kunde äga fog för sig.» Då är väl saken klar. Utskottet medger behovet av revision av lagstiftningen. Men ändå motsätter sig utskottet varje initiativ i saken. Vad har utskottet för skäl därtill? Jo utskottet säger, att frågan blir icke av någon större praktisk betydelse för de klasser av löntagare vilkas intressen motionärerna närmast avse att främja.

Men för det första, när en motion framföres, väckes den väl icke bara för en viss klass, utan utskottet har att över huvud taget pröva, om förslaget är lämpligt för folk i allmänhet eller icke. Och för det andra hur vet utskottet, att det icke kan vara fall, då just denna klass blir gagnad av detta förslag. Motionärerna ha nog sina randiga erfarenheter därom. Herr Hage har också sina erfarenheter. Jag måste därför säga, att jag sällan läst ett lagutskottsutlåtande så otillfredsställande som det föreliggande. Men det beror naturligtvis, herr talman, på den oerhörda brådska man har haft att fabricera utlåtanden, alldeles mekaniskt, i lagutskottet. Det har bara gällt

*Om ändring i
65 § utskott-
ningslagen.
(Forts.)*

Om ändring i 65 § utsökningslagen. (Forts.) att låta det gå undan, man skriver något vad som helst för att hinna till nästa ärende.
Nu yrkar jag i alla fall bifall till reservationen.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Det är svårt att i en timme då allt brådskar som nu reda ut en sådan sak som den förevarande, så att innebörden av densamma blir något så när klarlagd.

I allmänhet är det väl så, att när lagutskottet, eller vilket utskott som helst, har att behandla en motion, det först gäller att undersöka vad motionen innehåller och vad motionären begär. Man kan icke, endast på grund därav att motionären i sin motion givit sig in på ett visst ämne företaga sig att undersöka alla de möjliga förhållanden, som på ett eller annat sätt kunna stå i samband med detta ämne, man kan icke breda ut sig över de olika lagstiftningsområden som på ett eller annat sätt kunna därav beröras.

Motionärerna begära, »att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av 65 § utsökningslagen, att viss del av gäldenärs innestående avlöning för allmän eller enskild tjänst eller innestående pension skyddas från utmätning». — Vad står det nu i 65 § utsökningslagen? Jo, följande: »Från utmätning skola undantagas dels nödiga gång- och sängkläder för gäldenären, hans hustru och oförsörjda barn, dels ock, till ett värde av högst etthundrafemtio kronor, nödiga arbetsredskap eller andra nödiga lösören. Saknas utväg till nödortfigt uppehälle; då skall av det förråd, som i huset finnes, undantagas vad till underhåll för en månad tarvas. — — —» Här stadgas sålunda ett generellt undantag från utmätning, det skall undantagas vad, som lagen uppställt såsom ett existensminimum för den närmaste tiden. Så begär man, att detta existensminimum skall utsträckas att gälla även viss del av avlöning, d. v. s. att avlöning skall ställas i paritet med sådan tillgång som i paragrafen omförmäles. Emellertid har det uppenbarligen icke varit motionärens mening — att döma av hans nyss hållna anförande — att lönefordringar utan vidare skulle likställas med de tillgångar, som i lagrummet angivas. Han torde i stället, såvitt jag förstått hans anförande rätt, hava syftat på något annat än vad han i motionen begärt. Han har tydligen velat ifrågasätta något slags delförfarande vid utmätningen eller något betalningsansånd, varigenom, som han sade, en fordran, för vilken man såsom regel icke vill bevilja samma utmätningsfrihet, som bekräffande vanliga fordringar, såsom skadestånd eller dylikt, skulle kunna delas upp och en viss del utkrävas exempelvis varje månad.

Ja väl, det är en sak, som kan förtjäna att tagas under övervägande. Men icke är det rimligt, att begära, att lagutskottet skall gissa sig till att detta är syftmålet med motionen; ty om herrarna läsa motiveringen till densamma skola herrarna finna, att där står icke ett ord om annat än att löneförmåner skola likställas med de andra tillgångar som omtalas i paragrafen ifråga om dess undantagande vid utmätning för gäld.

Det är icke möjligt att ifråga om motioner framkomma med den generella läggning, som här är fallet, och med den intetsägande eller litetsägande motivering som denna motion innehåller kunna ge sig in på olika kringliggande områden; och med hänsyn till den oerhörda arbetsbörda, som pålegat lagutskottet, får jag verkligen säga, att det är ganska vackert gjort, att lagutskottet kunnat åstadkomma den utredande motivering, som här föreligger, och som åtminstone ger motionärerna en anvisning på att då de komma igen med sitt förslag — vilket de naturligtvis snart göra — beakta de olika förhållanden, som förefinnas i det ämne de tala om, och söka föra fram sina önskemål på ett sådant sätt, att motionen blir möjlig att behandla på annat sätt än nu. Med motionen, sådan den nu föreligger, är det icke möjligt att utan en synnerligen genomgående bearbetning något åtgöra; det förefaller mig vara klart. Att skriva till Kungl. Maj:t i detta ämne utan att ge något som helst uttryck åt de önskemål som man vill nå och utan att antyda de begränsningar som äro nödvändiga i anledning av de förhållanden utskottet påpekat synes mig ej heller kunna ifrågakomma. Utskottet har som saken nu förelegat icke haft annat att göra än att avstyrka motionen; och jag hoppas, att kammaren härutinnan biträder utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Den siste talaren sade, att motionens motivering var innehållslös. Jag tror, att det har blivit en praxis nu för tiden, att man skall mäta innehållet i en motion efter måttstocken, hur många sidor det är. Är det ett högt sidantal, så tror man, att den är innehållsrik. Förr i världen skrev man korta motioner, med ett verkligt innehåll, så att man såg just vad det var och så att man kunde gripa innehållet i flykten. Jag har också försökt att plita så gott jag kunnat för att få ihop långa motioner; annars tro herrarna inte, att det är någonting. Men jag tror, att vi få i någon mån återgå till den gamla goda tiden i detta avseende.

I denna korta motion, som här föreligger, finner man nämligen i motiveringen ett ofantligt innehåll, just till skillnad från innehållet i utskottets voluminösa yttrande. Ty motionens motivering slår rakt ned på livet självt. Där visar den oss en fattig medborgare, som har en liten avlöning och behöver den för sitt och sin familjs underhåll; och då kommer man och tar ifrån honom det familjen skall äta och kläda sig med. Hur juristerna sedan i formellt avseende skall klara den saken, det blir deras affär. Kan icke utskottet göra det, så är det beklagligt; men då veta vi, att Kungl. Maj:t har bättre tillfälle, och då skriva vi till Kungl. Maj:t.

Nu har sagts, att den framkastade frågan är så vidlyftig. Men utskottet brukar ju alltid i sådant fall inskränka på motionernas innehåll. Därför har jag i reservationen ock använt mig av formeln »huruvida och i vad mån», detta »sesam, öppna dig», som man alltid skriver, då man icke kan tillmötesgå det

Om ändring i
65 § utskök-
ningslagen.
(Forts.)

krav, den siste talaren framställde om att en motionär skall komma med precisa fotografiska yrkanden om hur en paragraf skall se ut. För missivet »huruvida och i vad mån» tycker jag väl ändå, att ämnet för motionen kunde vara moget.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Herr Lindhagen har blivit riktigt varm i den här saken, därför att utskottet ej velat gå med på motionen; och han målar ut utskottet, som om det hade fordrat att en motivering, för att vara giltig, skall vara kolossalt lång. Ja, jag har sett åtskilliga motiveringar, som, vad längden beträffar, det icke felats någonting, men som, vad beträffar innehållet, varit svävande och omöjliga att begripa. Vad en motivering är värd, det beror inte på längden och bredden, utan det beror på vad där står i den.

Vad nu den föreliggande motionen angår, skulle jag för mitt vidkommande vilja anhålla, att motionärerna till ett annat år måtte komma igen med sin motion och då taga hänsyn till möjligheten att komma fram med någonting mera i sak. Jag själv skall söka att i samband härmed komma fram med ett förslag till en omläggning av skatteindrivningen, så att den blir ordnad på ett sådant sätt, att skatten får betalas i mindre poster och att varje post kan indrivnas för sig, och att således icke hela avlöningen för en arbetare skall behöva tagas.

Det är på den vägen vi skola komma fram till praktiska resultat, och icke genom att utan vidare hoppa på ett uppslag, som visar sig icke vara möjligt att omsätta i praktiken. Det finnes i motionen vissa behjärtansvärda saker, men varje sak har två sidor, och avigsidan får man härvidlag verkligen även taga hänsyn till.

Jag kan, herr talman, icke annat än vidhålla mitt yrkande.

Herr Lindhagen: Jag skall bara be kammaren att icke begära, att motionärerna skola komma tillbaka. Ty då blir det samma debatt igen. Motionärerna kunna icke annat än säga vad de redan sagt, och genom ett återkommande bara ökas tryckningskostnaderna, vilket herrarna ju äro så rädda för. Då är det bättre att i år genast insända förslaget till Kungl. Maj:t med påteckning »huruvida och i vad mån».

Herr Hage: Herr talman! Jag kan icke föreställa mig annat, än att den utvecklingslinje, som herr Persson i Norrköping skisserade, kan inrymmas i det yrkande, som herr Lindhagen gjort i sin reservation, varför jag fortfarande yrkar bifall till reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna samt 3:o) avslag å utskottets hemställan samt bifall i stället till den av herr Lindhagen avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen;

och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Lindhagen begärde emellertid votering, till följd varav och sedan till kontraproposition antagits den under 3:o) angivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

*Om ändring i
65 § utsök-
ningslagen.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Lindhagen avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utvisade 113 ja mot 45 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av riksdagens bibliotek till centralt förvaltningsbibliotek; nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 3, i reglementariska föreskrifter för riksdagen; och

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 12 maj 1897 med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt, så ock angående forum för riksbanken, till lag om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 samt till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,55 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronwall.